

ACOLADA

3

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 3 (66) martie 2013 (anul VII) - 24 pagini - 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Constantin Brâncuși

Gheorghe Grigurcu:
Scriitorul în impas

Barbu Cioculescu:
Ioanide despre Ioanide

Liviu Ioan Stoiciu:
Poezii

Nicolae Coande: *Alberto
Manguel – Biblioteca nopții*

Interviul *Acoladei*:
Marius Chivu

Virgil Diaconu:
Poezii

Claudia Moscovici:
De ce îl iubim pe Brâncuși

Constantin Mateescu:
Întâlniri cu scriitorii

Evenimente

Se pare că timpul nu mai are răbdare, vorba unui romancier. Stăteam în cumpănă gândindu-mă despre ce voi scrie în acest număr al revistei, având în vedere generozitatea evenimentelor, în materie de bogăție și varietate. Plecarea vechiului și apariția noului Papă, cu comportamentul său fulminant, pe măsura, se pare, a unor semne meteo care au marcat evenimentele – trăsnetul ce a lovit Catedrala Sfântul Petru din Roma la anunțul demisiei și, simetric, oprirea ploii înverșunate din același oraș, tocmai în momentul anunțului *Habemus Papam!* – erau demne de toată atenția și pilduitoare pentru alte biserici din lume, având în

vedere deschiderea cu care acest uluitor Francisc a fost primit de reprezentanții tuturor cultelor, creștine sau nu. S-a aflat repede cum, christic, spăla și săruta picioarele unor bolnavi de SIDA în calitate de arhiepiscop în Argentina, țara de baștină, după cum, și după momentul în care și-a dobândit noua calitate, a rămas același om apropiat de cei săraci și umili, alegându-și numele după sfântul săracilor din Assisi, făcându-ne să ne gândim că patriarhul nostru ar fi trebuit să-l aleagă pe acela de Cesus. Asta dacă avem în vedere comportamentul preafericirii sale, transmis întregii noastre biserici, încă nu știu pe ce bază, naționale. În contrast flagrant cu o altă biserică ortodoxă, a Ciprului, care s-a oferit să-și doneze întreaga avere pentru salvarea statului aflat în prag de faliment și pe care înțeleapta politică merkeliană e pe cale să-l îngroape definitiv.

Euforia produsă de evenimentele de la Vatican, în ciuda unei sumbre prevestiri că acest papă va fi și cel din urmă, a fost brusc curmată de evenimentele interne legate de vânzoleala pretențiilor de autonomie ale așa-zișilor secui, care vor un ținut numai al lor, cu toate că se declară ca atare doar în număr de 500, la ultimul recensământ. Steagul lor e fluturat cu tot mai mare arțag ca simbol al acestei autonomii nu numai pe la noi, ci și pe clădirea Parlamentului din Budapesta, parlament ai cărui conducători se înscriu astfel în buna tradiție a măcelarilor care ne-au căsăpuit, pe vremea lui Avram Iancu și a Diktatului de la Viena, în plin secol XX. Iar viceprim-ministrul maghiar a defilat prin numitul ținut secuiesc călare pe cal, în amintirea gestului cu totul insolit al unicului amiral din istoria omenirii al unei țări fără mare, deși s-a sfiit oarecum să-și aleagă tot un cal alb, ca acel sângeros dar nu mai puțin ridicol personaj, la intrarea victorioasă a honvezilor pe teritoriul cedat cu atâta ușurință de guvernării români de atunci, prinși între două imperii care abia așteptau un motiv să ne calce, precum făcuseră în Polonia.

Unicul simbol al rezistenței românești în momentul de față, fiind și singurul hotărât și gata să meargă până la capăt, este atitudinea unei ființe dintre cele mai fragile (nu și moral!), elevă în clasa a IX-a la un liceu din Covasna, Sabina Elena, care s-a hotărât să vină la școală, de ziua maghiarilor, cu o bentiță cu tricolorul românesc pe frunte,

răspunzând astfel provocărilor elevilor unguri de ziua națională a României, la 1 Decembrie, care au venit cu această ocazie, în masă, în culorile steagului maghiar. Lucru pentru care a fost imediat amenințată cu moartea, diriginta i-a tăiat panglica muștrând-o pentru gestul nesăbuit iar conducerea liceului a pornit o anchetă pentru a vedea cum de și-a permis un asemenea gest. Desigur că din povestea cu steagul și toate celalalte nu putea lipsi tocmai un popă. Acesta, în persoana episcopului scopit de cele bisericești Laszlo Tökes, marele amic al românului verde și el – ca putregaiul! – Bănescu se lamentează de mama focului cu privire la doliul pentru maghiarime al lui 1 Decembrie și cere desființarea Trianonului, arătându-ne prin asta care este sensul real al întregii agitații cu steagul secuilor, de care, de fapt, pe el și pe toți extremiștii din trena lui îi doare în fund, la fel ca atunci când, secole mai devreme, au desființat tocmai ei mult trâmbițata autonomie secuiască. Nenorocirea constă în inflamarea spiritelor dincolo de orice limite rezonabile. Un idiot din șlehta suporturilor rapidiști a dat foc la Cluj steagului maghiar la meciul cu CFR, iar alți idioți, din Budapesta, în preajma meciului dintre naționalele de fotbal ale celor două țări „surori” au împânzit imprejurimile stadionului pe care urma să se desfășure meciul cu afișe demente. „Vă decapităm!” – scria pe afișul realizat de maghiari, în care un extremist îmbrăcat în culorile Ungariei, având un topor în mână, privește amenințător. Apropo de măcelarii de care vorbisem mai sus!

În toată această agitație, nu putea tocmai Bănescu să stea la o parte, după ce s-a lăudat că l-ar fi pus la punct pe tovarășul și *pretinul* său Victor Orban, căruia îi datorează recunoștință veșnică după îndemnul acestuia ca maghiarii din România să nu se prezinte la referendum. *Ușor cu pianul pe scări* s-a dovedit o simplă născocire, în total dezacord de altfel cu rânjetele de satisfacție pe care le-a prilejuit-o întâlnirea de la Bruxelles, pare-mi-se. Aici, în țară, pentru că tot n-a mai dat de mult cu mucii-n fasole, un personaj decrepit iese periodic pe toate posturile de televiziune pentru a ne împărtăși din marea-i înțelepciune de care nu mai are nevoie chiar nimeni. De data asta era vorba despre trădarea națională a inițiatorilor unei legi în defavoarea unor generali, șefi de servicii la care dumnealui ține la fel de mult ca la pupila-i morărească ce mișcă totul pe la Parchete. Și, desigur, ideea cretină a unui parlament cu o singură cameră, trecută printr-un alt referendum. Culmea stupideniei este că are și puterea să și-o impună, sau măcar să facă imposibilă o nouă constituție, cu ajutorul armei sale de căpătâi, becisnica noastră curte cu furi...

Radu Ulmeanu

Erată: În ediția tipărită a numărului 3 al *Acoladei*, se va citi în acest editorial SIDA în locul formei greșite DIDA.

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48 euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia Brumar
Timișoara

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: *Evenimente* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: *Demonia rustică* – p. 3
Ștefan Lavu: *Comedia numelor* – p. 3
Barbu Cioculescu: *Ioanide despre Ioanide* – p. 4
Nicholas Catanoy: *Alambicul lui Ianus* – p. 4
Liviu Ioan Stoiciu: *Poezii* – p. 5
C.D. Zeletin: *Râpile* – p. 6
Nicolae Coande: *Alberto Manguel* – p. 6
Constantin Mateescu: *Întâlniri cu scriitorii* – p. 7
C. Trandafir: *E Ionescu și M. Sebastian* – p. 8
Constantin Călin: *Zigzaguri* – p. 9
Interviul *Acoladei*: *Marius Chivu* – p. 10
A.D. Rachieru: *Despre sociocentrism (II)* – p. 11
Șerban Foartă: *Lucarnă* – p. 11
Pavel Șuşară: *Itinerarii plastice* – p. 12
Simona Vasilache: *Poșta* – p. 12
Magda Ursache: *Devotat, Ion Lazu* – p. 13
Virgil Diaconu: *Poezii* – p. 14
C. Cubleșan: *Cioran. O biografie imposibilă* – p. 15
A. Furtună: *Despre patimile omului kalokagathic* – p. 16
I.V. Scraba: *Himera „Școlii de la Păltiniș”* – p. 16
L. Pițu: *Episodul românesc al lui R. Barthes* – p. 17
Dumitru Ungureanu: *Oblomov, broscioiul bărbos* – p. 18
C. Moscovici: *De ce îl iubim pe Brâncuși* – p. 18
Nicolae Florescu: *Reevaluări* – p. 19
V. Rogoz: *Breb – narațiuni confuze (3)* – p. 20
M. Șenilă-Vasiliu: *„Arta degenerată” (II)* – p. 21
Florica Bud: *Regatul Unit al Spaimei* – p. 22
Tudorel Urian: *Proza, presa și viața privată* – p. 22
Voci pe mapamond: *Christina Cowling* – p. 23
Gheorghe Grigurcu: *Scriitorul în impas* – p. 24
N. Prelipceanu: *Schengenul sau mintea europeanului* – p. 24

Demonia rustică

După cum observam și altădată, tema satului tradițional cunoaște în poezia noastră actuală trei variante de căpetenie. Tabloul cosmic, străbătut de stihii grandioase, al lui Ion Alexandru, cel detaliat prin pitoresc etnografic, prelungit apoi în extravagante arheologice, al lui Ion Gheorghe și perspec-

tiva demonică semnată de Liviu Ioan Stoiciu. Prin ce se distinge ultima ipostază? Pe de-o parte mediul rustic apare stăpinit de o nebuloasă cu valențe malefice (nu ne dăm seama dacă e o renegare a originilor sacre sau e figurată chiar o malformație constitutivă a arhetipului ca atare), pe de altă parte modul de raportare la acesta al poetului e unul mefient, sarcastic. Nu negaționist, ci exprimând mai curînd o credință deviată, ce se complăce în aprehensiune, în savoarea batjocurii. O ciudățenie a celor ce contestă existența lui Dumnezeu ar putea fi socotit faptul că deseori ei evită a contesta și existența diavolului (remarcă pe care o face și Heinrich von Kleist). Se produce astfel o interfață între refuz și acceptare a paranormalului, binevenită pentru practicile magice și superstiții, în cazul de față imaginea unui sat ca topos predilect al „îndrăcirilor” (și „drăcoveniilor”) de tot soiul, înregistrate de autor cu rea satisfacție. Altfel zis o „cădere” relativă a satului arhaic, rimînd cu criza modernă a eului creator care dobîndește un alibi. Degradarea vechimii coroborează suita de dezolări ale modernității. Modalitățile de investigare de care face uz poetul nu exclud chiromanția, practicile divinatorii în genere, placate pe un fond al circumspecției (nu al contestării fățișe, circumspecția fiind elementul care fertilizează solul expresiei): „după ce-mi ghiceai tu viitorul în palmă, îmi/ suflai o gărgăriță și/ eu îți trimiteam drept recompensă, în praștie, ochind o dantelă/ pe/ pieptul tău, o bucată de zahăr candel - / urmare a unei îndoieli. (...) stăteau pe obraji, ciucuri, picăturile de sînge cînd/ te întîlneam: ce mai faci, mu, îi/ spuneai tu mai întîi vacii (insulă tristă, dispărută... adusă cu/ mine la păscut/ pe zonă), fără să/ mă bagi pe mine în seamă, al/ dracului, la care ea, vaca, îți răspundea: mersi de întrebare./ domnișoară./ tocmai/ îmi ungeam o felie de mămăligă/ cu magiun... ha... e drept, nu cunoșteam femeile dar/ nici așa, să vii tu atunci, întrupată/ cum erai din aer «ba, dintr-un amestec de romantism și/ antichitate» și să mă pupi, prin surprindere pe frunte și pe locul/ acela să apară o rază a/ soarelui, apoi/ n-aș fi crezut...” (după ce-mi ghiceai). De subliniat această indecizie între utopia vizionară și utopia dubiului, ultima parazitînd pe cea dintîi, fărîmițînd-o și căutînd a acapara datele ei simbolice, sevele ei pe care încearcă să le recomună într-un desen propriu, derizoriu (diavolul se află la antipodul simbolului care unește, avînd funcția de a divide: *diavole*). Nu e un impact eliminatoriu „între credință și tăgadă”, ci o procesare a relației lor, astfel încît tăgădei să-i revină un doar rolul de „jucător” ci și cel de arbitru al fragmentelor simbolului descompus cu care operează: „Cioara croncăne pe o creangă năpădită de ispite,/ nu departe pe pervaz: în dreptul etajului/ doi, unde au fost puse firimituri pentru vrăbii, la, casa de sănătate în/ care se deznodă toate nodurile și se descuie toate/ lacătele, «ca să se desfacă toate încheieturile/ trupului la naștere»... Alungați unul/ cioara! Cioara mă-sii... // respiră greu, cu ochii ieșiți din orbite. Emite/ reflexe metalice. Stai femeie/ liniștită: la geam, înlăuntru, e un trandafir/ japonez, plin de nervi. Respiră/ tot mai greu. E/ o femeie care are conștiința eșecului. Totuși./ Respirația ei este o formă de oxidare. Oare// ce se va alege de obiectele interioare ale/ evlaviei ei? În/ sală, în jurul patului în care îi zace trupul/ plin de sudoare rece, sînt aruncate/ la întimplare cuie, sulite, rinichi artificiali, bureți/ pentru oțet, giulgiul de în pătat de sînge,/ coborît de pe cruce, transformat în scutece, mirosind/ a smirnă... Afară, cioara croncăne pe mai departe,/ mutat pe o altă creangă, croncăne că/ oricare ar fi împrejurările, noul născut va trebui să fie/ pentru prima oară în cămașă, îmbrăcat în cămașă/ tatălui” (*Cămașa tatălui*).

Relevantă apare împrejurarea că poetul nu pierde prilejul de-a se conecta și cu fabulosul lumii originare pe care o recuză prin scepticism, dar o acceptă, episodic, la o treaptă umoral-senzorială. E ca și cum ar continua să iubească o femeie în a cărei fidelitate nu crede. Jocul între real și irealizare, între corporalitate și umbră capătă girul

unui mister existențial intangibil: „Tulpină// din copilărie ruptă, izvor/ din care duhul celui dispărut a încercat și azi să/ mă prindă de mînă: cu tine, bună/ mireasmă, ieșit/ la plimbare în/ natură... Atîtea lucruri în urmă și/ făpturile: prea/ mișcătoare., imposibil de prins în fotografie, ireale. Făpturile/ pierdute în zare, în față: care// îți cauți umbra? Nici un răspuns” (*Mame arhaice*). Iată și o figură emblematică a făpturii auctoriale meditabile, situîndu-se între imaginar și real chiar prin conformația sa compozită: „Citeva/ suspine de aducere/ aminte. Gînditor în cămașa/ aceea plutitoare a/ sufletului, cu picioarele atîrnînd peste parapet, unul/ închipuit, așezat pe jos, Ah, copile prea/ înflăcărat! Nu te mai recunosc! Trîntit în// fața oglinzii-unei-zile-de-ispășire. «Privind/ la apus roșeață/ purpuri, să învețe a se rușina». Oglindzii/ care spune adevărul numai pe/ un sfert sau poate nici atît: mă privesc/ lung, am 36 de ani. Am?” (*Lumini fugare*). Dacă aici mișcarea poetică (precum într-o partidă de șah) se producea dintr-o direcție conceptuală spre plasticizare, alteori punctul de pornire îl reprezintă obiectul material, îndeobște modest, pe care-l însuflețește semnificația. Contemplîndu-l, bardul se autocontemplă în clipa sa creatoare: „O ulcică de pămînt: împrejurul/ ei plutesc nouri/ albi. O ulcică de pămînt ars, cu/ mărele selenare bine conturate pe dinafară. O/ ulcică în care sălășluiesc sufletele/ strămoșilor: sînd în prag, gata să-și ia zborul odată/ cu noi. Noi, care favorizăm/ instantaneu/ instaurarea unei/ melancolii. Noi/ putem fi priviți cu ură? Putem fi. Putem/ fi loviți, putem fi făcuți/ prizonieri: sînteți/ zei străini? Zei străini. Noi, aplecați să/ o luăm în brațe, să o sărutăm, gata/ să o bem: o ulcică/ neîndurată” (*În care spațiul își schimbă sensul*). Produs al mîinii omenești, vasul cu pricina pare o jertfă adusă Creatorului universal, precum o icoană, o troiță (un act propitiatoriu), dar – atenție! – cei ce ar putea fi beneficiarii sînt „zei străini” prin „cădere”, ce nu renunță la orgoliul lor dureros.

Această atracție-respingere pe care mediul rural o exercită asupra lui Liviu Ioan Stoiciu este neîndoios un reflex al dezadaptării autorului atît față de proximitate cît și față de trecut. Spre deosebire

Cronica literară

de romanticii care idealizau trecutul (sămănătoriștii noștri reprezintă o minoră derivație a direcției lor), d-sa îl pune sub un semn al rezervei în numele unei demonii care nu acceptă compromisuri în criza sa definitorie, montată în prezent, criză în marsupiul crizei acestuia. Circumstanță ce de fapt duce la o adaptare paradoxală a ființei la prezent, la o integrare subiacentă în materia acestuia, sub nivelul tectonic al conotațiilor contestate, o congruență cu disoluția prezentului. Oprimat fie și la un mod nu întru totul adus la lumina conștiinței de teama unei posibile „trădări” a posturii demonice asumate, poetul apelează la înfățișările unui trecut mai probant prin depărtare și eventual prin testare obiectivă decît cel al toposului mioritic, devenit familiar, sentimentalizant. Fantasmăle celui de-al doilea cu care badinează nu i se par suficiente de convingătoare. Drept care nu șovăie a-și lua ca martor geologia: „Am fost o familie unită la/ poalele unui munte. Munte/ al șovăielii./ Am fost? Acum 20.000 de ani. După/ cum are să se dovedească, o/ lumină albă. Cu feluri și chipuri de cuiburi/ făcute din schelete a/ sute și sute de tineri dinozauri. Din/ cei cu cioc de rață. Sute și/ sute de cuiburi aparținînd unor anomalii/ magnetice? Pretexte. Păduri/ Și ruine, cuiburi/ făcute din schelete, umbra/ a ceea ce am fost” (*Umbra*). Dincolo de efemerul derutant, nutrit de locuri comune, ochiul liric încearcă a fixa distanțele solemne, majore: „O/ femeie cu umbreluță și fusta tîrîță prin/ iarbă: acoperită de vălul care-ți dă posibilitatea să/ urmărești urmele/ lăsate de omul perioadei/ glaciare...” (*Sufletul ei părăsit o clipă*). Evadările au loc nu doar în magie (și aceasta somată de termenul geologic: „Cine știe din ce carte/ proastă, de vrăjitorie, megalit, recent răsfoită, a apărut” [*Pustiul din noi*]), ci și într-o vechime fantastă, delirantă. Dacă, atît de la îndemînă, „unul dintre soldați a bătut de trei ori/ cu patul puștii în ușa./ Deschideți? Deschideți, circarilor, tu-vă/ mama voastră de bandiți”, ce făceau acești indivizi brutali? „Căutau poarta spre o altă dimensiune: vezi, sînt/ firișoare de energie.../ Habar nu aveau pe ce lume sînt, de fapt” (*În lanul de rapiță*). Astfel de schimbări de decor nu fac însă, prin nervozitatea lor, decît să sublinieze „dezdărcinarea” poetului. Starea d-sale critică n-ar putea fi alinată decît pe planul expresiei, printr-un „duh al izbînzii personale” (*Toamnă astrală*). Confesiunile sînt stilate în sensul

asprimii, solitudinea dilatîndu-se ori comprimîndu-se cu sprijinul unor figuri de ironică reverență: „Am un ritm al vibrațiilor/ greșit? Izolarea// mea ba a crescut pînă pe Dealul Mitropoliei, ba s-a/ contractat. S-a lăbărțat urît,/ mîine-poimîine va cuprinde întregul/ București, apoi întreaga țară – pînă i se va micșora/ iar dimensiunea și va putea să încapă/ într-un pumn, într-un cimitir, într-o margine” (*E un chin*). Un revers al grandomaniei? În orice caz acest autor dificil cu realul se arată dificil și cu sine, pînă la limita ultimă, a sarcasmului. Refuzînd ruralismul sentimentalizant, dulceag, are eleganța de-a se refuza și pe sine, suicidar în efigie: „Mă privesc surîzînd îngăduitor în oglindă. În// toate cele mă anticipează: cu/ un dispreț sardonice față de ceea ce cred eu că e/ profund în/ mine” (*Din urmă numai cenușa*).

Liviu Ioan Stoiciu: un poet admirabil care aruncă priviri înăuntru și spre a evita realul și înspre real spre a-și evita sinele, printr-o acrobație a spiritului grație căreia iau naștere viziunile poeticești, aidoma unor mirifice baloane ce au pierdut legătura cu solul, deși îi poartă mostrele arhaice plutind spre infinit...

Gheorghe GRIGURCU

Liviu Ioan Stoiciu: *Lanțul*, Ed. Tipo Moldova, 2012, 604 p.

Comedia numelor (35)

Moda Hăineală se extinde. Iată un titlu ce ocupă întreaga pagină întîi a tabloidului *Click*. „Andreea Marin și Bănică jr. își schimbă hainele între ei”.

	x
Consumatori de lapte, ați aflat ce e aflotoxina?	
	x
Episcopi sau epis-popi?	
	x
Dacă Papi-Emilian Bărbulescu are un copil mic, acesta îi poate spune numele din prima: „papi, papi”.	
	x
Să fie Petru Pistol un pistol de-a adevăratelea sau doar un pistol-jucărie?	
	x
Unii se mulțumesc a fi pistolari, Petru ține să fie ditamai Pistol.	
	x
Împotriva cui se-ncontrează Florin Contrea?	
	x
Sperăm din toată inima că Cristina Gîlcu nu suferă de gîlci.	
	x
Sandrei Pralong i-ar sta bine să fumeze țigări superlong.	
	x
Nici în (do)clin, nici în mîneacă.	

Ștefan LAVU

Flux-Reflux

Ioanide despre Ioanide

Omul strângător este prețuit în popor, ca fiind garantul bunăstării gospodăriei sale și, prin aceasta, a armoniei colective. La oraș, categoria se îmbogățește cu persoana colecționarului, omul de gust sau, în orice caz, cu osebă pricepere într-un domeniu, cel care adună, într-o lume dedată consumului și risipei,

obiecte, astfel salvate de la dispariție. Obiecte care scriu, ilustrează chiar, o istorie, o epocă, de la cutia de chibrituri la piesele de artă, de la acele „căpițele de sfoară din care nu se poate face nimic”, la tablouri, monede rarissime, documente, cu valoarea adesea necalculabilă în bani.

Elevul silitor este îndemnat să-și facă ierbar, un insectar, dobândind, astfel, o disciplină, un gust, o pasiune. Peste un secol, cufărul uitat în pod este deschis, într-însul se descoperă comori, nu în bare de aur, ci într-o fabuloasă grămadă de epistole, de prim interes public. Trăim în epoca dominată în literatură de memorialistică, nu deschizi astăzi o revistă fără să nu dai de o scrisoare inedită de la... sau măcar de o fotografie a bătrânului zimbru, pe când era vișel. Piața este vioaie, clienții lacomi, câmpul de acțiune nelimitat. Dacă satisfacția celui care vizionează o colecție de pictură este mare, aceea a mecenei, de a-și contempla bunurile străne, de a constata cum sporește colecția, prin noi achiziții surprinzătoare, atinge culmea, euforia, extazul.

Fiu de colecționar, revăd ceasul de spiritualitate când în biblioteca paternelului intră o carte rară, precum aceea a peleginului transilvan sau rarisimă, precum biblia lui Șerban Cantacuzino. Clipa de tăcută exultare când pe peretele biroului se așterne gravura executată *ex vivo*, în anul 1600, de către Egidius Sadeler, înfățișându-l pe Mihai Viteazul – cu două-trei exemplare în România, încă pe atâtea în restul lumii, din suta inițială. Lectorul va înțelege, prin urmare, cu cât interes am deschis cartea intitulată „Tempi passati” (Editura Continent XXI, Buc., 2012), a d-lui Sorin Popescu, jurist de profesie, colecționar de documente culturale, mai vechi autor al unei remarcabile lucrări dedicate poetului Ion Barbu în epistole. Persoana – și personajul – de altfel, reapare și în acest volum, dar pe un spațiu restrâns.

Sunt, în această carte, bogat ilustrată, capitole cuprinzând date, arbori genealogici ai unor familii cu trecut în istoria țării, cum acelea privind familia boierească Emandi, înrudită cu altele, Ghyka, Sturza, Balș, Cantacuzino, Sion. Și tot istoricul altor familii, Iarka, Tătăreanu, Ghyka. Un mai viu interes îl prezintă corespondențele emise de iluștri bărbați politici, precum Mareșalul Averescu, Take Ionescu, ori artiști plastici – Ștefan Popescu, Alexandru Steriadi. Și, prin prisma noastră, de maxim interes epistole scrise de scriitori, Tudor Arghezi, G.Călinescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Perpessicius, Tudor Vianu, Ion Caraion. Cu toatele înfățișate ca inedite, cum inedite și epistolele emanând din propria familie a colecționarului, destăinuind și viața profesională a acestuia, o vreme în cadrul Comisiei Juridice a M.A.N., Adunare a trecutelor vremuri, „rezultat al unor alegeri mai mult sau mai puțin măsluite, dacă nu chiar pe față”. Dixit. Cu duioase memorări la adresa fostului procuror general al R.S.R., Voitinovici, ucigaș profesional, din simpatie versificată autor dramatic, în orele libere. Memorialistul nu suferă de false pudori.

Două sunt pesele de rezistență ale culegerii, o scrisoare a lui Constantin Noica, din perioada refugului la Câmpulung, o alta, aparținând lui G.Călinescu, la scurtă vreme după ce acesta încheie scrierea romanului „Bietul Ioanide”. Și cu ani buni înainte de a fi adusă înaintea publicului cititor. Adresantul a fost Alexandru Piru, fostul său asistent la catedră, lui îi încredințează manuscrisul romanului, spre a-i cunoaște opinia despre. Nu cunoaștem scrisoarea acestuia, conținând opinia asupra esenței și reușitei artistice a romanului, dar intuim că Piru mai avusese de-a face cu sensibilitatea mentorului său, foarte sensibil la critici. Scriind, bunăoară, altfel favorabil, despre „Enigma Otiliei”, Perpessicius considerase, totuși, drept umflat personajul Stănică Rațiu. Inamicăția profesorului Călinescu la urmărit, apoi, toată viața.

Alambicul lui Ianus

Jurnal. Dunărea (navigabilă) de la Passau până la Tulcea. Din cauza ploilor torențiale și a inundațiilor (Dunărea umflată) am fost imbarcați pe-un vapor mai mic – *Swis Crown*, vaporul inițial *Ukraina* neputând trece sub podurile danubiene decât de la Belgrad. Ne-a așteptat aici, pentru a ne valsa până la Tulcea.

Passau (punctul de plecare) este orașul fluvial în care se întâlnesc Dunărea și doi afluenți: Inn (sud) și Ilz (nord). Debarcaderul se află pe malurile Dunării, unde vapoarele stau înșirate ca un lanț de mărgele. Numită Veneția Bavareză, Passau adăpostește episcopatul regiunii, cu un trecut autoritar, până în 1803. Cronicarii epocii descriu viața fericită a clerului între slujbele religioase, muzica barocă și ciocolata mentolată. Centrul orașului este țuguiat, situat între malurile Dunării și afluentul Inn, fiind dominat de impozanta catedrală *Dom St. Stephan*. Interiorul conține o mie de sculpturi și cea mai mare orgă de pe continentul european. Barocul predomină peisajul arhitectonic. Un drum larg duce până spre colină (500 m) pe care se află un castel (*Burg Oberhaus*) cu o deschidere panoramică a orașului și a împrejurimilor.

A doua zi ne imbarcăm pe elegantul vapor *Swis Crown*. Lume pestriță. Majoritatea, pensionari. Echipajul, internațional (cehi, slovaci, unguri, austrieci, sârbi, bulgari, români), vorbind curent limba germană și engleză. Seara, recepție în jurul unei torțe piramidale și a unei cupe de șampanie, alinați de valsurile lui Strauss – *An der schönen blauen Donau*.

Noapte calmă. Navigăm până în zori.

Prima haltă: Dürnstein (Austria), un sat cunoscut, legat de istoria regelui Richard Inimă de Leu (secolul al XII-lea). Richard, în cursul celei de a treia cruciade, l-a jignit pe contele Leopold V, care l-a închis aici, în cetatea Kuenringerburg, situată pe colina dominând satul Dürnstein. Richard a fost salvat de cântărețul Blondel. Azi cetatea este o ruină, fiind distrusă de armatele suedeze în 1645.

Pornim cu autobuzul spre Krems (Austria). Un oraș medieval cu străzi înguste. În jurul pieței centrale sunt concentrate Castelul Gozzoburg (secolul al XIII-lea), bisericile *Piarsienkirche* și *Pfarrkirche* (stil baroc). În apropiere se află muzeul vinului (*WeinStadt Museum*) lipit de Biserica Dominicană. Exponatele nu pot fi gustate decât în afara bisericii. Străzi înguste, cu balcoane mici. La capătul străzii o cofetărie. Ne răcorim cu o casată siciliană.

După amiază autobuzul ne duce la o mănăstire impozantă (*Benedictinerkloster*, secolul al XI-lea). Multe clădiri în jurul catedralei și o fundație (*Stift Götweig*) cu o bibliotecă imensă. La intrare, o țigancă frumoasă îngrijind toaletele. Aflu câte ceva din biografia ei. Țigancă e licențiată în filologie germană, nu a găsit un post corespunzător calificării sale acceptând provizoriu postul de vestală a

latrinelor.

Escală la Viena. Explorăm orașul cu un autobuz comunitar (*City Tour*). Catedrala *Stephansdom*. Fațada romană. Interiorul baroc. O curiozitate. Clopotul cântărește 20 de tone fiind turnat din tunurile turcești topite și convertite într-un clopot creștin. Trecem în revistă Casa lui Mozart (1784-87). Opera de stat, Hofburg (apartamentele împăraților, Capela, Muzeul dedicat Împărătesei Elisabeth („Sisi”), Schloss Belvedere (tablouri de Klimt, Schiele și Kokoschka), Muzelele Haydn, Schubert, Beethoven, casa Freud și Muzeul Hunderwasser (cu policromatismul asimetric al fațadelor).

Orașul cel mai renovat și curat a fost Bratislava. O fortăreață cu patru turnuri, situate pe-o colină, privește orașul așezat într-un parc-grădină. Orașul vechi se deschide printr-o poartă (Corvinustor). Străzi înguste ce duc la o construcție gotică, *Martinsdom*, (aici au fost încoronați 11 regi ungurești, între 1563-1830), Palatul Primatului (*Primatialpalast*). Loc istoric: aici au semnat tratatul de pace Napoleon I și împăratul Franz I, după bătălia de la Austerlitz (1805). Cina am luat-o într-un restaurant construit pe podul Novy Most, într-o atmosferă romantică.

Buda-Pesta. Buda este situată pe-o colină, pe malul de vest al Dunării și Pesta – pe malul de est, plat. Buda e înconjurată de parcuri și grădini. Aici se află biserica *Matthiaskirche* (secolul al XIII-lea), construită de regele Bela IV. Alături se află o fortăreață cu turnuri, *Fischerbastei*, construită pentru apărarea pescarilor. În același complex de clădiri se află Castelul Regal (secolul al XIII-lea) construit și acesta de regele Bela IV, care conține Muzeul Istoriei și Galeria Națională cuprinzând operele pictorilor maghiari. Peste, pe malul de est se află Parlamentul (în stil venețian) și Academia de Științe. În apropiere de Podul Elisabeta se înalță o biserică (secolul al XII-lea) pe care turcii au folosit-o ca moschee. Pesta cuprinde o Hală imensă, un Muzeu Național și o sinagogă (cea mai mare din Europa), construită într-un stil bizantin-oriental. Între aceste clădiri există o mulțime de buticuri, librării, parfumerii și restaurante servind faimosul vin de Tokay și cel siropos Tokay Aszu celebru, fiind apreciat și cântat de Schubert, Beethoven și Brahms. Într-o arenă semicirculară nu lipsesc nici tradiționalele statui (comemorând victoriile patriotarde) – eroi de la Arpad până la Huniade. Seara cinăm într-un local cu specialități ungurești: *gombafejk rántva* (ciuperci prăjite), *szegedi halaszle* (bouillabaisse), *rétes almás* (tortă de mere).

Din cauza inundațiilor, traiectul Buda-Pesta-Mohacs l-am parcurs cu autobuzul. Pusta maghiară. Plată. Întinsă. Adormită.

Nicholas CATANOY

Din tonul de răspuns al profesorului Călinescu, deducem că, în linii generale, raportul corespondentului său îl va fi mulțumit, că acesta n-a comis nici o gafă ireparabilă, în verdictul lui. Dar nu îndestul de ager. Drept urmare, epistolierul va proceda la o amănunțită explicitare a operei în cauză. Primul punct combate definiția propusă de lector, aceea de document personal asupra unei epoci. „Ceea ce nici n-a urmărit nici nu este obiectul unei scrieri literare”. Alexandru Piru înscrisa romanul în categoria scene din categoria vieții politice. Eroare, profundă eroare! Ideea de „comedie umană”, de asemenea nu l-a interesat pe autor. El a urmărit desfășurarea de caractere, contradictoriul într-un personaj nu i-a scăpat, cum n-a scăpat nici unui romancier veritabil.

În totul, e un fel de privire în oglinzi paralele: „Eu îmi trădez starea mea de spirit de autor, ca să te înțeleg și pe d-ta, în aceeași postură când te citesc eu”. Foarte pe scurt, în opinia sa „important pentru o scriere e să fie solid remarcată și să trezească discuții”. După ce ideea că ar fi conceput romanul ca unul politic sau documentar a fost exclusă de la început, ni se comunică și ce aduce nou și în plus „Bietul Ioanide” față de „Enigma Otiliei”, și anume schimbarea complexității culturale a eroilor – pe care nu o confundă cu aceea interioară. Iată, în „Bietul Ioanide” „aproape toți eroii au o concepție despre univers”. Și-i chiar enumeră. Ioanide, de pildă, „are mereu în față antinomia coștiință umană – cruzimea universului! Însă tema eroticului rămâne aceeași, în ambele opere, opinia lui G.Călinescu asupra femeii dovedindu-se invariabilă. Adică,

femeile n-ar avea „caracter”, ci „subsistând numai din inefabilul lor temperamental, oglindit în conștiința bărbatului”.

Un roman de analiză deci, „Bietul Ioanide”, palpant și recurgând la trucul deliberat al senzaționalului, evenimentele politice fiind „numai prelejurii de manifestare a energiilor” și având oricum în roman un aspect fantastic. Acolo unde Al. Piru a decodat greșit este îndreptat și, cu magnanimitate, iertat. Prin ce miracol nu este politic un roman unde ambii copii ai eroului principal, legionari, sunt împușcați, într-o ambuscadă cu forțele de ordine și unde însuși eroul principal devine un adept incondițional al comunismului, și cum de nu e document viața universitară, prin dascălii ei, întru chipând toate cusururile profesiei, rămâne să ne consultăm profunzimea priceperii. Și să considerăm, eventual, că într-o asemenea optică se situează în afara documentului și a politicii și „Scrinul negru”, în virtutea, poate, a uluitoarei sale ficționalități.

Socotim că, de acum înainte, oricare nouă editare a „Bietului Ioanide” trebuie să conțină, în prefață, amplă, extraordinara scrisoare, perla cărții dlui Sorin Popescu, sacru obiect al colecției sale. Pentru care nu putem decât să-l invidiem.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

Drumul spre tine însuși

Mă cunoști de undeva? Te-ai rătăcit iar, mergi după ciori! Mai trage o dușcă. Nenorocirea e că nu mai găsești drumul spre tine însuși, este? Care mi-ai furat, bă, drumul? Îl împachetasem frumos, era ultimul. Ultimul drum care mergea înainte. Acuma, trebuie să o iau de unde am rămas. Sunt

atât de singur, încât mă pot închina la mine însumi, să-mi fac o icoană? Aș veni în fiecare zi la icoana mea, să-i fac plecăciune și o cruce, să o sărut și să-i spun, bătând mătâni: ce fraier ești, nimeni nu mai e ca tine. De ce-o mai lungesc eu pe aici? A ieșit din

spitalul de nebuni și a cumpărat din sat băutură. Acum strigă: „în definitiv, ce rău v-am făcut? Sunt un bun conducător de energie mentală”... Bine, nene, nu te mai supăra atât: treci în spatele cortinei ăleia, de la intrare: ai puteri vindecătoare? Care e starea ta, pe dinlăuntru? Oameni buni, el e primul care s-a întors de pe lumea cealaltă, priviți-l. Cum adică, eu sunt dat dispărut? Mă cunoști de undeva? Ai înțeles greșit. Nu ține! Ai fost detectat după efectul gravitațional.

totul e energie

Oprit în poarta din peretele de nord, abia descifrat din arhiva astrală, întrebat ce caută pe aici, fiindcă părea a fi necunoscut, picat din Lună, rupt de realitate – surâde, e fericit? E unul din a șaptea spiță a unei civilizații uitate, spune. Are un caracter tranzitoriu, ipotetic, s-a gândit numai la ce să răspundă când va fi întrebat, dar pot fi examinate aici resturile materiale din mijlocul cărora a apărut. S-ar putea să nu dureze decât o zi maximum, sau un minut, să nu se pună problema readaptării, mâncării și băuturii, deocamdată n-are nici o idee ce înseamnă toată povestea asta, dar îi place. „Nu e exclus să fie o interfață”: la o lume care a fost și a dispărut, sau să fie o reconstituire a unui nebun, pe care a scăpat-o din vedere, e și asta o variantă, deși nu departe de aici a fost o necropolă și n-ar fi de mirare să fi înviat vreun servitor pentru o clipă, se mai întâmplă. Nu? Nu e decât o ieșire la rampă a unei schimbări radicale, în timp. Marea problemă rămâne cea a dezvoltării. Dacă ne întâlnim și mâine aici, înseamnă că trebuie să aduc popa, să sfințească locul – că sperii copiii. Culmea e că-mi pari, totuși, cunoscut, poate sunt chiar eu, scăpat dintr-o altă viață, uitată, când mi-am fost idol, acum îmi sunt ultimul om, nici nu vreau să mai aud de mine. Nu glumesc. Tocmai de aceea am apărut eu... Oprit

în poarta din peretele de nord, întors la țară, la ai mei – numai eu te văd, mă confundă cu vreo divinitate locală? Vrei să ciocnim? Vrei să aduci o ofrandă și ai nimerit greșit locul și ziua... Salut: „din viitor, timpul (cât mai e, că e pe

terminate) ajunge aici energie”. Energie. Totul e energie? Am

înțeles: ai venit să te încarci cu energie, aici. Nu intri? Dai din cap, oprit în fața porții și te plângi că e prea strâmtă poarta...

Care deviază lumina

ești amărât, nimic nu mai are sens – încotro, bătrâne? Te recapitulezi. Îți vine să te urci pe pereți și să te arunci în gol. Ești de plâns, încerci să deschizi mormântul, la bloc, nu ți se potrivește nici o cheie, iar ai luat cheile iubitei tale? Nu înțelegi cum. Și nici de ce. Iubita ta fiind o substanță a unui meteorit... Înjurii de mamă, mai bine te îmbăta azi, că nu te mai suportă, iar ți s-au întors cu fundul în sus și stomacul și pancreasul și inima, ai arsuri, ți-e greață și te doare sufletul. Tu provii dintr-un mediu inferior... Ești

atât de nefericit. Care iubită? Zici, tare: sunt ca un cartof, unde răsare, sărăcește locul. „Trei zile am stat în Dobrogea după porumb, pe secetă, și am

băut apă rea, m-au mușcat țânțarii și m-am întors bolnav”... Degeaba, nu te ascultă nimeni, de ce te mai vaieti atâta? Să te eliberezi? Nu-ți e de ajuns? Tu ai descoperit substanța aia din intimitatea meteoritului, care deviază lumina spre dreapta – nu simți nici o plăcere?

cum să justifice eșecul

Toate i se par a fi cum sunt din cauza nereușitei amestecului. Dacă ne-am amesteca în mod egal, ne-am

simți bine unii cu alții, dar cum eu nu mă pot amesteca decât foarte rar cu cineva sau ceva, și atunci ies scânteii, îți dai seama... Toate i se par a fi din cauza nepotrivirii și opunerii, a adversității în cazul lui. Pur și simplu el atrage antipatii, nicidecum nu e compatibil, sau iubit. Și a observat că nu se poate ieși nicicum din această reprezentare, nici dacă-și suspendă judecata sau caută argumente care să-i justifice eșecul și să încerce să o ia de la capăt. Uneori își dorește o schimbare fizică ridicolă, să aibă trupul cu țepi sau cu pene sau cu solzi, să poată să iasă la un liman – când se simte atât de prost în propria piele, încât se pedepsește grav, singur. Îi pare rău că n-a ajuns decât să guste câteva lucruri în viață, câteva bucurii, și că a trecut degeaba atâta timp și e prea târziu să mai asimileze ce contează, să se exprime pe un ton

ascuțit sau pe un ton grav sau înalt, să-și atragă atenția, să se vadă totuși că e în stare, că are o altă constituție decât ceilalți și merită să fie mirosit, pipăit, gustat, plăcut sau neplăcut, să se ia un pic de parfum de mosc din el, un pic de ulei de măsline, un pic de apă de mare, să se vadă dacă se așează ceva la bază. Tu poți să le deosebești, să dai de esența lucrurilor? „De esența acestei lumi”. Sau măcar să faci o apreciere, să-ți vii în fire, să consideri că merită să mai rămâi pe aici? Să ieși din această inerție conservatoare. Și să reții că deosebiriile dintre noi ne fac, de fapt, să consimțim schimbarea, să punem sufletul la contribuție, să-și lase amprenta, fără să reușim să lămurim „ce este el față de adevărata natură”. Ce gând contradictoriu

este, pe care-l acceptăm, căzând la o înțelegere... De ce a ajuns el până aici, și nu până acolo? Deoarece au revenit în actualitate evenimente dintr-o perioadă anterioară și e dezagustat de el însuși, conținutul epuizându-i-se aproape complet. Sau așa i se pare. Sau e intrat în discordanță cu orice „ritm cosmic” – fiind la un nivel stâjenitor de evoluție.

Piața Universității

măști, soare, muguri, „mecanici cuantice”, fete care îi privesc în ochi, gata de o aventură în luna martie: dar el nu poate să se bucure nici azi! De un an nu poate să se bucure de nimic. De ce: îi e inima

strânsă și are impresia că e părăsit și de propriu-i suflet, asta ar fi explicația... E profund neliniștit. Oprește, întors din drum,

lângă pereții institutului de arhitectură, pe care sunt lipite manifeste: unele sunt șterse, altele rupte, unele sunt de la protestele din 1990, altele sunt de o zi, au data pe ele. În timp ce simțea că plutește pe mare, însoțit de țipetele jalnice ale pescărușilor, murind de frică... Își scutură capul. Un bătrân cu barbă cârlionțată, albă, vine lângă perete, în fața lui, are o hârtie mare scrisă de mână, dată cu aracet pe spate, n-o să reușești să o puneți așa sus, bătrânul, pe vârfuri, întinde hârtia cu cârja: ce scrie? N-are

răbdare să o citească. Se retrage. „Se retrage în lumea lui invizibilă”. Florăresele se luptă cu albinele! Lalele, zambile, viorele, brândușe, toate sunt cotropite de albine, degeaba le udă, sperie clienții. Pe dracul cu Europa lor, aude, e un țipăt. Trece o femeie împingând un căruț ordinar, în care e un bărbat fără picioare, nu cerșește, cine știe unde îl debarcă... E o cale întredeschisă aici?

Face pași mici, nehotărât: ard cu zecile, mănunchiuri, lumânările la Troiță, e un miros înecăcios, abia își face loc, trecători, trecătoare la talie, are călimări la brâu, una cu cerneală, alta cu nisip, i se suflă în ceafă, nu întoarce capul, lume, lume, trece în alt veac, ia guma de mestecat cu surprize! Ia cerceii...

E o lume de simple dăre de lumină.

acum relativizează totul

Înimă ticăloasă, netulburată – trudind degeaba. Calcă apăsător, urcă pe Jepii Mici, singur, pe Bucegi, se ține de lanțuri – cât i-a mai rămas până la sfârșitul vremurilor? La ce ar trebui să se gândească, o dată rarefiat aerul, nefiind un spirit prea zelos? Nu vrea să se mai implice jos, în mersul lumii lui, dar nici nu vrea să se arunce de sus, de la vârf, în gol, ajuns la Cabana Caraiman: în alți ani a fost obsedat și de sinucidere, acum relativizează totul, „nimic nu merită”, nici moartea, nu i-a mai rămas decât să se suporte așa cum e. Încă un pic! Încet-încet a observat că i s-au înmulțit trăsăturile negative, deși nu se omoară cu firea să se supună numai lui însuși, având asupra sa drept deplin. Parcă nici nu mai e atât de încătușat cât a fost 60 de ani, ani care-i confirmă numai vechimea demonului, în interior. Inconștient, toată viața s-a luptat să se elibereze – și la ce i-a folosit? Până și nădejdele fierbinți s-au răcit și n-au pus stăpânire pe nimic, să aibă ceva numai al lui, n-a avut o vârstă de aur, n-a intrat în fondul niciunui mit personal, s-a remodelat numai, la nesfârșit, și a confruntat concepții opuse, producând scânteii. Sigur, se poate lăuda că n-a trecut indiferent, că s-a străduit – că n-a ieșit ce și-a dorit, era de așteptat: pe cât a fost de încăpățânată strădania lui, pe atât a fost de zadarnică. Altor le-a mers, lui nu, au urcat la domnie și au fost suverani, în tot ce și-au propus. El urcă din când în când pe munte, înmormântat de viu – poate acolo, sus, va găsi într-o zi o ieșire. Sau un răspuns. De fiecare dată n-a găsit nici o ieșire, dar mai încearcă, măcar își face datoria morală față de el însuși. De câte ori se pornește ploaia cu tunete și fulgere, când urcă, speră să-l strămute muntele din loc, să i deturneze calea – așa a pățit și azi, ud learcă, s-a adăpostit sub o gaură din munte și a așteptat să se desprindă, să înceapă odată cutremurul cel mare, să-și dobândească așezarea și forma definitivă. Important fiind să se îndepărteze definitiv de el însuși, să scape, nu?

Când cerurile se vor clătina și porțile se vor deschide și când curenții de aer descendent îl vor zburătăci... Când? Când o lumină strălucitoare îl va răpi...

Liviu Ioan STOICIU

Râpile

Surparea pământului m-a fascinat din copilărie.

În partea de răsărit a Burdusacilor, încă din vremuri imemorabile, dealul uriaș se prăbușise către miazănoapte cu păduri cu tot, stârnind horbota izvoarelor, dezvelind carnea pământului pe care milenii o ascuseseră, alcătuiind o față nouă a lumii de acolo, rai al păsăretului, vulpilor, bursucilor, albinelor sălbatice. Prefacerea fusese din veac prielnică plantelor iubitoare de umezeală și umbră. Partea aceasta a satului se numea Băluș, cu accentul pe litera ă, nume cu ecouri ce veneau înăbușite din tunelul timpului, intrigându-mă totuși cu nu-știu-ce sonoritate ungurească. Mare mi-a fost surpriza descoperind, nu de multă vreme, că învățatul filolog N.A. Constantinescu, pornind de la un alt toponim vecin Bălușului și anume Bălăsăna, le derivă pe amândouă din numele străvechii ginți a bolohovenilor, strămoși ai moldavilor...

Dealurile copilăriei mele erau de o veșnicie aceleași, turmele le urcau, stelele scăpărau în cale, cumpăna de la fântână scârțâia din când în când... Schimbarea se arăta de la oră la oră în deschiderea florilor, de la zi la zi în creșterea plantelor, dar mai ales în schimbarea anotimpurilor. Lumea îmi părea uriașă vitrină a unui ceasornicar în care mișcările de orologii merg asincron, servind însă toate timpului unic, pe care îl simțeam fără să-l pătrund cu gândul. Melcii erau și ei aceiași, sub frunzele ori pe frunzele turgescențe unde le urmăream erotismul apatic. În nisipul uscat al unei aluviuni suave de pe fundul râpii descoperisem cu înfrigurare niște fusulețe mici cât o boabă de linte privită din profil, cochilii ciudate ale unei specii demult dispărute. Ele mi-au contaminat deodată universul familiar și previzibil cu noutatea lor extraordinară. În timp ce atentau la identitatea omogenă a lumii mele, o puneau de acord cu o alta, care îmi trimitea un semn disperat din prăbușirea ei în neant. Marea Sarmatică făcea să mă ajungă din urmă fluturări de batistă încremenite în aceste bijuterii minuscule... Era un semn mort și uscat, boaba de grâu din piramida faraonului, pe care zadarnic o pui să încolțească... Mult mai târziu, student fiind, setea de fantastic al vechimii mi-a fost izbită de un alt semn, de data asta viu și umed, care venea să contrazică violent pactul dintre armonie și echilibru ce dădea măsură vieții din Băluș. Într-o dimineață am descoperit pe jghebul putred al izvorului de sub podbalul exuberant o vietate moale și albă, un limax enorm, animat de mișcări greoaie, ce m-a înflăcărat grozav. Îl vedeam ca pe un accident biologic, supraviețuitor al unor ere primare, când pe aceste meleaguri clasice vor fi explodat o faună și o floră cu vigoare de tropic, junglă ori ecuador. Mi s-a părut un mesaj activ din alte lumi, oferindu-mi acces la alte spații, ajutându-mă să percut o altă dimensiune a timpului și fixându-mă într-un punct important de pe linia de continuitate a vieții pe pământ. Sufletește, l-am pasat din reflex în același registru enigmatic al existenței, împreună – de pildă – cu taina morții, cu ieșitul puului din ou și chiar cu ouatul. Mi se întâmpla ceva cu totul aparte. Limaxul venea din adâncimi cu enorm de mult timp înainte ca romanii să fi ajuns în Dacia ori ca principatul Moldovei să fi fost întemeiat... Fixându-l în alcool metilic, l-am luat cu mine la București și, consultând un celebru speolog, am rămas de-a dreptul deprimat că nu-i decât o vietate comună pentru un specialist... Limaxul însă mă exprima mai mult pe mine, iubitorul de vremi ieșite din făgaș, decât realitatea zoologică a unei banale ființe rătăcite în Băluș... Bătrânul Ion Tacu mi-a povestit odată ivirea de sub mal a unui izvor fantastic, amenințând cu viitura întreaga vale. Lumea se temea ca de un potop. Nu s-a găsit nici un mijloc de a-l opri decât înfundarea lui cu lână. Coborau din toate părțile căruțe de pe la târle spre locul primejdiei. Dar asta se petrecuse demult, în vremuri dinspre care nu mai răzbătea până la noi altceva decât istoria aceasta...

Râpile copilăriei îmi îngăduiau să cercetez secțiunile rămase după alunecările de teren. Găseam bizare găoace de melci și scoici, neverosimil incluse în straturile, diferit colorate, de pietriș selectat preferențial după formă ori volum, de configurații geometrice contravenind uneori legilor fizice de sedimentare și câte altele... Privitul porniturilor echivala cu deschiderea unei cărți gigante, în citirea căreia mă inițiam singur, cu o voluptate sportivă de

Alberto Manguel – Biblioteca nopții

Alberto Manguel, autorul argentinian cel mai recent intrat în portofoliul editurilor noastre, este o figură și o revelație pentru cititorul român bibliofil, ca și pentru cei care degustă raritatea stilului unui eseist fermecător. La Editura „Nemira” i-a mai fost publicată până acum o carte, „Istoria lecturii”, iar la Editura „Baroque Books& Arts” au fost tipărite destul de recent „Jurnal de lectură” și „Toți oamenii sunt mincinoși”.

Manguel, care locuiește din 2000 în Franța, într-o localitate unde a cumpărat și refăcut o clădire veche, și-a construit o bibliotecă care numără peste 30.000 de volume și este posesor al unei științe aproape inefabile în ceea ce privește biblioteca și misterele sale. Căci a fi posesor de bibliotecă personală sau a naviga prin marile biblioteci publice sau particulare din lume necesită o abilitate situată dincolo de simțul practic comun: dragostea de cărți și de spiritul autorilor întrupate în ele. Descrierea „Bibliotecii nopții” (titlul volumului apărut la „Nemira”), a felului în care autorul rătăcește prin labirintul rafturilor, precum și a senzațiilor încercate la „pocnetul și foșnetul hârtiei” trimit cu gândul la proza proustiană: „Numai așa pot să adorm”, ne spune Manguel, amintindu-ne de fraza fetiș a lui Marcel: „Ani de-a rândul m-am culcat devreme”. Autorul, care în copilărie i-a citit orbului de geniu Jorge Luis Borges, pleacă de la o frază a lui Robert Burton, cel care își critica propriul fel de a citi și se învinovăța pentru multe defecte pe care le-ar fi avut: „am citit prea multe cărți, dar fără prea mare folos, căci mi-a lipsit metoda; confuz, am dat peste mulți autori în bibliotecile noastre, dar n-am profitat de pe urma lor, căci mi-au lipsit arta, ordinea, memoria, judecata.” Autoevaluare prea aspră, căci cine a citit „Anatomia melancoliei” înțelege ce spirit superior a fost eseistul englez, posesor al uneia dintre cele mai redutabile biblioteci din vremea sa (sec. XVII).

Spuneam că Manguel a avut în copilărie privilegiul de a-i citi lui Borges. Una dintre întâlnirile lor ulterioare a avut loc la Geneva, unde Borges deținea un mic apartament,

faptul că nu mărturiseam nimănui secretele misterioasei lecturi. Fugeam pur și simplu de-acasă în biblioteca râpii, ce-mi dezvăluia istoria zbuciumată a unui ținut altfel molcom. Uneori vițele mai fibroase sau rădăcinile îndrăznețe ale salcânilor perforau depunerile succesive, începând cu țărâna fertilă, continuând cu huma, cu nisipul și, uneori, cu piatra, ca sforile vechilor legături de cărți, vizibile când defaci brutal tomul, făcând cotorul să pârâie... Odată, cineva se plângea Tatei că i-a fugit peste noapte casa de pe deal în urma alunecării terenului. Am plonjat în tristețea lui îngrijorată cu bucurii de nedescris. M-am repezit la noua surprătură. Epiderma Terrei crăpase și dacă din buzele plesnirii ar fi curs fluidul ei vital, valea ar fi fost inundată fără s-o mai poți stăpâni călăfătuind-o cu lână... Rămas deasupra unui dâmb, pâlcul uscat al cucutei vibra sub vânt, iar buruienile spânzurându-se cântau peste prăpastia progresivă. Rana crudă a vremii nu-mi arăta mai nimic, dar câtă încântare, ce aer nou îmi umfla pieptul, câtă confirmare năvălea asupra fanteziei mele! Eram puternic.

C.D. ZELETIN

un loc auster, cu puține rafturi și, deci, puține cărți. Cei care au pătruns în acel apartament, ca și în cel din Buenos Aires, au fost surprinși de modestia locuinței lui Borges, un autor care părea să aibă întreaga literatură mare a lumii în cap. Printre ei s-a aflat și tânărul, pe atunci, Mario Vargas Llosa, care a venit de la Lima să-i ia un interviu argentinianului orb. Când Llosa s-a mirat de faptul că Borges posedea un apartament deloc luxos, autorul „Istoriei universale a infamiei” i-a răspuns drastic: „Poate că așa se obișnuiește în Peru dar noi, în Argentina, preferăm să nu etalăm bogăția.” Manguel a ținut să ne spună această anecdotă pentru a sublinia tocmai faptul că nu numărul impresionant al cărților din rafturi definește spiritul unui cărturar, ci tocmai cele care au intrat definitiv în memoria sa culturală. Cu o expresie a lui Léon Bloy, pe care o putem adapta contextului, ne bucurăm de puțini prieteni adevărați, „trei-patru, dar numai printre Invizibili.”

Manguel structurează acest tratat de abordat biblioteca și spiritul ei în câteva capitole pline de învățăminte, erudite, fără a fi pedante, în care prezintă devenirea a ceea ce azi numim bibliotecă, de la cea din Alexandria, una dintre minunile dispărute ale lumii, la cele de azi, care adăpostesc cărțile planetei. Știați, de pildă, că

Paula Ribariu: *Întruchipare*

Biblioteca Congresului American primește anual 500.000 de cărți, dintre care nu reține decât 400.000? Iubirea pentru biblioteci trebuie învățată, ne avertizează Manguel, care face și un interesant portret al bibliotecii ca lume: un amestec rafinat dintre Turnul Babel, adică verticala cunoașterii, și Biblioteca din Alexandria, orizontala odihnitoare unde se strânsese toată cunoașterea lumii vechi. Cele două simboluri gemene au drept țintă cucerirea spațiului și înfrângerea timpului, căci lectura, ca și cartea, dănuie, indiferent de puterea oricui ar vrea să le aneantizeze adesea. Piromanii și exterminatorii de biblioteci sunt cu duimul în istoria lumii. Poate cititorul contemporan știe că Egiptul a construit o nouă Bibliotecă la Alexandria (e funcțională din 2002), un semicilindru vertical amintind de vechile

construcții egiptene, unde se dorește reînvierea spiritului exhaustiv. În spațiul ei imens (32 de metri înălțime și 160 de metri circumferință) pot fi adăpostite peste 8 milioane de volume. Biblioteca antică a Alexandriei a fost distrusă în 642 d. H., când generalul musulman Amir ibn al-As i-a ordonat califului Omar distrugerea acesteia, cu excepția cărților lui Aristotel. Și așa se intră în istorie...

Manguel ne povestește inclusiv despre metodele de clasificare ale cărților dintr-o bibliotecă, binecunoscute azi specialiștilor, dar care și-au avut istoria lor. Callimachus, autor antic, poet, bibliotecar la Alexandria, a fost cel care a propus actualul sistem, iar deasupra rafturilor („bibliothekai” tocmai asta înseamnă) el a pus o inscripție care a dăinuit până azi: „Locul unde sufletele își vor găsi leacul”. Bibliotecile lumii de azi pot fi, desigur, mult mai multe decât ale lumii vechi, însă ceea ce s-a pierdut prin distrugerea ultimelor poate nu va putea fi niciodată recompensat de cuceririle spiritului modern, căci vechii deținea rara artă a virtuților cunoașterii, a esențelor, pe cale de dispariție în lumea virtuală în care aproape că existăm integral. E și lamentația, sobră, totuși, lui Manguel, cel care speră că o carte nu va putea fi niciodată înlocuită de un web-ul dominator, întrucât cititul necesită „lentoare, profunzime și contextualizare”, ceea ce internetul nu poate asigura. Adică, acea liniște și complicitate care se aștern între cel care citește și cartea care se lasă atinsă și descoperită.

Nicolae COANDE

Desene în peniță

Întâlniri cu scriitorii

Pentru un puști de unsprezece ani ca mine, vestea că Sadoveanu a poposit în R. și că a tras la Grand Hotel Valparaiso era de luat în seamă. Autenticitatea știrii nu putea fi pusă la îndoială. Mi-o oferise chiar Felicia, drăgălașa mea vecină de pe strada Carol, a cărei mamă era cameristă la hotelul cel mai arătos din târg. Pe ea, o nătăfleată, evenimentul era departe de a o impresiona, în schimb pe mine m-a pus realmente pe jăratic. Să ai prilejul să-l vezi aieva pe marele povestitor, eventual să-i poți atinge în treacă postavul hainei sau chiar să îl auzi dând dispoziții personalului în holul cu oglinzi imense ale hotelului constituia neîndoiebnic o adevărată pleacă.

De unde până atunci Felicia nici nu conta în ochii mei (adică ce-ar fi putut să însemne un ghindoc de fată spălăcită, pistriuată, mai mică decât mine cu doi ani, care juca șotron sub geamul nostru de dimineața până seara?), deodată puștoaica devenise făptura providențială care ar fi putut să mă aducă în preajma ilustrului vizitator al urbei noastre. Fierbeam. Aveam nevoie de un plan, un plan prin care să pătrund în edificiul inexpugnabil al hotelului, păzit de un bărbat în uniformă de paradă, cu șapcă militară și tunică și epoleți de aur cu fireturi.

Trebuie să spun că orașelul în care locuim nu era nici pe departe un răsăfat centru turistic. Persoanele de vază care soseau din când în când aici nu o făceau pentru a admira atracțiile târgului ci doar ca să acceadă la una din stațiunile balneoclimaterice apropiate, înzestrate cu miraculoase ape tămăduitoare. Șansa de a vedea un scriitor în carne și oase, un scriitor de reputația lui Sadoveanu, evident, în epoca în care televiziunea nu ne smintise încă mințile, mi se părea un dar neașteptat al Cerului. Tocmai citisem *Neamul Șoimăreștilor* și încă mai trăiam în lumea fascinantă a povestașului moldav.

Primul lucru la care m-am gândit a fost să intru în grațiile Feliciei. Cu șase lei pe care îi primisem de la tata pentru rechizite am cumpărat de la Sarkisian, armeanul, o ciocolată cu alune și i-am oferit-o fetei și i-am promis în plus că, după, îi voi mai dăruii baticul roșu cu buline albe pe care îl purtase mama la bucătărie. Urma, în schimb, ca maică-sa să se ocupe de intrarea mea, fără probleme, în hotel, la ora când maestrul cobora la bar pentru frühstück. Felicia a strâmbat din nas. O ciocolată, a zis, e prea puțin pentru hatârul pe care îl ceream. Un tip ca Sadoveanu merita mai mult. Mucoasa habar n-avea de Sadoveanu, de *Zodia Cancerului* sau de *Măria sa Puiul Pădurii* dar se tocmea cu o dărzenie nerușinată. Până la urmă am suplimentat peșcheșul cu două portocale, o roșcovă și o pungă cu stafide.

Totul părea să meargă ca pe roate. Am hotărât ca în ziua următoare să lipsesc trei ore de la școală. La nouă fix eram deja în fața hotelului Valparaiso. Lenuța m-a găsit acolo, m-a luat de mână, am intrat și generalul de la poartă ne-a salut ducând cu reverență mâna la chipiu. Eram topit cu totul de emoție. „Așează-te în fotoliul de sub oglindă, mi-a spus mama Feliciei, și așteaptă. Să nu faci zgomot. Să nu mănânci semințe sau altceva de felul ăsta. Și să fii cuminte”.

Am așteptat înfrigurat o oră. De fiecare dată când auzeam zgomot de pași pe treptele ce coborau de la etaj, simțeam că mi se taie respirația. Trăiam momente palpitate. În interval, s-au perindat prin fața mea cucoane elegante, parfumate, bărbați atletici în costum de sport, bătrâni astmatici și groomii cărând cu demnitate valize burdușite. De la o vreme, însă, puterile m-au părăsit, simțeam cum mă pândește somnul, stăteam să ațipesc și m-am trezit că se apropie de mine generalul. „Pe cine aștepti, băiete?” mi s-a adresat epochimenul cu o blândețe prefăcută dar glasul lui trăda o iritare abia reținută sau mai degrabă o vagă amenințare. „Păi domnul Sadoveanu a plecat de dimineață spre Căciulata cu Fordul Prefecturii și cred că nu se mai întoarce”, mi-a mai zis, și în clipa aceea am înțeles că toată ingenioasa mea strădanie de a-l vedea și eventual de a sta de vorbă cu autorul *Dumbrăvii minunate* se dusese pe apa sâmbetei.

A trebuit să amân aproape zece ani prilejul fericit de a-l vedea de aproape pe maestru. Se întâmpla în iarna lui 1949 sau poate în primăvara lui '50, eram student la Facultatea de Filosofie. Apăruse în afișier anunțul că în ziua cutare, la ora 16, în amfiteatrul 6, va avea loc întâlnirea academicianului Camil Petrescu cu studenții (cuvântul *academician* era subliniat energic), prezența fiind obligatorie. Nu trebuie să mai amintesc că ne aflam în plină perioadă jdanovistă și mă gândeam ce ar fi putut să

Ultima carte despre întuneric, întâia carte despre lumină?

Volumul „*Ultima carte despre întuneric*”, publicat în 2012 de editura Ortoepia din Deva, este semnat de Bianca Dan, o autoare care folosește un ton dur, percutant. Ovidiu Vasilescu menționează în generoasa prefață că a citit această carte cu aceeași religiozitate cu care i-a citit pe Georg Trakl și Edgar Allan Poe.

Nota introductivă a autoarei o găsim, oarecum, nefolositoare („*Și întunericul din noi visează*”, pag. 11), un poet nefiind obligat să-și explice intențiile și nici să deconspire tainele creației sale. Poezia vorbește de la sine, nu este problema poetului cine reușește sau nu să înțeleagă mesajul liric.

Încă de la începutul volumului suntem martorii unui jurnal personal cu tristeți și angoase provocate de lipsa unui personaj despre care autoarea spune, fără a practica lamentația: „*aș bea otravă / doar să te văd că respiri*” (pag. 13). Ostentativ, folosind bisturiul talentului său („*poezia se simte ca lama unui bisturiu pe corzile vocale*”, pag. 59), aceasta taie cu poftă din carnea vie a

ne comunice Camil în circumstanțele în care limbajul filosofic era subscris atunci retoricii propagandistice și auditoriului în fața căruia urma să apară era îndoctrinat până la saturație.

La ora anunțată, amfiteatrul era ticsit de lume. Ne-am pus pe așteptat. Nu se simțea fiorul obișnuit la întâlnirile cu personalități de seamă. Majoritatea colegilor nici n-auziseră de oaspetele nostru sau abia atunci aflaseră de el, pe vremea aceea nu se preda în școală, veniseră aduși cu otusbirul de „responsabilii de grupă”, împlineau o sarcină, o obligație școlară. Am așteptat un sfert de oră, și încă unul, studenții începuseră să se agite, ieșeau pe coridor, își aprindeau țigările, făceau predicții despre ce se servește seara la cantină, colegile învățau sârguincioase pentru seminarul de marxism sau frunzărirea *Lupta de clasă* sau *Scânteia*. În fine, s-a auzit rumoare pe culoar, s-au stins țigările și a apărut și scriitorul, flancat de secretarul de partid pe facultate și de profesorul Ionescu-Gulian, titularul catedrei de istoria filosofiei.

Îl văd și astăzi pe Camil intrând pe ușa amfiteatrului cu pas mărunț, mi se părea mărunț și gârbovit, era departe de imaginea ce mi-o făcusem despre el pe când citeam *Patul lui Procut*, împrumutat de la biblioteca școlii. Maestrul s-a așezat pe un scaun la catedră între cei doi amfitrioni, privea spre noi absent, lipsit de curiozitate, părea ușor deconcertat sau doar indiferent, oficia un ritual vădit dezagreabil la care se angajase și pe care trebuia să-l ducă până la capăt. Ionescu-Gulian, mimând o voioșie dezinvoltă, a însălat o dizertație oțioasă, un fel de apologie a maestrului în termeni bine cântăriți politic, o apologie colorată cu citate din Lenin, Stalin și Gheorghiu-Dej, trăgând din când în când cu coada ochiului spre oaspetele ce se juca distrat cu un coupe-papier de pe catedră.

Colegii, de la o vreme, au început să se foiască, să dea neîndoioase semne de nervozitate, de ce i-ar fi interesat pe ei bărbatul ăsta șters, insignifiant, ajuns în pragul bătrâneții, ce publicase niște cărți și câteva piese de teatru și uite că-l și primiseră în Academie? Erau sătui de întruniri festive, ședințe de tot felul și de simpozioane prelungite adesea mult după miezul nopții.

În fine, a luat cuvântul scriitorul. Vorbea încet, aproape în șoaptă, plictisit, făcea figura unui orator de mâna a doua ce-și pierde vremea în fața unei gloate impasibile. Nimic din farmecul și strălucirea omului de litere, în intimitatea căruia petrecusem atâtea ore de lectură delectabile în nopțile târzii de licean. Îmi aminteam de divagațiile scilpitoare ale lui Gheorghidiu despre gândirea vechilor eleni ținute în alcovul conjugal, cu mult superioare cursului anemic pe aceeași temă, politizat până la saturație, cu care ne împuiese capul Ionescu-Gulian. Bieînțele că nu-mi aduc aminte tot ce ne-a vorbit, în afara clișeele obișnuite la întâlnirile cu cititorii, știu doar că a pomenit în treacă de „documentarea” (timidă asimilare a vocabularului dogmatic caracteristic epocii) pentru un amply roman istoric a cărui acțiune se petrecea în secolul trecut, părea din ce mai sastisit, privea departe, dincolo de noi, ne ignora.

După vreun sfert de oră, poate mai mult, s-a ridicat fără nici o gesticulație retorică, mi s-a părut că deslușesc pe fața lui un zâmbet, poate o grimasă, și-a potrivit cravata, s-a încheiat la haină, s-a îndreptat grăbit spre ușă urmat ca o umbră de Ionescu-Gulian și secretarul de partid și a dispărut în vuietul besmetic al aplauzelor de circumstanță. „Cum spui că-l cheamă pe gagic?” m-a întrebat Silvana, colega mea de grupă, fecioară de țărani din Bucovina, ce tocmai terminase să-și vopsească unghiile cu un strat de oja sângerie.

Constantin MATEESCU

întunericului și extrage otrava unor versuri care par, u n e o r i , cinematografice. Un pic de horror, un pic de Frankenstein (pag. 24), un pic de răzbnare și sadism într-un univers poetic ca o „*orgie apocaliptică din care se vor naște tsunami*” (pag. 79). Autoarea spune clar: „*am vrut să scriu ceva hard / dar mi s-au aburit ochelarii /... / unica*

tortură pe care mi-o permit ești tu” (pag. 26). O dedublare întunecată a personalității cu scopul de a tortura realitatea și, în același timp, de a suporta tortura realității, acceptând consecințele nefaste ale unor fapte și alegeri care dor, dar care nu subjugă. Se transformă pur și simplu în artă.

Ce îi lipsește Biancă Dan, dacă am vrea să ne inspirăm pozitiv din versurile sale? Poate explozia dragostei, acea trambulină de la întuneric la strălucire, de la agonie la extaz, de la *păcate originare* (pag. 78) la mântuire. În expozeul ei despre întuneric, autoarea pare a fi descumpănită de „*arta privitului în gol*” (pag. 34), unde „*iubirea e rezultatul incert al unei posibile ecuații*”, nimic mai mult. Nu se întrevede speranță, până și ingerii, la care ar trebui să se roage, sunt doar „*cai de povară*” (pag. 35). Însă poezia, chiar și în acest stadiu pesimist, obsesiv, are rolul ei. Face din suferință și despărțire niște stări (concepte) mai tolerabile. „*Închipeu-ți o lume în care nu se scriu poezii*” (pag. 36), ne avertizează poeta care subzistă ca o „*cenușă în urna îmbrățișării*”, din pricina unui personaj pe care nu-l mai iubește (pag. 38), ea iubind doar „*psihoza care îmbracă diverse forme*” (pag. 41), „*asistând la funeraliile propriilor cuvinte*” (pag. 44).

Și ce mai rămâne dintr-o ființă răvășită de amintirea iubirii, după „*singurul deșert pe care-l traversează spre Mecca*”? (pag. 50). Doar o „*fată de paie*” (pag. 56), mama ei culegându-i „*toate frunzele din păr, tot ce-a rămas după furtună*”. Poeta se întoarce în inima mamei sale, „*cantr-un lan de porumb din care au zburat toate păsările*”. Frumoasă și sensibilă întorcerea la copilărie și valorile familiale, chiar dacă iubirea a lăsat un gol „*ca un ecou în groapa Marianelor*” (pag. 89) sau „*ca un sarcofag în care viețuiește noaptea*” (pag. 68), un sarcofag plin de „*unelte de scris*” (pag. 73).

Nici moartea nu lipsește din acest volum, îmbrăcând diferite nuanțe și personificări, definițiile despre ea având, deseori, valori aforistice. Este invitată la un „*blind-date*”, fiind „*jumătatea mea*” (pag. 19). Este „*un interludiu universal / o pistă de unde ne luăm zborul / involuntar*” (pag. 37) sau „*o mixtură ieftină pe care o bei / atunci când vrei să te vindeci de dragoste*” (pag. 63). „*Are un limbaj bifurcat*” (pag. 81), devine „*o rutină*” (pag. 92) sau „*o incizie / făcută pe întuneric de un călugăr orb*” (pag. 42) și „*mă ajută să trec strada / într-un desen animat pentru oameni de paie*” (pag. 74). O moarte care, chiar dacă „*mă acuză de plagiat*” (pag. 75), „*o exersezi zi de zi*” (pag. 96) ca pe un „*fluvii risipit în albia trupului*” (pag. 103).

La sfârșitul volumului, autoarea grupează 15 poeme în proză despre întuneric, mai ample, mai meditative, amintindu-ne de pesimismul lui Cioran și Nietzsche sau de cugetările Anei Blandiana. „*Privesc*”, „*sunt*” și „*ești*” sunt epicentrele cutremurului sentimental din primele trei poeme, cutremur care o transformă pe poetă într-un profund filozof, fenomen rar întâlnit în lirica feminină contemporană, unde se mizează mai mult pe natură și eros. Chiar dacă femeia care iubește „*suferă de un deficit de atenție, care se manifestă atunci când plouă prea încet sau ori de câte ori vibrațiile tale ajung să-mi dărâme pereții*”, chiar dacă „*a îmbătrânit și dragostea, uitată în coșul cu rufe murdare*” (pag.109), poeta nu suferă de același trist tratament din partea celor care prețuiesc cu adevărat arta și valorile umane. Entuziasmul lui Ovidiu Vasilescu din prefață și îndemnul lui „*Ionuț Copil*” din postfață sunt pe deplin justificate: „*Scrie Bianca Dan, scrie, că scrii bine.*”

Ionuț Caragea

7 februarie 2013, Oradea

Scriitori și teme

Eugen Ionescu și Mihail Sebastian

Născuți la doi ani diferență, cei doi scriitori au fost prieteni, înainte de orice, datorită afinităților intelectuale. Deși cu destule diferențe de temperament, de mentalitate și de orientare ideologică, ei s-au întâlnit și pe terenul vieții publice, în reacțiile la mișcările culturale din epocă. Ambii s-au implicat într-o publicistică de cele mai multe ori contondentă, ambii s-au

despărțit de excesele tinerei generații „anticritice”, care, pe de altă parte, nu de puține ori intrau în discordie cu democrația vremii și chiar cu înțelesul consacrat al democrației. S-au despărțit de congenerii „spiritualizați”, activiști ai totalitarismului și colectivismului, dar înregistrând mari rezerve față de efectele spiritului și politicii „burgheze”. Structural, ei, francofili, intră în categoria inteligențelor raționalist-afective... Trec peste interpretările piezișe, făcute de dragul zarvei, atât cât îl privește pe „ucenicul” Sebastian al „diavolului” Nae Ionescu (împinse până la suspectarea de... homosexualitate!), cât îl privește și pe „excentricul”, „frivolul” autor al „demonicului” eseu *Nu* și, mai târziu, al *Rinocerilor*. Dezbaterile sunt dorite și plăcute, însă nu merită să dai apă la moara celor care se bagă în seamă pe ei înșiși, înainte de orice.

Să trecem de la astfel de generalități la lucruri mai palpabile în legătură cu acest duet ispititor. Exact când s-au cunoscut cei doi, față în față, nu contează. Evident, s-au întâlnit întâiași dată prin scrisul lor. Mai „vârstnicul” Sebastian publica de prin 1927, Eugen Ionescu din 1929 și deveni mai vizibil din 1932. În polemica purtată la apariția romanului *De două mii de ani*, cei mai comprehensivi sunt Șerban Cioculescu și Eugen Ionescu, al doilea cu spirit critic mai net și bine distribuit. El, Eugen Ionescu, deslușește izbânzile și neîmplinirile controversatei cărți. Prima și ultima parte sunt „admirabile”, celelalte patru capitole i se par „pur și simplu sarbede”, deoarece însuși naratorul, confundat cu autorul, este „mediocru”. Pe comentator îl interesează de fapt nivelul stilistic al romanului: „... nu mă interesează problema ideologică a cărții, nici soluția morală, spirituală, istorică sau politică, ci numai rezolvarea ei estetică. Există, însă, o corespondență a planurilor și un principiu al vaselor comunicante, care permite ca golurile spirituale să genereze goluri estetice. Dar nu putem să nu subliniem minunea celor șaptezeci sau optzeci de pagini tragice, de încordare. În definitiv, nu plătesc ele mediocritatea restului? Căci nici coardele nu pot sta mai mult întinse fără să se rupă”. Tot în 1934 apărură și vitriolantul *Nu*, numele lui Eugen Ionescu se răspândi, în general cu replici incriminante, iar din partea lui Sebastian, cu o privire malițioasă și cordială. Pe vremea aceea, prietenii nu se menajau, își spuneau fără supărare dezacordurile.

Textele lui Sebastian apropo de prietenul său Ionescu, aproape necunoscute azi, sunt delicioase. *Domnul Goe în cultura românească* urma să comenteze năzdrăvăniile lui Goe-Ionescu, *Încă despre Eugen Ionescu* îl menține în dezbateri *à rebours*, iar notele din *Puncte albe* disting pe lângă vidul făcut în câmpul literaturii române și niște tonuri deschise în critica neagră a copilului teribil. Luciditatea și o clară sfioșenie se întâlnesc în aceeași ființă: „Poeziile îl arată elegiac și timid. Eseurile îl relevă agresiv și anarhic”.

Când Eugen Ionescu scrie – defavorabil, firește – despre o carte a lui Pericle Martinescu, Sebastian nu-i de acord cu tonul „prea absolutist”: „Ceea ce ne arată că un critic trebuie să coboare de pe culmile nihilismului său interior, pentru a discuta – obișnuit și, dacă vrei, bonom – valorile așa cum se prezintă ele. D. Eugen Ionescu suferă de inițialul defect de a nu ști să ia o valoare (o carte) *drept ceea ce este*. Intervențiile sale energice... te fac să crezi, întotdeauna, că e vorba de un pericol catastrofal, de cine știe ce cataclism cosmic, care stă să vie din pricina unei valori minore. Or, nu e vorba decât de o carte și de un autor în aceeași măsură de tineri” (în *Reporter*, 1936).

Sigur, camarazii se cunosc aieva de prin 1930. S-au întâlnit în redacția *României literare*, în 1932, la cursurile lui Nae Ionescu, aflăm dintr-o sursă terță, Arșavir Arterian. Doar că Sebastian a rămas atașat, încă, omului care l-a sprijinit atât de mult, iar Eugen Ionescu s-a desprins, mai întâi, din motive de percepție religioasă, apoi, ca și prietenul de la Brăila, din considerente ideologico-politice. Cu o vocație mai acută a prieteniei, Sebastian, deși extrem de dezamăgit, încă mai vrea să-i aibă aproape de suflet pe mentorul său de început și pe cel mai bun prieten, Eliade. Pentru Eugen Ionescu toți devin indezirabili: Nae Ionescu „cabotin”, Dan Botta „coțcarul”, Cioran „galbenă reeditare a lui Rozanov”, Noica „băiatul cuminte, cu pantaloni scurți”, mai ales „Mirciulică Eliade” („Papinuță”), care „aliază, într-

lucruri poate să fie și o altă față a lucrurilor. Lumea lui e puțină și nesigură. Fiecare valoare trebuie să-și recunoască, aici, o durată. Fiecare emoție trebuie să anticipeze un compromis. Din acest amestec, Eugen Ionescu se ferește să tragă concluzii. Sau trage imprudent o singură concluzie. Aceea a vanității în stare să ocupe un gol. De aici începe adevărata dramă a lui Eugen Ionescu. Fiindcă lui nu i-a mai rămas decât vanitatea. O dramă lipsită de sens, sterilă, irelevantă” (*Facla*, 19 iulie 1935).

Împreună, fiecare în felul lui, detestă „rinocerizarea”, nu cad nici într-o extremă, nici în alta. Rebelul Ionescu se pune tăios de-a curmezișul totalitarismului, apoi pleacă definitiv la Paris. Sebastian rămâne în țară, ostracizat, supus unui rechizitoriu aproape generalizat, interzis, la un moment dat, în activitatea publicistică și determinat să apară sub pseudonim în reprezentarea piesei *Steaua fără nume*. Apoi, moare tragic, strivit de un autocamion în plină stradă, la 1 mai 1945. Eugen Ionescu plânge mai sfâșietor decât orice alt prieten: „Îl iubeam așa de mult... Mihail Sebastian își păstrase o minte lucidă și o omenie autentică. Era acum un prieten, un frate. Se maturizase. Devenise grav, profund”.

Jurnalul lui Sebastian, îl consemnează pe Eugen Ionescu abia în 1940, când s-a întors de la Paris, agitat, tiranizat în fața antisemitismului vremii. Se teme enorm,

mama lui este evreică și ar avea, sigur, neplăceri. După câteva cocktail-uri, se d e s t ă i n u i e ș t e prietenului, apăsător, înăbușit. „Da, era evreică, era din Craiova, bărbatul ei a părăsit-o cu doi copii mici, în Franța, a rămas evreică până la moarte”. Diaristul consemnează mai departe cum i-a relatat că el, Eugen, a botezat-o cu mâna lui când mama s-a stins. „Și pe urmă, fără tranziție, îmi vorbește de toți «evreii» care nu se cunosc: Paul Sterian, Radu Gyr, Ignătescu... Îi invocă pe toți, cu oarecare

Paula Ribariu: *Semn triumphi*

un mod paradoxal, erudiția cu imbecilitatea” ș.a.m.d. Numai pe Sebastian îl iubește, acesta-i cuvântul, chiar și când prietenul scrie „încă despre Eugen Ionescu” și-i relevă felul paradoxal de a fi și de a scrie. Citez mai mult, dintr-un text quasinecunoscut: „Eugen Ionescu nu este solvabil. Marea lui calitate începe de aici. El crede mai departe într-un univers cu surprize. El cunoaște o permanentă mișcare, care presupune viața de basm. Nu cunoaște, în schimb, o finalitate care să aducă un sens sau să fixeze dinainte un obstacol. Eugen Ionescu se amuză. În cuprinsul acestei lumi toate adevărurile sunt posibile. De aceea așteaptă a hazard care să-i răstoarne un calcul. De aceea stabilește o identitate pentru poziții care sunt contrarii. El continuă jocul. Uneori, cu spaima aceluia căruia i-a mai rămas o singură carte. Alteori, fiindcă socotește jocul drept unicul fapt, în adevăr, umil”. E vanitos, dar nu-i asta și o deficiență intelectual-morală. O vanitate ca un fel de trecere, ca o punte spre miezul lucrurilor și ca o certitudine la care n-a putut să accedă. Și Sebastian, tot pe același traseu paradoxal, notează: „Eugen Ionescu e rău. Adică nu știe cum să-și întrebuițeze bunătatea. I se pare că afecțiunea nu avansează lucrurile. Dimpotrivă, le staționează. Eugen Ionescu e rău din exercițiu, dintr-un fel de nepricepere. O răutate care, cu toate acestea, vine din cunoaștere și urmează unui sentiment de tristețe. Ca dovadă, scrie obraznic, pentru că nu e lipsit de bun simț. Obrăznicia lui e o poză. Sau o metodă de cunoaștere”. Și mai departe, portretul se desenează la fel de fulgurent-simpatetic: „Eugen Ionescu e pe alocuri înțelept. Se torturează singur. Nu din nevoia de a-și căuta un înțeles, dar din ireverențiozitate. El pricepe că trebuința noastră de chin poate fi și o prejudecată (...), că indiferența noastră pentru

ciudă, ca și cum ar vrea să se răzbune pe ei sau să se piardă el însuși, neobservat, în numărul lor mare. Bietul Eugen Ionescu! Câtă zbatere, cât chin, câte ascunzișuri, pentru un lucru atât de simplu. Aș fi vrut să-i spun cât îmi devenise de drag – dar era prea beat ca să fiu sentimental cu el”. Naratorul dă de înțeles că și-ar fi găsit partenerul de suferință, când apasă pe această frică a celui care scrisese fulminantul *Nu*. Și *jurnalul* continuă, puțin mai târziu, să-l vadă „panicat” din cauza războiului și a ascensiunii „cămășilor verzi”: „Dar mai emoționant Eugen Ionescu, venit din nou ieri-dimineață la mine, disperat, fugărit, obsedat, neputând suporta gândul că poate îl vor da afară din învățământ. Un om sănătos care află că are lepră poate înnebuni. Eugen Ionescu află că nici numele de «Ionescu», nici un tată incontestabil român, nici faptul că s-a născut creștin – și nimic, nimic, nimic nu poate acoperi blestemul de-a fi avut în vinele lui sânge evreiesc”. Războiul cu rușii este iminent. Se plimbă amândoi pe cheiul Dâmboviței și viitorul mare dramaturg îi arată o pagină din *Jurnalul* lui Gide despre literatura evreilor, „de un perfect antisemitism”. În Cișmigiu, la „Buturugă”, împreună cu soția lui „Eugen”, pe la orele 18, aud la un aparat de radio discursul lui Hitler. Eugen Ionescu se ridică de la masă, palid, alb și declară că nu mai rezistă. „Spunea asta cu nu știu ce disperare fizică. A fugit și, desigur, ne-am dus după el. Aș fi vrut să-l îmbrățișez”.

Încă din 21 iunie 1942, Eugen Ionescu plecase în Franța.

Constantin TRANDAFIR

Zigzaguri

Jurnal din anii '90

Un mit veritabil

Duminică, la o televiziune străină, am văzut un interviu de Omar Tilgher cu Maica Tereza. Interviul era deosebit de prețios pentru înțelegerea filosofiei acesteia, întrucât de la ea n-au rămas scrieri. Laureată a Premiului Nobel pentru Pace, venerabila bătrână și sfântă gândea și vorbea foarte simplu, iar pe unii dintre termenii folosiți de ziarist nu-i înțelegea de prima dată. Întrebată care e „testamentul (său) spiritual”, a ezitat mai întâi în fața formulei, apoi a spus: „Iubiți-i pe ceilalți, cum Iisus ne-a iubit pe toți”. Întreaga ei viață a stat sub semnul iubirii ca acțiune. S-a considerat dintotdeauna un instrument în mâna lui Dumnezeu, datoare să însoțească o umanitate crucificată de boală și de sărăcie. Și-a învins repulsiile, și-a absolutizat devotamentul, l-a dublat de pragmatism. În cer – zicea ea – nu există bidonviluri (cartiere mizerabile), prin urmare ele ar trebui eradicate și de pe pământ. A înființat Congregația Misionarelor Carității, la care ulterior s-au alăturat numeroși voluntari, convertiți la religia iubirii aproapelui. În centrele acesteia au fost aduși pentru îngrijire cei mai năpăstuiți dintre pământeni: leproși, paralizici, copii estropiați, muribunzi de ambele sexe etc. În nu puține cazuri, ameliorarea condițiilor materiale a dus și la recuperarea lor morală. Modelul Maicăi Tereza era Maria, mama Mântuitorului. Maica acorda un rol important familiei și femeii, noțiuni altminteri înrudite. Familia – spunea ea – constituie o minune, iar inima oricărei familii o reprezintă femeia. Dacă aceasta nu are familie, să-și ducă traiul în castitate și supunere. Ziaristul a dorit să-i afle opiniile despre avort și eutanasiere, două din problemele care continuă să provoace polemici, îndeosebi în lumea occidentală. În ambele, Maica Tereza s-a declarat împotriva. Afirmația sa cea mai surprinzătoare mi s-a părut aceea că e fericită, deși a trăit exclusiv în mijlocul suferinței. Am reflectat mai apoi la vorba ei și am găsit suficiente motive care o justifică.

Despre valorificarea „darurilor”

O invocare nepotrivită a bunului Dumnezeu: la un post local de radio, un domn Melinte (prenumele nu i l-am reținut), probabil din cnaclul duhovnicescului Octavian Voicu, poetul, perora că „bunul Dumnezeu a făcut ca noi, românii, să ne exprimăm în poezie”. Numai noi? Lirismul e, cum se credea în secolul trecut, calitatea noastră dominantă? Ceilalți (francezii, englezii, rușii etc.) au rămas numai la proză? Amestec de providențialism și politicianism, ideea că suntem „popor ales”, la concurență cu evreii, nu mi se pare, în cazul nostru, productivă. De altminteri, ea nici nu are rădăcini populare. Reacionând tardiv – spun legendele – noi ne-am adresat bunului Dumnezeu când El își cam epuizase oferta. Am primit ce rămăsese, daruri diverse, nimic în exclusivitate. Din păcate, nu le-am folosit cum trebuie. Asta au remarcat-o, nu o dată, și străinii. Miron Costin notează în „Letopisețul” său vorbele unui polcovnic cazac care, la trecerea din Țara Românească în Ardeal, impresionat de munții noștri, exclamă: „O, Doamne, cum n-ai dat toate unor neamuri? La noi la cazaci de ai hi dat aceste locuri, cine ar putea să intre în țara noastră?” Nu numai militar, ci și comercial n-am valorificat ceea ce am avut. Când nu ni le-au luat pe degeaba, unii și alții s-au îmbogățit pe seama bunurilor noastre prin simple schimbări de etichete. Dimitrie Cantemir dă un asemenea exemplu în „Descrierea Moldovei”: „Locuitorii (...) de la șes au cirezi mari cu boi frumoși și zdraveni, din care sunt trimiși în fiecare an peste patruzeci de mii prin țara leșească spre Dantzig, iar acolo sunt vânduți iarăși în țările învecinate ca boi leșești. În Moldova poți cumpăra o pereche de boi cu 5 sau, iarna, chiar cu 3 taleri nemțești, iar la Dantzig se vând cu 40 până la 50 de taleri nemțești”. Probabil, afacerea o făceau polonezii sau nemții, nu moldovenii. În vremi mai apropiate, figura cu „boii leșești”, a fost aplicată unor materii prime și chiar unor produse industriale; mobilă, oțel, textile etc.

Aproximații

De curînd, într-o convorbire televizată cu „spălătorul de oameni” Iosif Sava, criticul literar George Pruteanu a spus la un moment dat despre sine că e o „salcie gânditoare”.

Comparația e de două ori nepotrivită: întâi pentru că agerul cronicar al revistei „Dilema” e un bărbat înalt, uscat, care nu aduce deloc a salcie, nici măcar prin plete, iar al doilea pentru că gesticulația sa histrionică și verva contrastează cu alura plângătoare a acestui arbore. Dacă a vrut să pară o clipă modest, dl George Pruteanu ar fi trebuit să spună, cu vorbele lui Pascal, că nu-i decât (ca orice om) „o trestie, cea mai slabă din natură, doar o trestie cugetătoare” („Cugetări”, 1967, cap. III, p. 22). Fără a fi inedită, o asemenea comparație e, oricum, mai avantajoasă, căci aproape peste tot în lume, cum scriu Jean Chevalier și Alain Gheerbrant („Dicționar de simboluri”, 1995, vol. 3, p. 378 – 379), trestia evocă nu numai fragilitatea dar și curajul, articol de care dl George Pruteanu nu duce lipsă. În schimb salcia, alături de rug, e din arborii „afurisiți”, blestemați, ca de pildă în „Legenda Sfântului Sisinie”. „Cavaler în toată puterea cuvântului” (B.P. Hasdeu, „Cuvente den betrani”, 1984, II, p. 211), acest sfânt de origine egipteană pornește pe urmele diavolului care răpise șase copii ai surorii sale Melantia (Melintina). Deși-l văzuse, când e întrebată, salcia neagă, de aceea e blestemată să nu facă roade.

Cu aceeași ocazie (serata muzicală de sâmbătă 11 noiembrie 1995), dl George Pruteanu l-a citat pe Jules Michelet care ar fi spus că vrea să aibă „ambele sexe ale spiritului”. N-am avut răgazul să verific, dar mă îndoiesc de exactitatea acestei atribuirii. Din câte îmi amintesc, scriitorul francez care și-a exprimat dorința de a cunoaște lumea nu numai ca bărbat ci și ca femeie e Ernest Renan. Însă, în epocă, autorul „Vieții lui Isus” nu era singurul care vroia să depășească fatalitatea de a nu putea ieși din noi înșine. „Ce n-am da să vedem, pentru o clipă – zicea, la rândul său, Anatole France, în dedicația la primul volum al *Vieții literare* (ed. rom., 1978, p. 21) – cerul și pământul, cu ochiul cu fațete al muștei, sau, pentru a înțelege natura, cu creierul primitiv și simplu al unui urangutan? Dar acest lucru ne e interzis. Nu putem, asemeni lui Tiresias, să fim bărbați și să ne amintim că am fost femei. Suntem închiși în propria noastră persoană ca într-o temniță veșnică”. Și, prin urmare, reduși la subiectivism.

„Mese rotunde”

Cum observa cu satisfacție acum aproape treizeci de ani dl Adrian Marino – („Introducere în critica literară”, 1968, p. 205), „unele lecturi, ceva mai speciale, au și ele mica lor utilitate”. Zilele trecute într-o discuție despre originea (de prea puțini cunoscută) „meselor rotunde”, am citat, spre surprinderea celor cu care mă întrețineam, „Istorie a prea puternicilor împărați othomani” de Ianache Văcărescu, unde se arată cum a apărut ideea lor (ed. 1982, p. 240 – 242). Deși biruitor în bătălia de la Zenta (1697), împăratul Leopold n-a continuat conflictul cu turcii, întrucât aștepta să moștenească regatul Spaniei, după moartea lui Carol II, „și nu pohtea să-ș prăpădească oștile”. Lucrul acesta e intuit de perspicacele Alexandru Mavrocordat, exaporitul (exapărătul, la Neculce), traducătorul din divan, care cere vizirului să i se încredințeze sarcina de a negocia pacea. Locul congresului a fost ales orașul sârb Carlowitz. Aci urmau să se întâlnească reprezentanții „dovletului” (împărăției otomane), „nemților” (habsburgilor), „leșilor” (polonezilor), „muscalilor” (rușilor) și venețienilor. Mediatori erau „englezul Paghet și olandezul Colier.” Înaintea începerii dezbaterilor, „se făcu dispută care să șază mai sus la rând”. Soluția o găsi „înțeleptul Mavrocordat”, care hotărî să se facă, „o casa dă congres rătundă, cu atâtea uși câți și soli și cu o masă rătundă și cu scaune împrejur”. În felul acesta – încheie Văcărescu – „să îndreaptă și madeaoa dă protimisis”, adică, în limbajul actual, chestiunea priorității.

„Opinii”

Dialog pe trotuar cu G.L., fost ziarist:

- Ce mai faci?
- Iieeeh!
- Ești sănătos?
- Mmm!
- Te descurci?
- Iieeeh!
- Nu vrei să te lauzi, ești modest...
- Mmm!
- Ai intrat în politică?
- Iieeeh!
- O scot, oare, aștia la capăt?
- Mmm!
- Parcă erai mai vorbăreț?
- Iieeeh!
- Azi nu mai ai de ce să te temi...
- Mmm!

Copleșit de-atâtea noutăți despre el, l-am salutat și ne-am despărțit. A ridicat o mână până în dreptul căciulii, s-a întors și a pornit, prudent, în direcția în care mergea.

Nepoții lui Gheorghe

Încălzit de supă prezentată de primul ministru la televiziune, a început să-mi vorbească despre „disponibilitatea noastră pentru reformă”.

– Ba nu-i deloc așa!, i-am spus. Noi, genetic, suntem conservatori. Istoria a făcut să ne fie teamă de reforme sau, în cel mai bun caz, să le privim cu scepticism, pentru că adesea ele au dus la intruziuni ale străinilor și pentru că n-au dat rezultatele promise. „Reforma” a fost percepută ca „ră formă”, iar reformatorul ca un ins lipsit de moderație, demagog sau răzvrătit. Dovadă următorul pasaj din „Rusaliiile” (1860) de Alecsandri:

Răzvrătescu: Măi, proștilor, voi nu înțelegeți avantajele unei asemenea reforme.

Veveriță (lui Gheorghe): Ce-a fi cea reformă, Gheorghî?

Gheorghe: Ce să fie, cumătri? Răformă, adică formă ră.

Trei cauze

Am revăzut, la sfârșitul săptămânii trecute, expoziția cu lucrările Taberei de la Măgura, dedicată în acest an memoriei lui Iulian Antonescu, primul director al muzeului din Bacău, căruia câțiva dintre pictori au încercat să-i facă (după amintiri sau după fotografii) portretul. În ansamblu, rezumatele nu mi s-au părut convingătoare. Care să fie cauzele? Prima e, cred, dezobșnuința artiștilor de a mai realiza portrete. Acestea lipsesc din aproape toate expozițiile. Există opinia că „genul” e depășit. Astfel, pictori cu aptitudini reale pentru portret, respectiv cu știința desenului și pătrundere psihologică au fost determinați să aleagă alte moduri de exprimare. La „Saloanele Moldovei”, de pildă, cu portrete vin doar basarabeni, care n-au renunțat cu totul încă la realism. A doua cauză e limitarea breslei la propriul său orizont. Portretul înseamnă deschidere, curiozitate față de ceilalți, într-un cuvânt sociabilitate. Or, cei mai mulți dintre pictorii noștri n-o au. N-am văzut pictori (în afară poate de vreo obligație de serviciu) la concertele simfonice, la lansările de carte, la conferințele publice. Breasla trăiește într-un fel de autarhie, ca să nu zic indiferență față de ceea ce se întâmplă în alte arte. A treia cauză e neînțelegerea celui ales ca temă. În natura sa, Iulian Antonescu avea o componentă histrionică, accentuată de împrejurările în care a trăit. Se știa personaj și se comporta ca atare. Teatralismul îl diferențiază în lumea destul de monotonă a muzeografilor. E drept portretele îl înfățișează în ipostazele de arheolog, profesor, conferențiar etc. Însă nu multitudinea acestora interesează, ci faptul că fiecare era transformată de el într-un rol, în care atingea o maximă expresivitate, fie că juca figura umilinței, fie a vehemenței. Om – armonică, era variat și imprezibil, actor și dramaturg capabil să-și creeze propriul text, bufon și vizionar, bătând adesea câmpii *pour la bonne bouche*, dar niciodată plat, mediocru. Fotografiele evocă mult mai bine farmecul particular (repet cuvântul) al personajului, decât recentele portrete. Iată o situație la care e de reflectat.

Cum ne sunt zilele?

Între lecturile de duminică revine, periodic, „Rondeur des jours” (Ed. Gallimard, 1973) de Jean Giono, scriitor care-mi amintește de Eusebiu Camilar. Cel mai mult îmi place începutul nulei ce dă titlul volumului:

„Zilele încep și sfârșesc la o oră tulbure din noapte. Ele n-au forma lungă, cea formă a lucrurilor care merg către anumite ținte: săgeata, drumul, marșul omului. Ele au forma rotundă, cea formă a lucrurilor eterne și statice: soarele, lumea, Dumnezeu. Civilizația a vrut să ne convingă că mergem către ceva, către un scop îndepărtat. Noi am uitat că singurul nostru scop este de a trăi și că trăirea o înfăptuim în fiecare zi și că în toate zilele și în toate orele zilei noi ne atingem adevăratul scop dacă trăim. Toți oamenii civilizați își reprezintă ziua ca începând din zori sau puțin după aceea, sau mult după aceea, în fine la o oră fixată de începutul muncii lor; că ea crește cât durează munca lor și acest interval îl numesc *toată ziua*; apoi că ea sfârșește când închid pleoapele. Aceștia spun: zilele sunt lungi.

Nu, zilele sunt rotunde” etc.

Constantin CĂLIN

Interviul Acoladei: MARIUS CHIVU

„Nu scrii să te vindeci, scrii ca să îți aduci aminte”

Foto Lucian Munteanu

„Mersul în pluton n-a fost niciodată strategia mea”

Domnule Marius Chivu, era o perioadă când vă vedeam des, în compania unor scriitori tineri, pe la târguri de carte, lansări... Am remarcat tonul serios, ușor distant, dar și o anume dezinhibare, în prezentările de obicei pompoase în respectarea unui ritual... Prietenii, afinitățile, apartenența la o generație își au, desigur, rolul lor... Ei bine, în urmă cu decenii, în nu neapărat cu folos discuțiile despre generațiile literare, se spunea că un tânăr critic „merge” în pluton, cu valorile timpului său. S-a întâmplat așa cu dv.? Care sunt numele care v-au spus ceva încă din perioada când scriați despre aparițiile editoriale?

Într-adevăr era o perioadă în care apăream foarte des la tot felul de evenimente, dar de mai bine de doi ani am renunțat, cu foarte puține excepții, să mai particip la lansările altora de carte, concentrându-mă pe propriul scris și pe propriile cărți. Meseria de cronicar literar este dedicată, în special, literaturii scrise de alții, or eu am ajuns în punctul în care vreau eu însumi să scriu literatură, am propriile cărți de publicat și țin să fac o delimitare mai clară între cele două ipostaze ale mele.

Cît despre «mersul în pluton», asta n-a fost niciodată strategia mea literară. N-am mers la nici un cenaclu literar, n-am făcut parte din nici o grupare literară – nici nu știu dacă și cărei generații literare aş aparține –, am plecat de la revistele unde am simțit că nu sînt liber... Am admirat, am învățat de la ei și am recenzat deopotrivă scriitorii tineri și seniori. Foarte rar judec literatura în funcție de generații, atunci cînd scriu un eseu critic, dar, în general, văd literatura împărțindu-se în scriitorii buni și scriitorii mediocri, între scriitorii care au ceva de spus, de la care am de învățat, și cei ale căror cărți reprezintă pierdere de vreme.

Numele celui de la care am învățat meseria de cronicar este Nicolae Manolescu. În liceu fiind, urmăream emisiunea lui de la ProTV, *Profesiunea mea, cultura*, și așa am ajuns să dau admitere la Facultatea de Litere unde i-am citit toate cărțile. La Facultate l-am descoperit mai bine și pe Eugen Negrici, de care am rămas, intelectual vorbind, foarte atașat. Ioana Pârvolescu, cea care m-a chemat să scriu primele recenzii la *România literară*, a fost și este, în eseu literar, un alt mare model pentru mine.

Foarte rar judec literatura în funcție de generații

Am urmărit nu atât pe cât aş fi vrut, „noua revistă vorbită”... Cât de vizibilă e lupta între „batrâni” și „tineri”, dacă ea este „pe față” și se manifestă pe un câmp de luptă, cu tot ce înseamnă el: desfășurare de forțe, putere, învingători, învinși?

Cum spuneam și mai înainte, această luptă între generații pe mine nu m-a prins și nu m-a interesat niciodată. Eram în anul II de facultate cînd am ajuns să scriu recenzii în *România literară*, apoi, în paralel, și în *Observator cultural*; după terminarea facultății am lucrat în redacția revistei 22, apoi în prima serie a revistei *Cultura*, editată de ICR, după care, în 2005, am ajuns la *Dilema veche* (unde debutasem ca licean cu scrisori la pagina cititorilor), numărîndu-mă printre cei care au fondat, în 2006, revista *Dilemateca*. După cum se vede, n-am avut niciodată

impresia că lumea literară ar fi închisă sau restricționată celor tineri, am învățat meserie pe lângă cei «bătrîni», deci pentru mine această «luptă» între generații n-a existat, n-am resimțit nici un conflict.

E adevărat însă că, după '89, sistemul literar a fost foarte vulnerabil din cauza propriilor sale slăbiciuni și orgolii, plus păcatele vechi moștenite din comunism. Atunci au existat lupte între generații, între instituții, reviste, scriitorii etc. în urma cărora nimeni nu a cîștigat, de fapt, nimic. S-au pornit campanii, s-au plătit polițe, s-au delegitimat unii pe alții, ba au mai apărut și poveștile CNSAS-ului legate de colaborările cu Securitatea... Din fericire, eu am venit după, cînd lucrurile începeau să se așeze.

Prima mea carte... trebuia să fie Vântureasa de plastic

Prima dvs. carte, *Vântureasa de plastic*, apariție a Editurii Brumar, a avut parte de superlative. Amintesc ce au scris Mircea Cărtărescu și Mihaela Ursu. O carte a experienței-limită. Ileana Mălăncioiu și Ion Zubașcu au intrat și ei, spre pildă, în acest teritoriu al experienței personale neîngrădite. A avut un rol vindecător decizia de a publica, după o perioadă de timp, poeziile scrise cu câțiva ani în urmă? Sunteți un alt om, așazicînd, după ce v-ați lăsat chipul în urmă?

Am scris acest poem în 2006, credeam că țin un fel de jurnal personal și, la un moment dat, m-am trezit cu ceva ce semăna cu un lung poem secvențial fără să am nici dorința, nici încrederea, nici curajul de a-l publica. Peste ani am realizat că, de fapt, prima mea carte adevărată era și trebuia să fie *Vântureasa*, că nu puteam publica altceva înaintea ei. Așa că am recitit-o, am eliminat ce era de eliminat, și, pentru că trecuse suficient timp încît să mă distanțez emoțional de episodul biografic despre care vorbesc acolo, am simțit că sînt pregătit să o și public. Robert Șerban fiind, trebuie s-o spun, cel care, de ani de zile, mă tot încuraja s-o fac.

N-a fost, așadar, vorba de nici un rol vindecător. Aș zice că, dimpotrivă, tocmai pentru că poate să prelungească o emoție puternică, poezia nu ajută vindecării. E un mit (sau o speranță) faptul că scrisul e terapeutic: nu scrii să te vindeci, scrii ca să-ți aduci aminte. Nu anulezi durerea prezentului scriind, ci o multiplici în viitor. De fiecare dată cînd vei deschide cartea, durerea va fi acolo, te va aștepta. Sînt un alt om nu scriind cartea, ci trecînd prin viață. Cartea, aproape orice carte scrisă, este mărturia unei noi experiențe. Nu există scris, cel puțin nu pentru mine, fără legătură cu viața. Altfel spus, mai întii viața te schimbă și, în consecință, scrii o (altă) carte. Scrisul e un martor, nu un agent al schimbării.

Dupa „*Vântureasa...*”, a apărut la Ed. *Humanitas*, jurnalul dv, acea „*aventură sub streășina lumii*”. O carte bine promovată încă în primele ei zile de librărie. Și destinată unui public mai larg, față de cel elitist, totuși, al poeziei... Care să fie un inventar al inițierilor, străbătînd spații întinse, în condiții dure,

nemaitrăite sau măcar imaginate până atunci?

Poate că este destinată unui public mai larg decît cartea de poezie, dar este o carte scrisă cu la fel de multă pasiune și, zic eu, inspirație. *Trei săptămîni în Himalaya* este, literar vorbind, o carte la fel de bună, doar că e proză în genul travel, în care am scris pagini de care sînt mîndru. Eu nu fac distincție valorică între cele două. Faptul că am traversat una dintre cele mai înalte două-trei trecători din lume (Thorung-La, 5.416 m.alt.) într-un trekking care a durat 18 zile, timp în care am parcurs pe jos aproximativ 400 de kilometri din lanțul muntos Annapurna al Himalayei străbătînd trei tipuri de climă și de vegetație – acest lucru a fost o experiență de viață în sine.

Un inventar al inițierilor mi-ar fi imposibil să fac acum aici. Mi-a luat aproape 300 de pagini de text și fotografii

să spun toată povestea acestei călătorii cu destule momente de introspecție – mă tem că va trebui să citiți cartea.

Îmi câștig existența citind și scriind

Cîntați la chitară, nu disprețuiți nici deliciale culinare... Vă încumetați să vorbiți despre bucurie? Câtă bucurie vă aduc lecturile, scrierea cărților proprii?

Încă nu cînt la chitară, încerc să învăț, cît despre gătit, nu l-am transformat într-o pasiune, este mai mult un fel de hobby de weekend. Cîtă bucurie îmi aduc lecturile și propriul scris? Multă, foarte multă, toată bucuria posibilă. E ceea ce fac zilnic, uneori și noaptea, în metrou, pe stradă, în cafenele, în vacanțe... E un mod de viață, iar faptul că îmi câștig existența citind și scriind este o mare șansă și o fericire în sine. Jobul meu este și hobby-ul meu sau viceversa. Nu mă văd făcînd altceva și e foarte bine așa.

Ați studiat dansul. O artă a eleganței, care ‘consumă’ mult, energia corpului uman. Ce v-a dăruit dansul? Ce model ați admirat?

Dansul mi-a dat încredere, m-a vindecat de timiditate și, mai tîrziu, mi-a oferit un nou mod de exprimare. Nu-l practic însă la modul profesionist cîtusi de puțin, de fapt am terminat-o cu dansul încă din liceu după absolvirea Școlii de Arte unde am studiat dansuri moderne doar cîtiva ani. Continui să dansez acasă sau în cluburi și îmi oferă bucurie pură. Altceva nu știu ce-aș putea spune. Cît despre

Paula Ribariu: Cireș înflorit

modele, cînd eram mic și voiam să învăț să dansez, Michael Jackson era idolul meu. Pe el îl copiam. Apoi am început să descopăr adevărații dansatori, dar pentru mine era deja prea tîrziu, nu mai puteam învăța de la ei.

Domnule Marius Chivu, cum arată/a arătat o zi fericită din viața dv? Se leagă ea de... ceilalți? De citirea unei cărți, fără obligația de a scrie despre ea?

Pentru mine orice zi în care nu se-ntîmplă nimic rău e o zi fericită. Iar dacă în acea zi citesc o carte bună, iar familia mea, cu care vorbesc zilnic la telefon, este bine, aceea este o zi cît se poate de fericită.

Interviu realizat de
Lucia NEGOIȚĂ

RADAR

Despre sociocentrism (II)

(Publicitatea ca supra-limbaj)

În pofida temerilor (nu puține) care au însoțit *explozia media*, producând efecte ambivalente, „industrializarea spiritului” în noosferă (tehnologizată, hipercomplexă) marșează pe *cei trei C*: comunicare, conectivitate, creativitate. Într-o *cultură a consumului*, mass-media (deopotrivă, demonice și binefăcătoare) nu sunt doar un vehicul cultural, ci produc o nouă cultură. Chiar postmodernitatea ar fi, după G. Vattimo, produsul dezvoltării comunicării, erodând „principiul de realitate”; intrăm, astfel, în „era fantasmatică”, adică într-o lume controlată de mass-media. În *societatea mediatică* (ca nou concept sociologic) și comunicarea socială îmbracă o valoare comercială; iar producția mediatică este mozaicată (A. Moles) și de nivel mediu (E. Morin), livrată „în vrac”, în flux permanent și impunând divertismentul ca supra-ideologie (Neil Postman). În limbajul accesibil al divertismentului, îndeosebi, mass-media au devenit instrumente ale sugestionării și manipulării; iar *omul mediu* (A. Quetelet) este „centrul gravitațional” al ofertei mediatică.

Firesc ca acestui *om mediu* să i se cultive, sub „teroaarea dorinței”, nevoi noi. Civilizația, se știe, este motorul globalizării. Comunicarea publicitară, deschisă spre universalizare, impune *modele socio-culturale*, mărci „mondiale”, obiecte-fetiș. Omul-consumator, doritor de auto-afirmare „vânează” obiecte de identificare, devine, sub presiunea unor strategii planetare (*world global marketing*), un client mondial, cu satisfacția apartenenței, schimbându-și – implicit – și imaginea despre sine. Cum nevoile se modifică (prin învățare) iar publicitarii, activând mecanismele publicitare (persuasiv, mecanicist, sugestiv, proiectiv) au acest rol de instruire, publicitatea devine un *supra-limbaj*, manevrând embleme și identități, autocelebrând dorința achizitivă, în plină orgie a consumatorismului. Și inventând, în ritm trepidant, alte nevoi. Abraham Maslow vorbea despre o *piramidă a trebuințelor* (1954), identificând nevoi de bază și „de creștere” (autoactualizare), strict ierarhizate. Iar Malinowski propunea sintagma de *nevoi derivate* ca lanț de valori sociale. *Noua publicitate*, încorporând strategii de marketing, eforturi de cercetare, resurse artistice etc. ne „colonizează” existența, transformând reclamele în „texte sociale”. Identitatea devine un construct (ținând de imagine, stil, înfățișare), mereu amenințat, destabilizat prin fluctuațiile modei și infiltrațiile culturii media. Publicitatea, ancorată în matricea socio-culturală a contemporaneității, propunând produse dezirabile sub aparența simbolurilor culturale a devenit chiar, scria Douglas Kellner, un „echivalent funcțional al mitului”. Iar bombardamentul informațional, revărsat asupra publicurilor-agregat nu face decât să încurajeze (starizare, potențial de rating) această tendință.

În plus, ca „mediu cultural înșelător”, *cultura media*, acoperind câmpul social (devenind chiar modul de a exista al societății) a provocat, prin depreciere, o mutație mentală. Ea propune noi valori și mitologii, acaparează un public întins și divers, supus – prin frivolizare – unei deculturalizări freactice și insidiosului conformism social. Într-o societate „condamnată” la divertisment, uitând vechiul îndemn ciceronian al „îngrijirii spiritului” (travaliul spiritului asupra lui însuși), producția de obiecte ne sufocă. În absența *alfabetizării media*, a pedagogiei civice, a protecției educaționale riscăm să recădem în „barbarie”. Or, rolul „barbarizant” al publicității nu poate fi ignorat sau minimalizat, avertizează multe voci apocaliptice.

Dar putem refuza publicitatea? Fiind proteiform, supunându-ne cotidian unei inevitabile presiuni psiho-socio-culturale, fenomenul publicitar își dezvoltă, prin cortegiul consecințelor nefaste (consum ostentativ, mesaje stupide, violarea intimității, apatie socială etc.) și „fața întunecată”. Ca „nouă încarnare a culturii populare”, limbajul publicitar a devenit „limbajul dominant al culturii”; el nu are doar o influență comercială. Interacțiunea publicitate / audiență exprimă de fapt dialogul dintre societate și subiectul social, fiind o *oglinză culturală*: „sub mesajul de consum, afirmă Bernard Cathelat, se citește în filigran mesajul de civilizare”.

Într-un volum întâmpinat discret, fără a stârni ecoul mediatic binemeritat (v. *Imperiul comunicării*, Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2011), Aurel Codoban lansa, cu știută-i vervă hermeneutică, prețioase observații asupra tripticului *corp-imagine-relaționare*, pornind de la o constatare la îndemână, de largă circulație: generalizarea și autonomizarea comunicării. E vorba despre un proiect mai vechi, concretizat fragmentar (recunoștea autorul), denunțând – odată cu impunerea limbajului corporal și a fenomenului comunicațional ca relaționare – „triumful corpului în spațiul public”. Altfel spus, o schimbare de paradigmă, corpul-limbaj (supraevaluat, autopromovat) fiind „marele câștigător al epocii noastre”.

Tematizarea comunicării, preocupare obsesivă și productivă a zilelor noastre îl conduce pe A. Codoban spre o concluzie care va câștiga teren, devenind o evidență: noul concept al comunicării accentuează aspectul relaționar, transmiterea de informații devenind o construcție de relații. Inevitabil, comunicarea implică o relație. Comunicarea ca relaționare obligă, însă, la o contextualizare a problematicii, cercetând, cu ochi sociologic, interconectarea, „spațiul de rețea” într-o vreme în care lumea a devenit un angrenaj planetar prin CMC (*Computer mediated communication*), viteza de reacție, comunitățile on-line dar și simulacreele de relaționare. Ceea ce autorul numește *cultura comunicării*, pleacă, negreșit, de la o faimoasă axiomă (prima) a lui Paul Watzlawick: „nu putem să nu comunicăm”.

Cercetarea procesului comunicațional ca fenomen primar, constitutiv, veritabil liant social antrenând numeroase dispute, pleacă de la premisa că doar comunicarea ține societatea „laolaltă”. Nici nu poate fi gândită o societate în absența fenomenului comunicațional. Comunicarea este o *mater genitrix*, persoana nefiind un dat, ci un rezultat (dialog, interacțiune, formarea sinelui, viața comunitară, cooperare). Ca disciplină „de intersecție”, comunicarea, departe de a fi un domeniu exclusiv, blindat cu certitudini, a trezit numeroase insatisfacții și nemulțumiri, legate îndeosebi de imprecizia terminologică, împrumuturi și filiații ideatice. Autonomizarea întârzie, parcelarea științelor din vecinătate (ordonând un material faptic imens) prelungește criza, controversale abundă (izvoare, noțiuni-cheie, cauze, efecte). Comunicarea este văzută, așadar, ca „interfață socială a unui mănunchi de discipline socio-umane”. Și dacă acceptăm teza interacționismului simbolic a lui G.H. Mead (categoric, un autor de relief în domeniu), comunicarea, prin aportul socializant (internalizând norme, valori, simboluri), asigură centralitatea explicației sociologice. Pentru *homo communicans* al vremurilor noastre, comunicarea presupune o încadrare situațională. Ea cere un context relațional, angajează o trăire emotivă, se bazează pe un mesaj. Este, finalmente, o relație manipuloare de vreme ce comunicarea – sună definiția-standard – înseamnă influență. Cum nu există enunț lipsit de ambiguitate, activarea codului cultural (decodare) solicită stratul emoțional, agită „alchimia” sensurilor și informația subliminală, utilizează forța manipulatorie, în pofida unor reacții opozitive, defensiv-suspicioase. În fond, comunicarea – ne avertiza Warren Weaver – este „acțiunea prin care o minte o influențează pe o alta”. Dacă așa stau lucrurile, enunțul de mai sus – constatăm – se suprapune definiției uzuale vizând discursul publicitar, devenit, odată cu revoluția consumistă, „inima culturii populare” (Armand Mattelard, 1989).

Bineînțeles, odată cu planetarizarea culturii de masă / globalizării publicității (devalorizând spațiul), marketingul tentacular, pe suportul „imperialismului mediatic”, a impus o *cultură publicitară* spărgând închistarea în limite comunitare. Cum adagiul paloaltist („imposibil să nu comunicăm”) nu poate fi contestat, o definiție necomunicațională a societății este imposibil de formulat. Mai mult, „niciodată în istoria omenirii nu s-a vorbit atât despre comunicare” – observa Lucien Sfez. Riscul e ca acest torențial schimb de mesaje, favorizat de civilizația electronică, utilizând un fond comun de simboluri să sufoce însăși comunicarea. Ea este substanța societății (ca interacțiune simbolică între actorii sociali) și angajează, deopotrivă, procesul perceptiv și dimensiunea relațională. Ceea ce înseamnă că *situația de comunicare* este un proces de transmitere (informații, idei, opinii) ca interacțiune negociată, implicând intenția de influențare, chiar manipularea sensului (emițător) și competența

Lucarnă

Trei sonete de Alfred Jarry

În transpunerea lui Șerban Foarță (II)

VEGETAL

Velina filă scrisă rânjește-a râs, lividă.
Sunt semne într-al căror număr de circ te-absorbi.
Sunt altele ca niște făclii pe-o coală vidă,
Sau – strănse-n negre stoluri, ca acrobații corbi –

Cu-omăt și-ar umple clonțul și gușa lor avidă.
O carte crește ca un pom din morminții orbi.
Iar foile-i, ca dintr-o desagă tot mai vidă,
Se-mprăștie-n vântul lacom foșnind prin euforbi.

De om îi este trunchiul, precum al mătrăgunii,
Iar fructele-i fecunde și vii îs, după unii,
Bobul pythagoreic; foi verzi dă în prier.

Predicțiile-i de aur, la care mulți leșină,
Doar necromanții, noaptea, citindu-le, nu pier,
În tremurul văpăii de faclă de rășină.

interpretativă (receptor). Nu e vorba de o relație lineară, univocă, în sens behaviorist, ci de o interacțiune comunicațională, sensul însuși fiind „o punere în relație” (lat. *communis*), într-un anumit decupaj contextual. În plus, fenomenul media, colonizând timpul liber și invitând la o „lectură” a efectelor de manipulare, nu poate fi desprins de relațiile de putere. Încât, până la urmă, în pofida aparențelor seducătoare (pornind de la comercializarea vieții, a erotizării universului publicitar și a triumfului utilitarismului hedonist) ascultând de „sirenele” consumismului, o viziune adecvată asupra câmpului cultural nu trebuie să ignore polaritatea dominație / rezistență și, cu atât mai puțin, să refuze „lectura” lui politică. Astăzi, observa Pascal Bruckner, prosperitatea a devenit propriul său idol, înmulțind exponențial și artificial nevoile și sărăcind viața. „Progresele supunerii” privesc această servitute voluntară, vizând, sub flamura prosperității, dezirabilitatea obiectelor și slăbind legăturile comunitare. Cei care, de pe baricadele „desacralizării” capitalismului au denunțat această ideologie mercantilă („funcționând” ca pulsioni sexuală), instaurând – prin libido-ul public – tiranica domnie a plăcerii au sesizat că e vorba de o gigantică manipulare. Tripletă excitare – inovare – mimetism, prin jocul seducției, oferă „noilor hipnotizatori” posibilitatea de „a ne coloniza pe furis”. O propagandă silențioasă, așadar, subjugând inconștientul colectiv, făcând din posesie crezul contemporaneității.

Or, capitalismul, reluăm un truism, s-a extins contagios prin „rețeaua rizomică de consumatori”. Ca mod de viață, el și-a găsit argumentul forte nu în seducția ideologică a textelor doctrinare ci, îndeosebi, în *cultura consumeristă*, transformând totul în bunuri de consum și promovând „fericirea ca obligație” (François Brune). Avea dreptate S. Latouche să observe că *McLumea* înseamnă o standardizare internațională a stilurilor de viață. Când, în 1970, Jean Baudrillard semna un aspru rechizitoriu la adresa societății de consum, contradiscursul sociologului francez recunoștea, de fapt, că publicitatea este cel mai spectaculos mijloc de comunicare; că, prin „travaliu mitic”, ea transformă obiectul în eveniment și că noi, trăind într-un univers de obiecte și mărci, acceptăm, prin consens, prizonieratul, consumul devenind un mit. Sub sloganul ideologiei egalitare, „revoluția bunăstării” a insinuat, iluzoriu dar credibil, *democrația standingului*. Demontând miturile și structurile societății de consum, Baudrillard evidențiază (denunță, mai exact) acest *nou mod de socializare* prin „dresaj colectiv”. Ideologia consumului crea, într-un mediu publicitar suprasaturat, „obligația plăcerii” și imperativul amuzamentului, chiar dacă abundența, volumul de bunuri căutate de un *ego consumans*, fascinat de shopping, înșoțesc „precaritatea sinelui”, tot mai departe, observăm, de un sociocentrism binefăcător, corectând trend-ul contemporaneității.

Adrian Dinu RACHIERU

ITINERARI PLASTICE

Memoria și visul

Prima întrebare care se naște în fața picturii Paulei Ribariu este dacă această pictură încearcă să rememoreze trecutul sau intră mai degrabă în zona anticipației, dacă este un sondaj al originilor ori o provocare a viitorului? Pentru că oricâtă detașare estetică ne-ar însoți privirea și oricât scepticism ne-ar

clătina permanent conștiința receptării, un lucru este sigur: un asemenea discurs obligă la reconsiderarea mesajului, la efortul de a pătrunde sensul, la transgresarea limbajului ca realitate în sine și la readucerea lui la condiția de vehicul, de purtător al unei informații de dincolo de propria sa existență. Este lipsit, la urma urmei, de orice importanță dacă artistul își articulează conștient și voluntar narațiunea sau el este doar agentul pasiv, factorul mediu al unei înțelepciuni care, din când în când, îl fecundează și îi organizează tacit formele de comunicare, dacă este stăpînul deplin și lucid al lumii pe care tocmai o dezvăluie sau, dimpotrivă, este un simplu locuitor al acesteia, fatalmente integrat într-un mecanism infailibil. Variantele de răspuns le oferă Paula Ribariu însăși, prin dinamica picturii sale din ultimele două decenii.

I. Timpul mitic și spațiul magic

Față de primii ani de după 1990, pictura Paulei Ribariu a suferit, în anii care au urmat, câteva importante modificări, în cadrul larg al unei indiscutabile continuități stilistice. Prima dintre ele este una materială, de ordin mecanic, și ea se referă la o mult mai decisă evoluție spre **obiect**. Dacă tridimensionalul se rezuma în perioada amintită la câteva **altare**, un fel de prisme verticale cu o geometrie amintind de perspectiva inversă din pictura bizantină, care erau folosite, însă, în continuare, ca suport pentru compoziții bidimensionale, ulterior el capătă o cu totul altă pondere. Ba s-ar putea spune chiar că accentul se deplasează fără echivoc de pe bidimensional pe tridimensional, în condițiile în care ideea de tridimensional acoperă un alt conținut. În timp ce altarele aveau, pe lângă funcția imediată de suport, și un rost ambiental într-un sens mai larg, în spațiul noilor proiecte ale artistei tridimensionalul este înțeles într-o cu totul altă perspectivă. El este abia în al doilea rînd o problemă de spațiu, pentru că mai întîi este o provocare de ordin moral și o interogație de natură simbolică. Altarele se metamorfozează, din punct de vedere formal, își părăsesc rigorile geometrice abstracte și devin siluete umane, figuri hieratice, personaje

împietrite într-o frontalitate ce amintește de reprezentările egiptene. Dar poate că această antropomorfizare în spațiu nu este atît o modificare a unor forme tridimensionale deja preexistente, cît o materializare a iluziei bidimensionale, o intrupare a semnului care altădată funcționa doar în convenția tabloului. Civilizația bizară (și pierdută), pe care Paula Ribariu o invocă permanent prin citate plastice, prin fragmente de imagini recuperate, prin aluzii ceremoniale și printr-o cromatică în care tonul viu, lumina și apăsarea nocturnă comunicau pînă la contopire, este acum redimensionată prin punerea ei în relație directă cu efigia unei umanități la fel de stranii. Ceea ce pînă nu

demult era doar memorie și ipoteză, devine acum un fel de certitudine glacială. Reperetele umane ale Paulei Ribariu, acele structuri împietrite într-o fizionomie vagă, sugerează, cu o imensă putere a expresiei, tipul generic al arhaicității, al întemeietorului, al omului primordial. Sînt absorbite aici nenumărate istorii și geografii, coduri culturale și niveluri simbolice. Egiptul și Bizanțul, lumea precolumbiană și straturi etnografice nedeterminate și nelocalizabile se întîlnesc și fuzionează într-o tipologie unică, într-un chip generic foarte apropiat de neantul măștii. Inventarul acestei absolute arhaicității, fără definiție și fără identitate, este și el unul greu de citit într-un cod anume. Un amestec de funerar și de ludic, de mumie carbonizată și de păpușă cioplită cu o bucurie gratuită, sfîrșește prin a delimita un spațiu magic, cu nenumărate compartimente obscure, în care neoliticul, arta sepulcrală și ornamentica pastorală și agrariană fuzionează iarăși într-o unitate misterioasă.

Paula Ribariu

Privită astfel, arta Paulei Ribariu este o artă a memoriei, o formă de resuscitare sau, poate, numai de preservare, a unui timp mitic, ieșit din circuitul istoriei. Formele lui, sustrate și ele oricărei funcții previzibile, nu par a avea decît un singur sens: acela de a media între om și univers, de a celebra frumusețea creației sau de a sancționa dezordinile și erorile acesteia.

II. Timp nedeterminat și spațiu virtual

Însă la fel de bine, și cu o îndreptățire egală, pictura Paulei Ribariu poate fi un proiect, o formă de a anticipa o existență exemplară,

sustrasă accidentalului și derizoriului. Artista pare a fi găsit un numitor comun al existenței în spațiu și în timp, un set de forme exemplare și de valori incorruptibile pe care le propune apoi ca sistem de referință pentru o lume ipotetică. Umanitatea ei aspiră la o reintegrare în sacru, visează obiecte încărcate de sensuri, acte rituale și desfășurări ceremoniale. Însă această lume nu este doar una a faptelor senzoriale, oricîtă încărcătură spirituală ar avea ele în subtext, ci și una a codurilor lingvistice și a Textului ca echivalent al Creației. Paula Ribariu construiește prin imagine dar, în aceeași măsură, construiește prin cuvinte. Lumea se naște pe măsură ce este formulată, iar expresia, odată eliberată, se ordonează de la sine în adevărate arhitecturi. Dintr-un univers al arhetipurilor, al

Paula Ribariu: Arhetipuri păsări

începuturilor mitice, această pictură tinde să devină un model ideal nelocalizat încă și aparținînd unui viitor continuu. Prezentul acestei lumi, disputată în aceeași măsură de memorie și de visul proiectiv, este unul tentacular: discursul și logica formelor, provocările optice nemijlocite, trăirea estetică la temperatură înaltă. În afara acestor elemente, în afara coerenței lor exterioare și a coeziunii lor interioare, n-ar exista nimic: nici trecut, nici viitor și nici măcar fabulație critică.

Pavel ȘUȘARĂ

Tematică și bibliografie

Poșta

E o instituție, inclusiv literară (dacă ne gândim la *Poșta redacției*), care apune. Fără să fi lăsat, în scrieri, prea multe semne. În alte literaturi, poșta și, mai ales, poștașul sunt prezențe constante. De la mentalitatea lui Vautrin, cel care voia să-i alerge pe oameni ca pe caii de poștă, ca apoi să-i lase să crape în mijlocul drumului, odată scopul atins, la celebrul *Facteur Cheval*, Franța e țara scrisorilor, și-

a celor ce le trec din mână în mână. *The Postman always rings twice*, ori *Il postino* întregesc tabloul, în alte limbi. Lipsa unui poștaș eficient provoacă drama din *Romeo și Julieta*, pe când apariția lui inoportună din *Amedeu sau Cum să te descotorosești*, piesa lui Ionesco, duce la înlăturarea pripită a dovezilor dramei.

În literatura noastră, Mateiu Caragiale urăște scrisorile – după ce, de bună seamă, părintele său făcuse abuz. Nici poștașul n-are o presă mai bună: „Noaptea mă apuca în așternut. Pierdusem răbojul timpului. Aș fi dormit înainte, dus, fără zgomotoasa sosire a unei scrisori pentru care trebuia neapărat să iscălesc de primire. Trezit din somn sunt mahmur, ursuz, ciufut. Nu iscălii. Mormăii numai să fiu lăsat în pace. Ațipii iarăși, dar pentru scurtă vreme. Sărăcia de epistolă se înființă din nou, însoțită de cruda lumină a unei lămpi. Mișelul de poștaș găsisse de cuviință să mă iscălească cu mâna lui. Nu-i fusei recunoscător.” În lumea lui Caragiale-tatăl se întîmplă mișelii și mai mari. Un om de spirit desăvârșit, întîlnit la drum, unde prietenii se leagă cu ușurință, se arată la sfârșit a fi un *voiajor în „brânșă”* *ilustre, poștale*, și încă unul foarte indiscret, care-și însușește informațiile din corespondența privată a oamenilor de seamă și-a celor de rînd. Și ce-i cu asta, veți spune, își scriau ceva secret?

Tot Caragiale, în *Cum se înțeleg țărani*, îl face poștaș pe straja satului, dovadă că meseria e una de oraș, la țară venind rar scrisorile. Omul primăriei îi cere săteanului taxa porto, fiindcă, pesemne, expeditorul nu plătise suficient, iar adresa acestuia lipsește. După toate astea, *andrisantul* trebuie să-și ridice corespondența de la primărie, fiindcă aducerea ei la *domișil* de bună seamă că nu intră în preț. Ce intrigă în conversația celor doi, aceeași și la țară, și la oraș, și între pălmași, și între boieri, e că țăranelul luat din scurt întrebă orice, mai puțin de la cine e scrisoarea. După câte se pare, trimițătorul nu se cunoaște. Este, deci, o anonimă. Iată de ce trimiterile lui Caragiale, covârșitor de multe – de la bilețele, telegrame, scrisori, la petiții și memorii – n-au nevoie de poștaș...

La Creangă, poșta are alt înțeles. Nică Oșlobanu, păgubitor fiindcă mânca prea mult din proviziile catihetilor din Fălticeni, se trezește într-o noapte cu câteva „scrisori” (foi lipite cu seu) aprinse la tălpi. Poștașii sunt, de bună seamă, anonimi, deși nu greu de ghicit.

Drumețul din *Balta Albă* călătorește ca vai de lume în căruța poștei și este asurzit de țipetele poștașilor care mână caii. Și Dandanache, după ce bate cale de „ținți poștii”, rămâne cu zdruncinătura și cu melodia prea puțin plăcută a clopoțelilor. Diligența nu e, nici la Dickens, bunăoară, confortabilă, dar înaintarea ei pe drumurile noastre e, cum se vede, un coșmar.

La Pillat, un poștaș uită să aducă zările din târg, zăpăcit, pesemne, de zarva negustorilor. Crinii lui Brumaru, unul din miazănoapte, altul din miazăzi, își scriu o vreme, frenetic („Ei își tăiau cu zimții de la timbre –/ Miresmele-ntre dinșii să le schimbe,/ Poștași înflăcărați, puneau ștampile,/ Cîntînd din corn, pe sacii cu pistile,/ Plicuri adînci pudra, sculat din zori, –/ Însuși directorul căleștilor!”), ca mai apoi problemele concrete, de care nici florile n-or fi scutite, să-i îndepărteze. O tristețe de sfârșit de lume se așază peste această corespondență încheiată: „Și astfel cei doi crini nu și-au mai scris,/ Poștașii au murit, poșta s-anchis,/ Doar uneori mai trece monoton,/ Prin bulion un vechi poștalion.” Supra-delicatețea devine supra-realism.

Simona VASILACHE

Devotat, Ion Lazu

Ion Lazu a tipărit, cu mari întârzieri. *Muzeul poetului (elegii)* a apărut „după 15 ani”, de unde și titlul pus ironicalmente. A debutat ca poet în 1981, la 41 de ani. *Curtea interioară* a trecut prin două-trei edituri și a apărut, schilodită de cenzură, după 10 ani; 8 ani a așteptat să-i apară *Blana de viezure*. Pentru că nu

s-a înregimentat, pentru că n-a urmat directivele oficioase, s-a confruntat cu lungi amânări editoriale. Ce poate fi mai rău decât să aștepti o tipărire care nu mai vine? Cunoșc bine acest sentiment. Te face să-ți iei lumea în cap, ca Bujor Nedelcovici, să evadezi din colivie, aurită doar pentru scriitorii-activiști. Cum mărturisese în *Jurnal infidel*, Bujor Nedelcovici a fugit în Franța. Fusese eliminat (politic) din avocatură, lucrase și la Bicz 12 ani ca magaziner, pândit de Securitate. A plecat la Paris cu cartea nepublicată de George Bălăiță la CR și a publicat-o la Albin Michel, sub titlul *Le Second Messenger*, cu notula: *Ouvrage publié sous la direction de Paul Goma*. Și pe aceea, și altele, în mari case editoriale. Ioana Orlea, fiica lui Băzu Cantacuzino, după temniță, ajutor de sudor, taxatoare ITB, șamponieră la Higiena, a fugit și ea, în '80, la Paris, alungată de in justiția sistemului.

Nu sunt necesare discriminările etice = ideologice? Ba da, deși Ion Lazu promite, fixând plăci memoriale pentru cei duși de cealaltă parte, să nu le facă. Despre vii numai de bine. Însă cu condiția să nu mai dea atâtea explicații pentru compromisuri. De la „nu ne-a fost deloc ușor” (ca-n cântecul de brigadă Bumbesti-Livezeni) să vă cenzurăm la „am făcut tot binele în cadrul dat”. Din cât rău e compus *binele* lor o știm pe pielea noastră. Ei au activat răul, noi am suportat umilități de nesuportat. De unde vina colectivă? Și-i mare diferență între supuși care mai aplicau când și când indicația scriind o poezie „patriotică” la cerere (mai exact, la presiunea redactorului de revistă sau de carte) și activii doldora de funcții, tovii „propunerilor concrete”, mereu călare pe bățul directorial. „N-avem încotro”, își scuză ei cedările, „d'ale tinereții”. Ba d'ale conformismului. Cei docili regimului, cei obedienți față de mahării PCR erau dispuși să accepte tot ce li se ordona; miroseau delice ideologice, mereu speriați și sperioși că li se ia scaunul. După acel Decembrie, activistul doborât a devenit uman; ca apoi, pus iarăși în scări (de Iliescu) să redevină activist, deci neom. Mai nou, nici nu se scuză. Își pune în valoare activitatea în unitățile de cultură pe care le-a organizat și vrea să primească aplauze la scenă deschisă.

Dioscurii Ion Murgeanu Bărlădeanul și Ion Lazu Tighineanul n-au comis poezii pentru partid (v. dialogul-fluviu *Himera literaturii*, Curtea Veche, 2007). Așadar, se putea și altfel. Numai că poziția lor în viața literară era precară, alta decât a celor care înghițeau din oala PCR-ului cu polonicul ce fierbea acolo.

Nu te supuneai instrucției, nu cunoșteai nici beneficiile. Nealiniații domn Lazu a plătit cu marginalizare. N-a fost pe linia ceaușeilor, care s-au folosit de toate avantajele lungului pact cu PCR / Secu, nu-i nici acum pe vreo linie. Probă că romanul *Veneticii* n-a primit subvenție (nici premiu UR), cum primesc atâtea reporteri socialiști: „L-am publicat pe banii fratelui meu”, deși – are dreptate Radu Voinescu – ar trebui să se introducă în manualul de liceu.

Aflu din editorialul președintelui UR, N. Manolescu (*Cercul scriitorilor dispăruți*, „Rom. Lit.”, 4/25 ian. 2013) că și *Odiseea plăcilor memoriale* (Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2012) a tipărit-o „pe spezele lui”.

În *vremi închise*, ca ale noastre, „ingineriile” memorialiștilor derutează, făcând din aliniați rebeli și din rebeli aliniați; mai avem și „un Proust al comunismului”, că asta lipsea literaturii române. O revistă de Bahlui a publicat pe prima pagină o poezie (aleasă) de Veronica Porumbacu, de un simplism incredibil; în alta, și mai dărză, „se apreciază” (verbul ariviștilor-activiști) efortul culturalizator al culturnicilor, indemnizați ca meritoși pentru rele și belele.

Notează Ion Lazu în jurnal că, în capitală, strada Sahia e acum Calderon, că strada Ștefan Furtună se cheamă Mircea Vulcănescu. Un martir al comunismului n-ar fi meritat să dea numele unui bulevard central, unui cartier

(ca Sălăjan)? La Iași e și mai jalnic: Titu Maiorescu e nume de cantină de campus. Chiar așa: „Cantina T. Maiorescu”. După devastatoarea reformă a învățământului (1948, vă rog!), din bronzul topit al statuii s-au făcut clanțe de uși rectorale. Postsocialist, rectorul D. Oprea a pus universitatea pe lei, la figurat, dar și la propriu. A făcut-o *andante contabile*, spre a spune ca Șerban Foartă și nu l-a oprit nimeni pe Oprea.

Lucrând după lista Cicerone Ionițoiu, dar și după lista Romulus Rusan, Lazu a întâmpinat multe împotriviri. Cel mai mare eșec, după mine, e placa în memoria lui Vasile Băncilă, dată jos de locatari ignoranți. Bine că, între cei 11 din blocul Apolodor, figurează Țic, iar la adresa din Dionisie Lupu, 74, e nemurit Niculae Stoian. Soția (membră UR) „a condiționat aprobarea de includerea tuturor celor 8”. Avea drept să condiționeze?

Spuneam că Ion Lazu a moștenit stofa de *debateur* de la unchiul său, istoricul literar Ștefan Ciobanu, marele unionist care s-a opus cedării (Goma scrie cuvântul cu majusculă, iar Lazu folosește majuscula pentru ocupație), alături de Iorga, Inculeț, Pelivan. Lui Lazu nu-i place să cedeze și nu cedează. În acte, e născut în URSS, deși la 1940 Basarabia era parte a României. Copil, a cunoscut tragedia refugiului, cazna convoiului de refugiați, în martie 1944 (82.580 de basarabeni cu ordin de evacuare; 32.958 de bucovineni). Familia și-a lăsat fără lumânări mormintele, pribegind „de la Nistru până la Olt”, punctul terminus fiind România și limba română. Cum să nu prețuiască Ion Lazu ne-uitarea, cum să se eschiveze de la datoria de a așeza dreptunghiul de marmoră albă pe locuințele scriitorilor dispăruți, când locuința basarabeană a dispărut, cu satul Ciorburciu cu tot.

Piedicile au fost grele. De la „propunerile neincidente” ale breslașilor până la neîngăduința proprietarilor. A mai fost și vegetația „potrivnică”: pomii înecând cu ramurile lor plăcile preexistente (72, două demolate). Tufa de liliac invadând placa lui Macedonski („Venii, privighetoarea cântă și liliacul a-nflorit”), piersicul sălbătic de sub fereastra lui Dumitru Alexandru, „copacul incomodant” la T.Vianu, la Regman.....

Grijulii domn Lazu vede cum renovările îngroapă plăcile vechi, cum „calfe și zidari”, puși pe reconstrucții, le deteriorează, le acoperă cu var, când nu le distrug de tot. Și unde să plasezi o placă nouă, pe pereții plini ochi de firme de bănci, notariate, case de amanet, de schimb valutar, de fundații anonime? Plus reclame peste reclame. Pentru placa în memoria lui Florin Mugur greu se găsește un locșor curat: se pregătește de deschidere „un local deocheat”. Cei dispuși să dea curent pentru fixarea plăcilor sunt puțini. „Un cabinet de frumusețe” acceptă ca A. E. Baconsky (papa Bac, așa îi spune Lazu) să nu se șteargă din „fluxul memoriei”. (Placheta cu acest titlu a marcat ieșirea lui AEB din inghețul proletcultist).

Poate că Alexandru George a știut ce-a știut, cerând, în viață fiind, placă: „acest domn are un umor la limită”, se enervează îngăduitorul domn Lazu, atât de încet la mână. În rezumat, biografia lui Al. George: fără slujbă, trăind din traduceri la negru (adică de altcineva semnate, cum a făcut Petru Dumitriu cu Ion Vinea), debut în proză blocat de Tezele din '71... Nu i s-a iertat publicarea a 3 articole politice în „Liberalul”. N-ar merita un nume de stradă pentru că n-a scris după dictando?

Un *domnos* (cuvântul pe care-l folosește deseori i se potrivește perfect) conu Ionu! Numără cu infinită greutate 124 de plăci pentru 167 de scriitori, apoi 200, fixate în 2007-2009. Și *Lazu se întoarce*. Să mai adauge câteva la bilanț. Însurează refuzuri după refuzuri. Nepăsarea plus ignoranța ce să dea decât refuz? *Se vede refuzat* (sublinierea îi aparține) de locatarii caselor unde a viețuit vicele UR, „generalul” Laurențiu Fulga, care și-a iubit confrății cu dragoste de simplu soldat. Cel mai penibil e refuzul urmașilor. Fiul lui Petru Vintilă nu vrea să audă de tată, Tudor Jebeleanu nu se grăbește: „placa lui Jebe nu s-a mai pus”.

Există, slavă Domnului, și minunate soții supraviețuitoare: Dolores Botta, soția lui Dan Botta, avându-i în grijă opera, reeditându-l după '89, așa cum a făcut și fiica lui Vladimir Streinu, Ileana Iordache. Emoționată la momentul festiv e fiica lui Virgil Cărianopol (în '56, a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru uneltire contra ordinii sociale; după, loc de muncă fixat pentru 24 de luni), traducătoarea Virginia Cărianopol. Nu uită să mulțumească nepoata lui Charles Adolph Cantacuzino, doamna prof. univ. Mihaela Rocca. Lazu fixează placa autorului a 58 de volume, bine cunoscut în mediile literare

franceze, prieten cu Baudelaire, chiar în ziua morții, 8 august: „astfel de coincidențe nu se întâmplă decât pe tărâmul generozității”.

Bucuroasă e familia Philippide, altfel decât familia lui Adrian Maniu. Când Ion Lazu pune placa pe Armenească pentru conu Alecu Paleologu, Toader, fiul, face „pregătiri pentru...un parastas”, „dar nici o idee că am merita și noi câte un sendvici, un pahar de apă sau o cafea, la acea oră a zilei”.

Puține neveste vor să contribuie bănește, ca doamna Flora. Văduva lui Gheorghe Pituț e „răzbătătoare”. Se ocupă de reeditări, comemorări, concurs și festival național de poezie... Văduva lui Nicolae Velea, doamna Lala, nu reușește. Lazu trece peste faptul că Velea i-a pierdut manuscrise, l-a tot amânat două decenii; nu poartă pică editorilor, doar pe Cornel Popescu îl visează „vrând să-l omoare”. Are puține, foarte puține idiosincrazii (una e Niculae Stoian, „ins pe care l-am evitat cu tot dinadinsul, considerat un politruc obtuz” dar și „văduva roșie”, pe care o ocolește ca pe o bombă antipersoană).

Văduve literare devotate? Rare. Doamnele lui Rebreanu i-au croșetat jurnalul. Veturia Goga și-a păstrat castelul de la Ciucea aderând la doctrina comunistă. Fusese „privighetoarea lui Hitler”, translator între discuțiile dintre Führer – Antonescu și a trăit mult și bine – 41 de ani – după asasinarea poetului. Cât despre Aghata Grigorescu-Bacovia, susținea că poetul îi citea cu sârg pe Engels și pe Marx; ca să-l acopere de ridicol, îl prezenta și lector (în elină, materie la care rămăsese repetent) de...Socrate.

Revenind la destine mai apropiate nouă: soția lui Theodor Păcă i-a supraviețuit 4 decenii; doamna Ligia Naum a trăit puțin după Gelu; există și o fundație Naum, dar fără bani pentru o placă memorială (aproximativ 3 milioane vechi). Pentru doamna R., soția lui Mircea Ciobanu, nimic nu contează pe pământ: nici statui, nici plăci memoriale, doar Dumnezeu. Cele 3 foste neveste prietene ale lui Petru Creția, onorate de proiect, sunt în (a)sentiment cu Lazu, de fel ranchiunos pe eminescologul care nu i-a dat un autograf, după o conferință la MTR. Și-i fără țâfnă conu Ionu: duce în traistă uneltele, „șurubelniță, daltă, marker retuș alb, bomfaier, ciocan”. Șlefuieste, cu migală, adaugă diacritice (Țic) unde lipsesc. M-aș fi lipsit, cu atât mai mult cu cât doamna a avut o reacție „nemiloasă, fioroasă”. De ce n-o fi retușat cu mânuța ei anul nașterii lui Țic, dacă n-a acceptat data din Dicționarul Albatros? Dar cum să curețe și să lustruiască plăci memoriale văduvele cărcotașe?

Cutare rudă nu coboară de la etaj pentru că „are nepoțelul pe oliță”. Doamna Ioana (soția lui Nae Ioana) pleacă în excursie, deși știe că se va așeza placa. Nevasta lui D. Alexandru, Geta, n-a venit nici la înmormântare; fiul Mihai n-a coborât când s-a pus placa. Abia după o lună de telefoane, fiica și ginerele lui Ahoie catadicsesc să-i dea adresele din ultimii ani de viață. Lua, ca și Ioanid Romanescu, la Iași, de la Uniune case și le pierdea la divorțuri. Nu știau urmașii că există deja o placă memorială? Nu, nu știau. Câtă nerecunoștință, se scârbește Lazu. Moftangioaicele văduve, deși își pune la bătaie surplusul de eleganță și de talent, îl dau gata. Singura, Galina Oprea – suflet slav! – i-a mulțumit de Crăciun pentru toată truda. Firava doamnă a vegheat pe frig, bolnavă, fixarea plăcii în memoria lui Alexandru Oprea, blestemat de Moses Rozen (așa cum rabinul o recunoaște în jurnalul tipărit de Hasefer) să moară năprasnic (în '83) pentru că l-a editat pe Eminescu gazetarul. În fapt, a continuat seria Perpersicius de Opere, cu volumele VII, IX și XIV.

Neobositul Ion Lazu face lucru temeinic, de om devotat. Să fi deținut, ca Videanu-Bordureanu, trei munți de marmoră, ce Istorie a literaturii române ar fi construit! Fără dubiu, lucrarea laziană este o variantă lapidară a Istoriei literare, realizată de-a lungul anilor 2007-2009. De o generozitate sufletească ieșită din comun, conu Ionu!

Cel devotat ar trebui răsplătit, măcar în vremuri deschise, cu un loc în consiliul UR. Pentru că și-a luat răspunderea, pentru că n-a ezitat, pentru că n-a dat din colț în colț: Lucrarea sa în marmoră – adevărată odisee, dacă nu și iliadă – este un exemplu de cum se poate apăra zestrea literară comună. Și dacă nu se va găsi un loc în stafful UR pentru el, va fi, așa cum își dorește, „nemuritor un pic”. Scriitorului Ion Lazu, fost geolog prospector, îi crește în grădina poeziei și a prozei *un trovant*. Îl văd cum crește.

Magda URSACHE

Viitor de aur! *

Partidul roșu a dat goarna în cazarma de cocoșai și spinările îndoite au ieșit să protesteze. Până și pietrele cubice de pe strada Vasile Lupu s-au luat de mână cu găurile din pantofi care locuiesc în cartierul Războieni și au ieșit să dea jos Guvernul.

– *Vezi să nu îți rupă oasele și de data asta,* i-a spus bătrâna pieptănată ca un ceas deșteptător fiului ei ieșit ca glonțul din casă la chemarea partidului care a pus la cale această revoltă spontană... O revoltă pentru apărarea democrației, așadar a conturilor în euro, a piscinelor și vilelor de lux. O revoltă pe mâna proștilor care au ieșit în stradă; a proștilor care flutură steagul și își numără oasele rupte sub bastoanele de cauciuc ale jandarmilor.

Se aude că zilele acestea va fi înscăunat noul prim-ministru, cel hrănit cu apă de trandafiri și clonat în preajma *Tezelor din Iulie '71*.

– *Așa că luați-vă pancartele și dați fuga în Piața Revoluției dacă vreți să vă măresc rația și ajutorul de șomaj,* a spus organizatorul acestei revolte spontane...

– *Dar pe noi de ce nu ne cheamă nimeni?* – au strigat, trosnind, paturile din apartamentul traficantului de plăceri sexuale plătite cu ora de aleși.

– *Vrem și noi să ieșim în stradă și să demonstrăm,* au spus lingurile și furculițele din hotelul de lux. *Ce, noi nu avem viziune politică?*

Și în timp ce babetele glossy care se agită la demonstrație dau declarații color pe posturile TV, libărcile guvernamentale pregătesc pentru manifestații din piața suprașarului, preparată rapid din cele mai bune E-uri aduse de-afară.

– *Jos Guvernul!* – au strigat pancartele din Piața Revoluției și aplaudacii roșii.

– *Jos Guvernul!* – au strigat eroii neamului prin cârciumile amarului; prin cârciumile amarului servit cu suta de grame în pahare de sticlă transparentă.

– *Jos Guvernul!* – au strigat eroii acestui neam de eroi, de sub pancartele pregătite din vreme pentru această revoltă spontană...

Și în timp ce babetele glossy savurează sarmalele electorale și se bucură de focurile de artificii care le oxigenează plămâni, generalul Cătușă din fruntea Poliției se întoarce cu spatele la istorie, iar doamna Gratie Pivniceru de la Justiție se face că nu vede mita electorală nici de data aceasta.

Chiar acum îl instalează pe noul prim-ministru, pe băiatul acesta plagiat în întregime după *Tezele din Iulie '71*.

– *Viitor de aur țara noastră are!* – strigă o gură spartă din mulțime, trezind nostalgii printre uniforme nevăzute care asigură ordinea și disciplina acestei revolte spontane...

– *De-acum pot să înflorească cireșii,* mai spune poetul, care este filmat chiar în această clipă de uniforme nevăzute.

Ceasornicul

Totul începe înspre seară, când ceasul din turn își începe rondul de noapte. Când ceasul din turn își face rondul de noapte cu soldații lui prin camera mea. Totul începe înspre seară, când scăpați din cazarma de fier soldații ceasului pornesc să cucerească orașul. Când merg pe străzi, deodată mă trezesc înconjurat de acești războinici care cred că totul li se cuvine. De acești războinici care își ascut săbiile de privirile mele.

Totul începe înspre seară, când ceasul din turn își face rondul de noapte cu soldații lui prin camera mea. Prin sufletul uitat deschis. Vezi, cei plecați aleargă toată noaptea prin mine. Uneori deslușesc printre ei glasurile mamei care mă cheamă din depărtarea grădinii, din albastru. Glasurile mamei, care îmi leagă rănile cu mângâierile ei și mă ceartă cu lacrima.

Ceasul din turn mă urmărește cu soldații lui, cu întunericul. Soldați pe care nu-i mai dovedesc. Așa că până la urmă va trebui să îmi strâng toate oștile și să accept lupta. Și să închei noi alianțe cu Pădurea și Austrul. Și să aduc la zi vechile mele tratate cu vrăbiile. Tratate din vremea când toate locuiau într-un cuib: în mâna Domnului. Da, eu va trebui să mă pregătesc pentru lupta cea mare! Să-mi adun oștile și să ies în câmp, la bătaie. N-am nici o teamă, Domnul este cu mine! Deja Pădurea a pus pe fugă soldații cu verdele ei! Și legiunile de vrăbii au dărâmat deja cu trâmbițele lor zidurile întunericului. Ierihonul nopții.

Eu locuiesc într-un ceasornic. În noaptea aceasta gândurile mele vor pleca la război.

Insula

Iasomia și sulful sunt orizontul în dimineața aceasta.

Prin hățșuri – sufletul tulburat. Făpturi din altă lume au trecut pe aici, iar el le caută urma. Nu-s decât vrăbiile, care dezvelesc în aer cărarea pe care insula o ascunde printre pietre și ierburi. Nu este decât goana șopârlelor, care cutremură ierburile. Nu e decât cearta gaițelor căzute din cer. Sunt chipurile pe pământ ale veșniciei. Cine va cuteza să le numere? Oastea măceșilor înfloriți și gaițele care au cucerit văzduhul sunt tot atâtea cărări pentru cel de curând sosit din cenușile nopții.

Oprită sub secure, cârțița va mai ține o vreme în loc foamea furnicilor roșii... Încă o zi și vei spune că nici nu a fost.

Nu te grăbi! Ai încă vreme să prinzi din urmă coțofenele, aceste gânduri în alb și negru care ți-o iau mereu înainte, fulgerând prin copaci. Nu te grăbi! Soarele se va întoarce aici în fiecare zi ca să dezgroape din întuneric surâsul tău cosit de neliniște...

De-acum poți să scoți spinul din piept. Insula se trezește în tine cu toate făpturile. Pe ramurile tale înflorește cântecul vrăbiilor, pădurea îți cotrobăiește prin suflet, în căutare de fragi. Și râul îți aleargă prin vene.

Din cârțița deschisă sub fulger aduni cenușă pentru tot restul nopții, oprești întunericul cu o singură mână.

Virgil DIACONU

* Din volumul *Prințesa cu fluture*, în curs de apariție.

CIORAN – O biografie imposibilă

Personalitatea contradictorie a lui Emil Cioran a făcut ca însăși viața lui să rămână mereu o necunoscută, la care a contribuit din plin. „A făcut tot posibilul – spune Iliana Gregori – pentru a rămâne până la sfârșit, în ciuda notorietății, un *necunoscut*”. Retras într-un soi de refugiu din fața tumultului monden al orașului, primitiv de oaspeți totuși, în apartamentul său de sub streșina unui imobil din vecinătatea Grădinii Luxemburg, pe aleile căreia se plimba aproape zilnic, fie într-o meditație solitudine, fie în compania vreunui apropiat, cu care purta aprinse discuții pe cele mai diverse teme, a căutat mereu să-și păstreze identitatea sub pecetea unui mister existențial asupra căruia dădea puține – și extrem de bine cenzurate – lămuriri pentru cei care căutau să-l iscodească contrariați tocmai de neconcordanța (?) dintre omul *simpatic*, volubil, plin de vioiciune și gânditorul tenebros pentru care lumea oamenilor, îndeobște, era un fel de fiasco universal („a dobândit reputația de exponent al nefericirii metafizice”). Poate din aceste pricini, puținii cercetători care s-au încumetat a-i scrie biografia, n-au izbutit să realizeze opere memorabile (referențiale) în ilustrarea *adevărului* vieții acestuia („Adevărul Cioran”) și mai ales a „raportului” dintre *omul interior* și *omul exterior*, ce păreau a fi oarecum străini unul față de celălalt. Nici Iliana Gregori, o cercetătoare cu priviri extrem de pătrunzătoare în intimitatea istoriei contemporane (moderne, dacă e să ne referim la studiul oferit în privința lui Eminescu la Berlin), fără de care e greu să înțelegi atitudini și angajamente sociale, nu scrie o biografie, limitându-se a marca doar câteva „sugestii pentru o biografie posibilă”¹. Imaginea gânditorului de pe Rue d’Odeon, așa cum apărea tuturor aceluia cărora li se înfățișa, este un punct de plecare în demersul domniei sale, ce se reține prin concizii și exactitate în desenul fizionomiei acestuia: „Un ins «specializat» de timpuriu în moarte, care din cea mai fragedă tinerețe a avut permanent în minte această temă, care se vedea încă din adolescență, în orice împrejurare, deja mort – până și când mânca –, un thanatolog de talie mondială dublat de un thanatoman irecuperabil: și tocmai un asemenea «tip» trăiește mai mult decât media semenilor săi, în pofida regimului de ne-viață adoptat de timpuriu și recomandat întregii suflări omenești cu argumente greu refutabile. Dar chiar multora dintre admiratorii operei lui Cioran longevitatea autorului le pune probleme. Nu puțini și-au spus, probabil, că cel mai «frumos» ar fi fost ca tânărul filosof să-și fi luat viața îndată ce-și pusese semnătura pe prima sa carte. Nu poți rămâne pe loc dacă ai escaladat «culmile disperării», și nu e greu de ghicit încotro duce pasul următor. Cioran a ratat acest final, ca să trăiască după aceea mai mult decât mulți iubitori de viață și să moară mai «rău» decât mulți muritori de rând”. Este o caracterizare obiectivă în fond, ca să zic așa, numai că pe eseistă nu acest tip de *prezentare* o poate satisface. Interesul i se îndreaptă spre identificarea acelei «sciziuni» dintre „interior” și „exterior” a individualității cioraniene, pe care o consideră „cheia de boltă a portretului” acestuia, tocmai pentru că „biografiile nu au insistat asupra acestei discordanțe dintre cariera autorului, de o parte, și istoria sa interioară, intimă, de celaltă”. Cum se poate ajunge însă la *cunoașterea* unui atare portret altfel decât luând calea operei, prin care scriitorul se... deconspiră. Iar cea mai elocventă cale în acest sens o oferă două cărți de maturitate deplină: *Exerciții de admirație* și *Antologia portretului*, care conțin în substanța lor, în subsidiarul comentariilor lor, „o profesiune de credință de care nu se poate face abstracție”. Aceasta pentru că oricărui cititor atent al acestor pagini îi este evident că „portretistul se recunoaște, fără îndoială, în străinul care-i stă în față – un altul, și totuși el însuși, altfel spus «el însuși ca un altul»”. În toate aceste portrete, spune Iliana Gregori, se găsește însuși Cioran, care, de fapt, caută a se identifica pe sine: „Captivat de «misterul» Celuilalt, încercând să «fixeze» personajul, portretistul sondează, fără să vrea, și în sine însuși, forează în propriul său «mister», după cum privirea pe care o îndreaptă asupra «străinului» din fața sa este deja grea de mirarea acumulată prin introspecție”. Sunt motive temeinice, așadar, pentru eseistă, ca să porceadă la analiza acestor portrete, la rândul ei căutând în desenul lor acele linii de profil care sunt comune, sau care divulgă, fie și numai prin sugestie, identitatea personalității lui Cioran, a celui Cioran interior, ce se lasă greu comunicat altfel, întrucât „seducătoarele «exerciții de admirație» sunt o parte constitutivă și extrem de semnificativă a practicii filosofice cioraniene, axată pe chestiunea individului, a identității și a persoanei”. Exemplare în acest sens consideră a fi câteva asupra cărora și insistă analitic și speculativ nu mai puțin.

Un asemenea *exercițiu de admirație* îi este consacrat de Emil Cioran scriitorului Scott Fitzgerald – unul din cele mai vechi texte de acest fel, realizat prin 1952 și care, pe

acest considerent, ar fi putut fi inclus în volumul *La Tentation d'exister*, din 1956, unde ar fi întregit galeria personajelor („seria eteroclită”) despre care vorbește filosoful: Sfântul Pavel, Luther, Socrate, Pascal, Gogol etc. Întrebarea de ce nu a inclus acolo acest portret este tot atât de incitantă ca și aceea referitoare la interesul lui Cioran pentru acest scriitor. Ca urmare, eseista desfășoară o întreagă investigație speculativă în *existența* scriitorului american, văzut de Cioran prin prisma unei experiențe pascalienne.

Pe Cioran, crede Iliana Gregori, îl impresionează puternic faptul că Fitzgerald este un „exponent al «noptii sufletului»”. În experiența „bolii” scriitorului, Cioran găsește argumente pentru insomniile sale de tinerețe („Noptile de nesomn”) iar lectura cărții *The Crack-up* îi creează sentimentul că un asemenea text ar fi trebuit să-l scrie el însuși. Iar eseista notează în finalul investigației sale paralele: „Despre «noaptea sufletului», pe care au trăit-o amândoi, vocile se confundă. Patima cu care este realizat portretul americanului, conflictul emoțional pe care-l exprimă, asociația între acceptare și respingere, entuziasmul și cruzimea – toată această febră traduce în felul ei «misterul persoanei». Cine este Fitzgerald? Întrebarea esențială a portretistului se dublează, în mod incredibil: Cine ești tu? Dar cine sunt eu? Dacă «misterul persoanei», postulată de Cioran, face aluzie (și) la chestiunea identității (...) ne dăm seama că aceasta poate fi suscitată chiar de actul lecturii și trăită ca o psiho-dramă, în mediul unei simple pagini de carte”.

Un capitol de importanță aparte pentru iluminarea vieții lui Cioran este acela în care *exercițiul de admirație* se exercită asupra lui Corneliu Zelea Codreanu. E de văzut acum, sugerează Iliana Gregori, „chestiunea prietenilor” lui Cioran: „despre cine vorbește, de fapt, Cioran” în aceste *exerciții de admirație*, „despre alții sau tot despre sine însuși, mereu și mereu despre sine însuși și numai despre sine?” Privirea *retro* asupra *tânărului* filosof, evidențiază faptul că „pesimismul existențial, cu accente nihiliste” nu l-a împiedicat să se angajeze în mișcările sociale ce își propuneau... să facă istorie. Unul dintre „idolii” de atunci a fost șeful Legiunii din România, care, în 1940 când a fost scris medalionul, era de fapt – denunță eseista – „modelul primului său portret «interior»”. Se află în evocarea acestei figuri, a mentorului legionar, multă „emfază encomiastică” și „idolatrie”. În acel *omagiu*, Cioran declarase că „dacă în anii Legiunii ar fi trebuit să opteze între Codreanu și România, el s-ar fi decis pentru cel dintâi”. Dar mai târziu? Când eșecul legiunii s-a produs, opta el de-acum, tranșant, pentru România? Iliana Gregori observă că „se detașase tacit de idolul invocat cu fervoare supremă”, ceea ce trebuie înțeles ca „o decizie politică” sau doar ca o opțiune pentru „duplicitate și cinism, pentru nulitatea absolută a opțiunii?” De-acum se pune însă cu evidență chestiunea sciziunii „interior vs exterior” în privința „eșafodajului teoretic” al justificărilor ulterioare. Și, comentatoarea ține să concluzioneze, într-o perspectivă de cuprindere a întregului demers filosofic cioranian: „Sub efectul unor împrejurări istorice halucinante, într-un punct-limită al propriei sale vieți, Cioran efectuează chiar asupra idolului său operația radicală, care va deveni mai târziu principiul fundamental al portretului: excizia biografiei”.

Nu mai puțin interesant – apreciază Iliana Gregori – este portretul pe care îl face lui August Strindberg, pe care îl întâlnește în Grădina Luxemburg și pe care îl descoperă ca fiind „torturat” de „insomnii, coșmaruri, spectre, urmărit de păcate neispășite și coincidențe fantasmatică”. Pentru un moment, Cioran s-a identificat în Strindberg, în „criza” lui, „proiectată pe «pânza vremii», cel care are «conștiința încărcată» de vina de a-l fi ucis pe Dumnezeu”, în căutarea „unei noi religii, scientismul ocultist”, cu consecințe filosofice și morale, „psihosomatice ale apostaziei”, fapt ce conduce la melancolie, la depresiune nervoasă etc., pentru a exclama: «*Strindberg, c'est moi!*». E de reținut, așadar – atrage atenția Iliana Gregori – că „apologia cioraniană a admirației” impune de fapt „o reconsiderare, mai precis o redimensionare a biografiei lui”.

Nu altfel trebuie văzut portretul *viu* al lui Samuel Beckett, și acesta, cu o biografie la fel, contorsionată, și care trebuie înțeles într-un desen existențial paralel: „Cioran și Beckett trăiesc în lume și ca toată lumea, anii trec și pentru ei ca pentru toți ceilalți: ei sunt «în viață» dar fără a fi «complicii» ei”.

Firul acestor *exerciții de admirație* devine în general fascinant căci „mereu surprinzător, mereu viu și rebel, Cioran reanimează un gen căzut de mult în desuetudine. Fără să-și fi propus, el ni se prezintă, la o lectură literară mai de adâncime a portretelor, ca un real inovator – un anacronist modern”, în căutarea exprimării de sine.

Omagiul adus lui Beckett era, într-un fel, „un mod de a-și recunoaște propriile neajunsuri și de a se «mântui» prin ele”. Dar, se întreabă eseista, „oare Cioran chiar dorea mântuirea?”

Înaintând pe acest tărâm al iscodirii dedesubturilor portretelor realizate de Cioran, Iliana Gregori atrage atenția că filosoful român considera că „pentru «istoria adevărată a sufletului», geneza unei lucrări este la fel de importantă ca și rezultatul ei, produsul final”. Nu ezită, în consecință, cercetătoarea de a descinde în *laboratorul intim* de creație al lui Cioran, căutând, identificând „punctele de acces la subteranele textului”. O asemenea provocare, la care domnia sa răspunde, îi oferă eseul *Paleontologie*, ce se leagă de o continuare a acestuia într-un alt eseu, *Cele două adevăruri*, din volumul *Sfârtecare* (1979). Totul a plecat de la o vizită inopinată, forțată, pe care Cioran o face la Muzeul Național de Istorie Naturală (Jardin des Plantes, Galeria de Paleontologie), așa cum nota el în *Demiurgul cel rău*: „Întâmplarea a făcut ca într-o zi de toamnă, surprins de o aversă, să intru în Museum pentru câteva clipe. În fapt, aveam să rămân o oră, două, poate trei”. Angajându-se să reconstituie acea întâmplare, Iliana Gregori constată că de fapt au urmat și alte vizite (Cioran oferind „o minciună frumoasă”), de tot interesul, de altfel, pentru exegetă în a parcurge „drumul biografiei *imposibile*” cioraniene, adâncindu-se în „detalii de atelier” („nu ne-am ascuns nici un moment curiozitatea pentru «atelierul» ciudatului *fanear* rățâcit /vezi Doamne! la Museum într-o zi ploioasă!) pentru a avea revelația că „ceea ce vede Cioran în *vizita* aceea *neprevăzută*, trezește imagini de mult uitate, rămase din paradisul copilăriei – un *mytos* originar, resuscitat numai pentru o clipă și numai pentru a fi distrus”. Scheletele aceluia animale preistorice expuse acolo îl *fascinează* și reflectând asupra lor are „viziunea unei «post-vieți» (*après-vie*) ferice, izbăvită de «carne» (...) Redescoperă cu entuziasm lecția scheletului și privilegiul profesiunii de grogar etc. Dar – putem completa acum – cadavrul și scheletul fac parte din materialul didactic al profesorilor budiști, așa că, în Museum, Cioran se află transpus într-o ambianță cu resurse «emfatice multiple»: cimitir universal, științific (...) dar și cavou, catacombă sau osuar de mănăstire – refugiu traversat, ca atare, de adieri promițătoare, ca o anticameră a nirvanei!”

În meditația sa „paleontologică”, Cioran reflectează de fapt asupra *originii metafizice*, reinviind „în chin și groază” legătura filosofiei cu asceza. Și, adaugă eseista: „Odată descoperit un asemenea potențial soteriologic, cum să nu fi retrăit Cioran în «crizele» lui, cu metodă, tocmai repulsia pe care o inspiră toate preparatele din coridorul care înconjoară la Muzeum arena scheletelor”, mediu în care „Cioran s-a autodemascat în mod public, cu vorbe tari, ca pretendent fără merit și șansă la mântuire, un budist «ratat», un simplu «veleitar», pe scurt, un caraghios”, declarând, ca într-un verdict, în *Paleontologie*: „Cel care aspiră la nirvana nu trebuie să îndrăgească nimic”. Iată încă o *justificare* pentru „înstrăinarea de tot ce i-a fost «drag» și «distrugerea legăturilor» cu lumea, cu ce putuse constitui obiect de interes (...) Ceea ce caută Cioran acum („la miennete”, „meul”, dacă se poate spune), constituie o dimensiune esențială a identității personale, mai exact a ipseității”.

Eseurile Iliei Gregori din această *tentativă biografică* cioraniană au farmecul unei aventuri hermeneutice de mare probitate, în subteranele de gândire ale textelor filosofice portretistice ale acestuia, identificând detalii în care autorul însuși lasă, cu abilitate strategică, însemne pentru cunoașterea (recunoașterea) eului său interior. Revenirea la fixarea unui asemenea posibil tip de biografie, pare o promisiune pentru viitor a cercetătoare care, până una alta, ne servește, din când în când, imagini *fotografice* ale omului Cioran, ca prezență... exterioară, într-o ambianță în care *spectacolul interior* al gânditorului rămâne închis în... enigmă: „Un bătrânel firav, de pildă, cu șapcă de căpitan de vas și smocuri rebele de păr cărunt țâșnind de sub ea, cu zâmbet amar-scârbit-sarcastic-sastisit pe buze și scânteii cald-ironice în ochi, invitându-te dulce la o plimbare, dornic să povestească, să laude și să injure, să lanseze profeții tenebroase și vorbe de duh – erupție adesea nesăbuită, bârfe și pâlăvrăgeli uneori, sub așteptările interlocutorului, dar fără de care «istoria sufletului» ar rămâne departe de adevărul persoanei în carne și oase...”

Constantin CUBLEȘAN

¹Iliana Gregori, *Cioran. Sugestii pentru o biografie posibilă*. Editura Humanitas, București, 2012, Colecția: Biografie, eseu, critică literară.

Monica LOVINESCU: 90 de ani de la naștere (19 noiembrie 1923), cinci ani de la plecare (20 aprilie 2008)

Despre patimile omului kalokagathic (I)

Omul contemporan e, în mod alert, poli-mutagen și histrionic: el ia distanță față de etică, se teme de prestanța frumuseții morale, se dezice de vederea către Adevăr, Frumos și Dreptate, după cum spunea Soljenițin. Căutarea omului frumos, a omului antic kalokagathic, devine o prospecțiune dificilă; ea nu mai trece prin arheologia și profunzimea evaluărilor morale și sufletești, ci doar printr-o modelare fizică și virtuală, cvasi-tehnică și cosmetizantă, într-o manieră aproape demonică, în orice caz atribuibilă Răului subtil.

Monica Lovinescu se înscrie în filonul clasic al kalokagathiei, urmărind idealul pedagogic, spiritual, axiologic și etic care a statuat, după antichitate, o anume tipologie în paradigma culturală europeană a ultimelor două mii de ani. Anul acesta, la 19 noiembrie, se împlinesc 90 de ani de la nașterea scriitoare, precum și 5 ani de la dispariția, care s-a petrecut pe 20 aprilie 2008.

Monica Lovinescu a copilărit și s-a format într-o Românie tânără ca stat, într-o familie de intelectuali și de cărturari liberali rasați, cu vechi rădăcini de viță nobilă boierească, românească; în acei ani de formare a autoarei, dominante în viața publică erau – istoric vorbind – ideile ce însoțiseră epoca ce se întinde de la începutul secolului al XIX-lea și până în interbelic, adică perioada când Țările Române și spațiul românesc suferă, sub influența modelului francez, un proces de colonizare culturală, însă fără colonizatori. Mai degrabă o colonizare prin fascinație culturală. Era perioada în care România își asuma rolul strategic de avanpost occidental în spațiul balcanic, odată cu dispariția Imperiului Otoman ca actor decisiv în politica zonală. De altfel, în memoriile de familie, pe linia boierească maternă, există amintiri din Crușeț privind relațiile dintre români și otomani, precum și mărturii despre atitudinile localnicilor împotriva invadatorilor; strămoșii Ecaterinei Bălăcioiu, mama Monicăi Lovinescu, s-ar fi implicat în gesturi de apărare a românismului pe de o parte, dar și în acțiuni de justiție socială ce erau rare în apocă. Evocarea rezistenței în fața inamicului otoman o face, cu imperfecțiuni, și E. Lovinescu, în romanul *Mălureni*, însă mai târziu Monica nu va fi de acord cu detaliile expuse de tată, și va da publicității propria versiune – culeasă de la bunicii de pe linia maternă –, rectificând pasaje de memorie confuză sau interpretată în mod superficial de tatăl ei. E. Lovinescu se dovedise mai puțin informat decât fiica sa în privința conținutului și a sensului acelor episoade. Alte dezvoltări despre Crușeț vor apărea pe filiere literare străine de familie, iar de aici se vor isca unele confruntări între mai multe relatări ce privesc aceleași fapte, toate iscodind după un adevăr ce se pierde în istoria tumultuoasă românească.

Bref, în romanul lui E. Lovinescu intitulat *Mălureni* – destinat sertarului, în ciuda faptului că autorul l-a considerat opera vieții lui (așa cum el însuși va mărturisi în agendele publicate postum, și după cum confirmă și Doina Jela) –, trecutul familiei Bălăcioiu este romanțat și hiperbolizat. Alături de relatări care privesc episoade provenite din anul mării răzmerițe țărănești de la 1907, stau și povești care vin din vremea năvălirilor otomane, dar în care E. Lovinescu – autorul dinafara familiei, care nu participase direct la mistuirea imaginarului în narațiune, de-a lungul generațiilor de martori, și nici la metabolismul poveștilor casei boierești în care se învârtise mereu fiica sa –, introduce elemente străine de adevăr. Se petrece, observă Doina Jela, o modificare factuală, într-un episod parcă izvorât din binoculosita mizantropie auctorială, „când beil se întoarce ticăloșit, săvârșind numai grozăvii și necinstindu-și până și sora”; mai târziu, Monica Lovinescu e curajoasă și justițiară, căci își va contrazice tatăl și va relata altfel acea întâmplare, într-un manuscris inedit din *Repere*, citat de Doina Jela și asumat ca document ce corespunde realității, scris din datorie față de memoria familiei și a neamului, așa încât să fie evitată situația „care ar fi vexat întreg neamul Bălăcioiu”, umbrind și istoria românească. Poate că și din această pățanie, timpurie, Monica Lovinescu a tras concluzia că trebuie să rămână fidelă spiritului de dreptate și nevoii de adevăr și că „nu se face literatură cu bunele sentimente”. Istoria familiei trebuie să se conserve cu acribie și nu va livra urmașilor produse narative fabricate de dragul efectului estetic, în dauna detaliului biografic autentic. Episodul rămâne, prin urmare, una din lecțiile de etică și de deontologie a profesiei pentru viitoarea jurnalistă de la Europa Liberă, ce se va război cu dictatura folosind ca arme redutabile numai cuvântul scris și microfonul, argumentele imbatabile și raționalitatea precisă ca lama unui bisturiu.

Merită, de aceea, consemnat și aici, fragmentul prin care, ridicându-se chiar împotriva mărturiei tatălui său consemnată în *Mălureni*, Monica Lovinescu restituie într-un alt text datele reale privind năvălirea turcească (și implicarea străbunicilor ei gorjeni în acele tragice înclăstări), dând acestor împrejurări alura unui adevărat mit de întemeiere: „Năpădiseră regiunea, satul, curtea. Omorâseră bărbății, nu cruțaseră nici copiii. Unul dintre ei se agățase de carâmbii cizmei unui turc și-i ceruse să se miluiască de el. Fusesse aruncat într-o căruță și dus cu puhoiul, de i se pierduse urma. De fapt, adoptat de un pașă, crescuse la Istanbul; nu doar frumos, dar și cu conștiința apartenenței sale; un om dintr-un sat învecinat, robit și el de turci, avusese grijă să nu fie „turcit” copilul preacredinciosului și creștinului său boier. Pașa, când a vrut să cumpere cai de rasă din pusta maghiară, și-a chemat fiul adoptiv – dar preferat, și i-a dat o ceată de bazbuzuci, galbeni și cele trebuincioase călătoriei. Și așa s-a făcut că au dat turcii a doua oară în Crușeț. Mama copilului dispărut a leșinat când a văzut curtea din nou involburată de arme și nu și-a revenit decât după ce i s-au frecat tâmpile cu oțet de trandafiri. De trezit a trezit-o de-a binelea vocea propriului fiu care, în straie de bei, îi glăsuia în cea mai pură limbă română, învățată cu țăranul rob de la Istanbul... Și astfel și-a regăsit pe ai săi, și-a întemeiat o familie și a ridicat biserică, dacă nu mă înșel la Hurezani, pe zidul căreia sunt toți zugrăviți, care în straie turcești, care mai de la noi, cu aceeași curioasă în priviri și preasupunere față de soarta aleasă de Domnul...”

Pe biserica înălțată în Gorj de un străbunic al boierului progresist Gheorghe Bălăcioiu, străbunic al Monicăi, se găsește imortalizat întru totul mitul de întemeiere de mai sus, toate detaliile fiind respectate și recunoscutibile și azi.

Despre linia boierească maternă, unul din biografii Lovineștilor, Eugen Dimitriu, află detalii din scrisoarea trimisă la 18 martie 1969 de preotul Emanoil Hurezeanu, din satul Crușeț, județul Gorj, către cărturarul Constantin N. Rădulescu din București, cu care Dimitriu corespundează și pe care îl vizitează acasă într-o perioadă grea, când fiecare pas le era urmărit. Astfel, iese la lumină faptul că au existat doi frați moșieri, Iorgu și Gheorghică Bălăcioiu, cu conac modest la Crușeț și case la fel de modeste la Craiova. Din relatarea epistolară mai reiese

Angela FURTUNĂ

(Continuare în p. 23)

Himera „Școlii de la Păltiniș” ironizată de Noica (II)

Privitor la Noica, să spui în decembrie 1987 că filosoful de la Păltiniș a fost „ultimul uriaș rămas în țara piticilor” ar fi fost simplu și adevărat. Dar exprimată de I. P. Culiuanu, ideea s-a complicat. Fiindcă de la primele vorbe s-a văzut că intenția celui care scrisese în 1985 o notă informativă la Securitate despre Eliade⁽¹⁾ nu era să glorifice opera filosofică sau gândirea „uriașului Noica”, ci să ridice în slăvi „piticii” din jurul acestuia. Adică să proslăvească himerica Școală de la Păltiniș, negată întâi de Constantin Noica, apoi de filosoful Alexandru Dragomir, cel mai de seamă vizitator al filosofului de la Păltiniș. Alexandru Dragomir, pe 15 iunie 2000, pur și

simplu nu le-a recunoscut postura de „discipoli” lui Andrei Pleșu, G. Liiceanu și Vieru⁽²⁾. La fel, Petre Țuțea remarcase cu tristețe că „Noica n-a produs nici un vârf spiritual... nu a produs decât înșiși care ar putea fi buni asistenți la Filosofie, și atâta tot” (*Între Dumnezeu și neamul meu*).

În ultima carte a lui Culiuanu (*I viaggi dell'anima*, Milano, 1991), considerată chiar de prietenul său Giovanni Casadio drept „una DELUSIONE, di molto inferiore alla produzione scientifica antecedente” (*Necrologio Culiuanu*, Religioni&Societa, 8, 1993, p.85-95), fostul profesor de română de la Groningen asasinat când era pe punctul de a fi angajat ca profesor de istoria religiilor la Chicago⁽³⁾ părușe fascinat de controlul politic prin manipularea gândirii. În acea emisiune de la Radio BBC din decembrie 1987, Ioan Petru Culiuanu l-a înfățișat pe răposatul Constantin Noica ba ca un Nastratin Hogea, ba asemenea unui Don Quijote din Balcani, ca să ajungă să-l plaseze oarecum în treacă în „acea rasă de Gulliveri din care s-au tras Eliade, Ionescu și Cioran” (*Studii românești*, II, 2009, p.229), figura sa predilectă rămânând aceea a lui Nastratin: „E de neînchipuit cum prezența unui Nastratin înduioșează până la urmă și pe omul simplu... Acesta e avantajul de a fi un Nastratin Hogea, un om pus într-un context din care nu face parte” (p.231).

Un istoric al religiilor din „Școala de la Chicago”, așadar fost student al lui Eliade, îi spunea poetului Gabriel Stănescu într-un interviu că „la ora actuală, criticii lui Eliade se recunosc după mediocritatea lor. Ei nu au nimic de spus în domeniul istoriei religiilor și de aceea se alătură corului celor care dezinformează /.../ Chiar accepțiunea [de sacralitate] pe care o dădea Mircea Eliade timpului [Marelui Timp], acestora le pare o amenințare la adresa controlului politic al istoriei” (Ch. Long, în rev. „Argeș”, sept. 2007). În lipsa altor idei prin care să reducă originalitatea gândirii lui Mircea Eliade, unui comentator (printre care și Culiuanu), i-au tot agățat numele de numele lui Rudolf Otto, cel care scrisese despre „misterum tremendum”. În 29 ianuarie 1944, Eliade dădea fără să știe o replică acestora notând dezacordul său legat de ideea centrală a lui Rudolf Otto: „Nu este adevărat că omului îi e frică de Natură, de zei: frica aceasta este minimă, față de GROAZA pe care a îndurat-o el, de milenii, în mijlocul istoriei. Epoca noastră este prin excelență o epocă terorizantă”⁽⁴⁾.

În rândurile pe care comunistul Liiceanu (avantajat de Ministerul de interne printr-un „tratament de excepție”, vezi *Noica și Securitatea II*, 2010, p.88, p.89, p.94) i le-a cerut să le scrie în 1986, Constantin Noica ia peste picior (cu mare finețe) „HIMERA” *Jurnalului de la Păltiniș*, jurnal bazat, în opinia sa, pe o crasă lipsă de ADEVĂR și de REALITATE⁽⁵⁾. Vizitei lui Liiceanu la Păltiniș (două pe an în 1978, 1979 și 1981 și cinci vizite în 1980) n-ar fi fost de natură să-i confere nici ADEVĂR și nici REALITATE pentru simplul motiv că „maestrul” Noica nu a avut nici un discipol, ceea ce nu exclude imensa influență pe care a avut-o filosoful marginalizat asupra foarte multor cărturari.

Așa zisa „Școală de la Păltiniș” este de fapt o formulă ce ascunde abuzul invocării numelui unui mare filosof de către cei care n-au produs mai nimic în domeniul filosofiei. Bănuind că „piticii” care-i censurau de obicei textele nu-i vor tăia trimiterile la Kant și că G. Liiceanu de asemenea nu i le va îndepărta fiindcă, necitindu-l pe Im. Kant, nu va pricepe unde bat așa-zisii termeni „kantieni”, însuși Noica a ironizat „adevărul” HIMEREI. În plus se pare că s-a apucat și el să scrie *Jurnalul* său de la Păltiniș (cel puțin „70 de pagini”, nici până azi publicate).

Fiind publicate file din ce a rămas din dosarele „Noica” după ce o parte din ele au fost arse, probabil la insistența unor informatori aflați în relații bune cu Virgil Măgureanu (conducătorul instituției după 1990), s-a putut afla că Noica îi îndemna pe tinerii care-l vizitau să-l citească pe Mircea Eliade (vol. II, 2010, p.220) și că bătrânul filosof ar fi vrut să-i „dezlege” pe Andrei Pleșu și pe Gabriel Liiceanu de invocarea numelui său. Care, volens-nolens, îi pune pe ambii în inferioritate în plan cultural (vezi insistența repetării ideii de punere în paranteză a operei lui Noica). Filosoful de la Păltiniș ar mai fi vrut „să-i scape de complexe” relației discipol-maestru, ca să-și poată fiecare urma „destinul său spiritual” (II, p. 210). Or, cum bine s-a văzut, „destinul” i-a făcut pe cei doi să urmeze căi ascendente în plan politic și social.

După mai mult de un deceniu de când filosoful catalogase (în *Epilogul* pe care Liiceanu îl rugase să-l scrie pentru *Epistolar*) drept „himerică” închipuită „Școală de la Păltiniș”, himera a început să bântuie Wikipedia.ro, dicționar on-line monopolizat de un grup⁽⁶⁾ cu interese ascunse ce promovează cărțile de la Humanitas, prin îndepărtarea abuzivă a cărților apărute la alte edituri. Aici închipuită „școală” e „dovedită” prin două surse: O sursă este *Jurnalul de la Păltiniș* apărut la Humanitas și altă sursă este *Epistolarul*, scos tot de Humanitas. Una mai „de încredere” (vezi, Doamne) decât alta și ambele, pasă-mi-te, foarte „independente de subiect”, ca să nu-i vină cuiva ideea să ștampileze articolul cu vreo etichetă vizând „punctul de vedere neutru”, fiindcă, desigur, orice ștampilare ar dispărea instantaneu, îndepărtată de mafioții care controlează Wikipedia.ro.

Constantin Noica asemuise VIDUL DE REALITATE al *Jurnalului de la Păltiniș* cu „vidul” de paltini din stațiunea sibiană numită Păltiniș, stațiune plină de brazi și fără de paltini. VIDUL DE ADEVĂR l-ar reprezenta însuși neadevărul „Școlii de la Păltiniș”, „un NIMIC⁽⁷⁾ inteligibil”.

„Epistolarul acesta, – scrie ironic Constantin Noica în ianuarie 1986 – ar putea supraviețui ca adevăr al nimicului inteligibil în ceartă cu el însuși”. Dar *Epistolarul* n-a supraviețuit, tocmai fiindcă fusese „prilejuit de o himeră” (C. Noica); nici măcar prin textul lui Noica, introdus de Gabriel Liiceanu spre a-i spori șansele de supraviețuire, *Epistolarul* n-a supraviețuit. Oricum, nici Liiceanu, nici Pleșu sau Culiuanu nu înțeleseseră ironia filosofului persecutat de păzitorii ideologiei statului polițienesc. Cum ar fi putut ei să priceapă că golul de adevăr al unui „nimic” rotindu-se în jurul propriei cozi, „în ceartă cu el însuși” reprezintă chiar golul neștiinței lor intrale kantianismului? Care dintre auto-desemnații „filosofi” din himerica Școală de la Păltiniș, negată chiar de Noica, a putut vreodată să înțeleagă măcar scrierile mult invocatului lor „maestru”?

Isabela VASILIU-SCRABA

(Continuare în p. 23)

Episodul românesc al lui Roland Barthes (II)

Înainte de a scruta, dinspre André Godin și corespondența păstrată la Quai d'Orsay, activitatea lui Roland Barthes în București și împrejurimi, bașca schimburile de misive cu decanul Facultății de Litere din Iași, să vedem cine fu, *ante*

annum Domini 1950, decanul acesteia din urma, N.I. Popa. Frate bun cu dramaturgul Victor Ion Popa⁸, făcuse dumnealui o parte din studii în Hexagoneria Interbelică, unde îngrijise chiar un tom dintr-o ediție de opere complete nervaliene. În 1937, era pe punctul de a concura cu George Călinescu pentru un post de conferențiar la Universitatea Cuzană. Pe la 1944 semna, împreună cu mulți intelectuali ai vremii, apelul, adresat Mareșalului Antonescu, pentru ieșirea României din rezelul mondial secund, gest de curaj ce-i aducea, mai târziu, dacă nu simpatia, cel puțin o relativă toleranță a bolșevicilor locali față de el, căci nu-l împiedicau în carieră, lăsându-l și în post decanal până spre 1950. Apoi, triumfând multilateral «Maxim Gorki», adică Institutul de Limba Rusă, idiomurile occidentale fiind scoase din curricula universitară sau marginalizate, francizantul nostru urma să predea vreo zece ani istoria literaturii române din veacul al nouășpelea, cu insistență pe Alecsandri și comediile sale chirihene, obligat, umilire mare, să le interpreteze ca satire ale francofoniei. După acest surghiun siberiano-jdanovian, reînființa secția de franceză, îi aducea acolo pe Val Panaitescu, Vanda Levițchi, Rica Ionescu sau Măriuca Gonciariuc, alături însă de multe ciurucuri de la «sorbonica» din localitate. Universitar adevărat, prin ținută vestimentară, stil de adresare, cursuri, relații cu studenții și colegii. Nu publica decât studii de specialitate în reviste de profil, ce i s-or învolumat, prefațate de Gheorghe Drăgan, postumamente. În antologia ierunciană a rușinii nu e găsimil alături de colegii săi, mai adaptabili, Constantin Ciopraga, Al.Dima sau semiculturalizatul Gavrilă Istrate (iubitul lui Mitrea Cocor, greu dedecanizabilul, și doar prin pensionare tardivă). Nici membru partinic nu fusese. Mi-a spus-o, foarte discret, un pic înaintea colocviului de admitere la doctorat, văleat 1976, când mă întreba dacă-mi efectuasem stagiul militar și membram pecerește. Îi răspundeam că nu am ambiții decât strict profesionale, așa că nu văd de ce aș împinge la șareta Pars Pro Toto cită vreme pentru o modestă carieră încă nu e nevoie de carnet cirmiziu. «Nici eu nu sint», mi-a șoptit el în treacăt. Aveam să află că se afla și în nu știu ce consiliu eparhial, onoare la care nu rîvneau bezbojnicii locului. Rămăsese însă cu prudența, moștenită din Obsedantul Deceniu Stalino-Dejian, de a adresa mesajele din condica-registru a catedrei «tovarășului coleg» X, Y sau Z. Oral însă, domnea pe toată lumea. Fusese o vreme și director al Teatrului Național din Iași. Omologul moldav al napocanului Henri Jacquier, ce mai tura-vura! Mă bucur că l-am cunoscut, că m-a recunoscut acceptându-mă la doctorat, că am dat oralul admiterii la facultate cu el (dar, din păcate, și cu Alfred Jeanrenaud, șeful catedrei de socialism științific de la Politehnică, om totuși insensibil la pile și hipercorect la notare).

Fiind, între 1947 și 1950, decan al Literelor, la Iași existind și centru cultural francez, era normal să-l cunoască pe tînărul bibliotecar al Institutului Francez din București, lector la Universitatea din zonă, conferențiar pe teme literare și culturale, inclusiv muzicale, oriunde era solicitat. De aici importanța cărții lui Godin și valoarea misivelor schimbate de cei doi, N.I. Popa și Roland Barthes, păstrate în arhivele Ministerului francez de Externe. Le vom extrage substantifica măduvă, în rîndurile ce urmează, *ad usum alumnorum pigrorum Valachiae Postmoderne*. Și cu speranța că alumnii harnici vor căuta, prin bibliotecă, originalul cărții, nu modestele – dar genialele – noastre înromânizări.

*

Portretul, emoționant, implementat lui N.I. Popa de istoricul André Godin, sună așa:

«Și imediat după asta, francofilul nostru profesor enunță în câteva fraze, foarte simple dar cu atît mai răscolitoare, una din cele mai emblematice declarații de umanism pe care le-am putut citi în documentarea noastră. Păstrează, ea, mărturia unei dublu devotament ce aduce onoare unui bărbat și colegilor săi, acelora măcar ce au știut sau au putut să-i rămînă credincioși, fie și numai în tainițele duhului și inimii lor: *Voi depune, prin urmare, în birou-mi cele 190 de lucrări, într-un dulap al Centrului Cultural Francez. Vă pot asigura că aceste cărți or să circule. Biblioteca mea*

personală stă mereu la dispoziția studenților. Va sta și mai mult dacă va fi în compania cărților voastre.

Marele profesor din Iași îi reprezintă pe toți acești oameni din România, ignorați de istoria mare, fideli pur și simplu unei prietenii împărțite de atîția ani. Majoritatea acestor francofili rămas-au insensibili la matracajul masiv al ziarelor și radioului de stat ce, începînd din 21 noiembrie, încercau să justifice nejustificabilul: denunțarea unilaterală a acordului cultural franco-român de 1939...»⁹ Și așa mai departe, tot mai departe.

*

Intenția lui André Godin nu e să se întrebe ce concesi, măcar formale, i-or fostără cerute foarte francofilului profesor N.I. Popa, ajuns între timp, la Iași, decanul Facultății de Filologie, beneficiarul, pentru o ultimă dată, al unor expedieri episodice de cărți franțuzești. Mai sigur, în baza documentării sale minuțioase, prezintă reacțiile unei complicități amicale între doi mari intelectuali, Roland Barthes și fratele dramaturgului Victor Ion Popa, a căror corespondență semnaleză, în ciuda degradării generale a relațiilor Est-Vest către sfîrșitul Anilor Patruzeci, că ei continuă să mai creadă posibilă o reluare a relațiilor culturale dintre Franța și România chiar în contextul începutului Rezelului Rece și instituirii Cortinei de Fier între Răsăritul supus bolșevizării sovietice și Apusul Liberal-Capitalist.

Intîia dintre misive provine de la N.I. Popa, pe 11 martie 1949 el mulțumindu-i lui Roland Barthes pentru trimiterea de cărți hexagonale, apoi felicitîndu-l pentru numirea recentă ca atașat cultural și adăugînd comentariul subsecvent: «Sunt convins că veți găsi mijlocul de a restabili relațiile culturale dintre țările noastre, în spiritul unei colaborări inspirate de comunitatea ideologiei noastre progresiste. Pot să vă asigur de concursul meu cel mai devotat în tot ce privește reluarea acestor relații. De altfel, micul lot de cărți clasice pe care excelentul meu colaborator, domnul Robert Drisse, a binevoit să-l lase în depozit la mine, pentru uzul studenților, circulă mult printre ei și asigură prezența unei Franțe pe care ne-ar plăcea să o vedem ceva mai suplă».¹⁰

Ultimul paragraf al scrisorii, observă istoricul, încearcă să schițeze un tablou, cit de cit optimist, al viitorului: secția de franceză e «la fel de activă ca pe vremuri, în ciuda citorva dezertjuni printre studenții anului întîi». Cu toate că se resimte o lipsă dureroasă a periodicelor de specialitate, «rectorul nostru, plin de solitudine față cu reinnoirea bibliotecilor de aici, ne asigură că vom putea, în curînd, da comenzi de cărți din Franța...»

Documentația lui Godin e lacunară și aici, fiindcă misiva păstrată de la Roland Barthes, din 3 iunie 1949, răspunde la niște puncte nementionate în scrisoarea precedentă. Ea începe cu o mărturisire de încredere în viitor, deci în schimburile culturale dintre cele două țări prietene: «Sunt convins că strădaniile dumneavoastră, aș putea spune chiar ale noastre, vor fi încoronate într-o bună zi de succes; de-ajunsu-i să fii răbdurii și atent.»¹¹

În așteptarea unor zile mai bune, binevoiască domnul decan Nicolae Ion Popa să transmită rectorului respectuoasa grațitudine a lui Roland Barthes. Pentru bunul motiv că are o grijă activă de acele cărți în circumstanțe cînd altora le-ar fi părut prematur să o facă. Mai mult, N.I. Popa ar putea lua la el cărțile donate și utile propriilor cercetări de istorie literară hexagonală. Ar fi un mod de aocoli refuzul guvernamental persistent față cu o donație considerată atentatorie la suveranitatea națională a Republicii Populare România. Cărțile ar fi depozitate, urmînd această cale, cu titlu totalmente personal. Decanul nu ar avea de dat socoteală nimănui, Roland Barthes insistînd, ca și cum ar fi fost vorba de a învinge rezistențele previzibile ale corespondentului său, asupra onestității procedurii: «Veți fi custodele lor, cu unica obligație de a-i face să profite de ele, cu titlu personal, cînd va fi posibil, pe unii dintre studenții dumneavoastră, apoi de a le remite seminarului de franceză, cînd situația generală o va îngădui. Interesul nostru este ca aceste cărți să folosească, cestiunile formale cîntînd prea puțin.»¹¹

Ultima misivă găsită de André Godin în arhivele Institutului Francez de la București îi aparține lui N.I. Popa și datează din 6 iulie 1949. Conține o confirmare de primire și călduroase mulțumiri pentru o ladă cu 96 de volume. Meticulos ca de obicei, profesorul ieșean relevă câteva anomalii în legătură cu lista de titluri anexată coletului. Le atribuie similitudinii copertelor de cărții din colecția «Que sais-je?». Cel puțin două titluri din ceea ce va fi fost ultima aprovizionare livrescă datorată junelui Roland Barthes

merită semnalate. E vorba de Marcel Raymond: *De Baudelaire au surréalisme*, și de Albert Béguin: *L'Âme romantique et le rêve*, traduse mai târziu, prin Anii Șaptezeci. la Editura Univers, în colecția «Studii», obligatorii, și pînă atunci, în toate bibliografiile doctorandine serioase din branșă.

Curajoasă i se pare lui André Godin și reacția lui N.I. Popa la știrea pe care i-o transmitea Roland Barthes, într-o scrisoare pierdută, că împotriva sa se emisese un aviz de expulzare din România pe data de 10 iunie 1949. Mirare, dezaprobare, încredere ar putea fi cuvintele rezumatoare ale impresiilor marelui universitar iașiot, căci iată ce spune: «Marea mea bucurie a fost stricată de veștile foarte melancolice pe care mi le transmiteți. Mă uluiesc mult, deoarece știam că vă bucurați de încrederea mediilor noastre oficiale. Vi se recunoștea pretutindeni tactul și acțiunea foarte eficace în rolul acesta ingrât de intermediator între două țări, mai degrabă între două guverne. Inutil să vă mai spun că e o eroare pe planul travaliului de reluare a relațiilor, unde trebuie să fii, conform propriilor dumneavoastră vorbe, răbdător și atent. Nu am pierdut încă toate speranțele că veți continua să rămîneți în România și continuu să cred că vom putea relua acele relații normale ce vor îngădui cărților voastre să devină cărțile Bibliotecii voastre de la Facultate...»¹² În București totuși, la începutul verii lui 1949, responsabilii francezi erau departe de a împărții aceste «speranțe voluntariste», căci, încă de pe la jumătatea lunii iunie, Roland Barthes era convins că lucrările oferite universităților valahe nu mai aveau nici o șansă de a fi distribuite dinspre Institutul Francez, oficial sau oficios. Cărțile cele mai prețioase fuseseră deja reexpediate în Franța, iar o buna parte din cele 45.000 de volume urmau să ia aceeași cale, înaintea definitivei închideri a faimosului Institut, odată cu intrarea României, satelitizată moscovește, în deceniul de care dă seama, și încă exemplar, Dorin-Liviu Bitfoi prin *Așa s-a născut omul nou*, opul său mereu neegalat.

Luca PIȚU

⁸. Cel cu *Tache, Ianche și Cadâr*, dar și auctorele romanelor *Floare de oțel + Velerim și veler Doamne*.

⁹. André Godin: *op.cit.*, p.218.

¹⁰. *Ibidem*, p.223.

¹¹. *Ibidem*.

¹². *Ibidem*, pp.223-224. Întrebarea pe care ne-o punem, măcar că în notă infrapaginală, este aceea despre legătura dintre atitudinea rezervată, politicoasă, prudentă, în felul ei curajoasă, a profesorului N.I. Popa și ceea ce, în *Gîndirea captivă*, Czeslaw Milosz, inspirat chipurile dintr-o carte a contelui Arthur de Gobineau, teoretizează despre *ketman* ca astuție, clădită pe mult chin psihologic, de fentare a cenzurilor ideologice sau teocraticești din regimurile cătuși de puțin deschise. Mi-amintesc, aici, de o conversație cu lusofonul, cromanistul, cu admirabilul Marian Papahagi, în casa cestuia de la Cluj + în prezența americanistului Liviu Cotrău, anterioară Loviluției și relativă la un interviu dat de un scriitor din DDR, din Germania Estico-Sovietizată, unei publicații literare portugheze. Cuvântul drag lui Milosz ne venea imediat pe buze, ba îl și adaptam sistemului limbii materne, dotîndu-l cu infinitiv scurt a *ketmaniza*, și infinitiv lung substantivabil, *ketmanizare*. Îmi mai amintesc și de lectura recentă (dar neîncheiată încă) din jurnalul evreului marxist Emil Dorian, acoperind anii 1949-1955, atît de anevoioși pentru gînditul liber și circulația cărților francezăști, jurnal secret, scos clandestinamente din România, intitulat *Cu fir negru de arnici* și publicat anul trecut la Editura Compania. Chiar și un ignorant al ketmanologiei nu poate să nu observe, lecturîndu-l, discrepanțele dintre paginile scrise, chinuit, în limba de lemn a vremii deșiste, poate de teama eventualei confiscări, și cele despre anotimpuri, natură, griji medicinale, odrăslite cu talent, firescamente. Redactor la publicațiile pentru copii, are necazuri cu o poezie despre fluture, mereu refuzată de instanțele superioare pe motiv că, în URSS, există o campanie, la nivel de *Pravda*, împotriva insectelor dăunătoare agriculturii colhozizate. Nici măcar prietenia cu Paul Cornea, mare politrucian la data ceea, nu-i iaște de folos, așteptîndu-se cîteva luni bune verdictul CC al UTM, dumnezeul golemului numit revista *Licurici*.

[...]

Oblomov, broscoiul bărbos

Cu toate că specimenul este prezent în lumea contemporană, nu cred că-l veți găsi în vreo enciclopedie uzuală, nici într-un documentar pe National Geographic Channel, din simplul motiv că are talent la disimulare, fără să fie blestemat, precum came-leonul, să se adapteze unui mediu neprielnic. Dimpotrivă, pare destinat să viețuiască normal printre oameni,

fiindcă arată ca o ființă cu cap, două brațe, două picioare, nas, urechi, gură, ochi etc. Uneori chel, alteori părșos până dincolo de limita bipedului domestic, individul pare că poartă barbă, chiar dacă e proaspăt ras. Apropo de ras, fiind vorba de-o îndeletnicire pretențioasă, ce solicită atenție și meticulozitate, trebuie să elogiem faptul că Oblomovul batracian folosește briciul moștenit de la vreun unchi, un văr, un prieten răposat. Element ce conferă oareșce prestanță, briciul are lamă îngustă, prășele de corn de bivol african, lustruite de atâta folosire și e fabricat de Wade & Butcher, în Anglia, din cel mai fin oțel de Sheffield. Obiectul, altădată folosit de criminali sadici, se păstrează într-un etui special, din material catifelat, elegant. Trusa de bărbierit, o cutie roasă pe la colțuri, conține pământul din păr de bursuc, săpunul în cutiuța lui de lemn, coarda de piele pentru ascuțit, castronul pentru pregătit spuma, și-o bucată de hidrat de potasiu, numit alum, pentru stoparea micilor sângerări datorate asperităților epidermei, nu lipsește de îndemănare.

Fiind trimis odată la reciclare profesională, am nimerit în camera de hotel cu un tip care se bărbieria cu briciul. Nu mai văzusem din copilărie pe cineva folosind asemenea instrument. Curios, l-am studiat răbdător cum își curăță pilozitatea. Avea ceva de ritual magic, un simulacru de pregătire pentru luptă. L-am întrebat de când folosește unealta. Mi-a răspuns că de ceva timp, nu mult după ce conștientizase, cu gust amar, că soția sa îl înșeală. Să nu strice familia (aveau două fete), și-a propus, și-a reușit, o schimbare de atitudine, pe cât de radicală, pe atât de silențioasă. „M-am comportat ca un broscoi ce stă mut și așteaptă”, zicea tipul. „Știu că-n cazurile astea, dacă faci gălăgie, pierzi. Iar eu îmi iubesc soția!” Niciuna dintre modificări n-a produs efectul scontat asupra femeii, până la adoptarea briciului. După câteva operațiuni cu sânge și țepi rămași sub nări, mâna s-a deprins cu mișcarea, a căpătat siguranță. Într-o zi, pe când se bărbieria atent, cu ușa băii întâmplător deschisă, nevasta s-a sprijinit de toc și l-a privit cu râsuflarea accelerată. Se vedea că este uimită, excitația îi transfigurase figura și-i accelera bătăile inimii. Când ultima tăietură a încheiat lucrarea, fără să mai aștepte spălătul feței, muierea s-a repezit la el...

Firește, pentru apropiați fiecare avem farmec irezistibil și prezență acută, dar puțini ne manifestăm elocvent în public. Individul generic despre care încerc o schiță de portret e taciturn ca răcănelul de curte și lenș ca eroul rus. Nu se distinge prin nimic, n-are inițiative, n-are dorințe irepresibile. Orăcăie rar și neplăcut. Stă la adăpostul unei pietre, al unui lemn putred, al vreunei cărămizi uitate. Stă până se alege praful de locul unde stă.

Dacă vă imaginați că asemenea personaje e specific lumii animale, vă înșelați. L-am întâlnit chiar și-n lumea culturii. Mai ales aici trăsăturile îi sunt proeminente, datorită luminii ce cade asupra-i din unghiuri diferite. Unii îl văd ca poet meritoriu, cu metafore calme. Alții salută opiniile sale pertinente și comprehensibile. Majoritatea îi apreciază poziția de șef al unei publicații, unde nu se știe cum a ajuns, dar e clar că nu se dă plecat până n-o termină definitiv.

Ca să nu existe dubiu, Oblomovul cult de Dâmbovița se rade în fiecare dimineață, dar e tot bărbos, și moare după literatura rusă, deși nu știe un cuvânt pe rusește...

Dumitru UNGUREANU

De ce îl iubim pe Brâncuși (II)

3. Are talent: caracterul original, exemplar și inimitabil al lui Brâncuși

a) Caracterul original al lui Brâncuși

Cu toate că asta nu se întâmplă mereu în istoria artei, nu sunt singura care crede că faima lui Brâncuși este binemeritată și că el este un artist foarte talentat. Cu toate acestea, este dificil să diseci și să explici talentul din punct de vedere filosofic: de obicei oamenii spun că își dau seama dacă cineva are talent atunci când văd. Uneori avem nevoie să apelăm la filosofia estetică pentru a înțelege mai bine motivele din spatele a ceva care pare evident sau intuitiv. În acest caz, cred că cel de-al doilea criteriu estetic al lui Immanuel Kant din *Critica facultății de judecată* (1790) și anume definiția pe care el o dă „geniului” artistic (sau ceea ce am numi astăzi, oarecum mai modest, „talent”), ne oferă modalități de evaluare a meritului artei lui Constantin Brâncuși. Această scurtă digresiune în filosofia estetică a lui Kant ne va ajuta să înțelegem de ce arta lui Brâncuși este originală, exemplară și inimitabilă sau, cu alte cuvinte, de ce are Brâncuși talent. Kant definește talentul artistic ca fiind „aptitudinea mentală înăscută prin care natura face regula în artă” (*Critica facultății de judecată*, 225). Cu alte cuvinte, talentul este parțial înăscut, nu doar dobândit prin instruire și practică. În plus, producerea unei opere de artă reprezintă o activitate creativă care necesită talent. Nu generează niciodată doar o imagine în oglindă a realității, ci mai degrabă o interpretare creativă a acelei realități (sau a ceea ce el numește „natură”). Mai mult, susține Kant, nu toate creațiile artistice sunt egale. Unele se ridică deasupra altora, dând chiar naștere unor noi mișcări artistice. El oferă trei criterii principale care disting talentul artistic. În primul rând, pentru ca o operă de artă să dea dovadă de un real talent, „originalitatea” trebuie să fie calitatea sa principala” (*Critica facultății de judecată*, 225).

Principesa X
(Marie Bonaparte)

Brâncuși este original, fără nicio urmă de îndoială. Prima sa lucrare importantă este *Rugăciune* (1907), o sculptură minimalistă care reflectă mixul unic și eclectic de influențe al artistului: sculpturi țărănești din folclorul românesc, sculptură clasică, figuri africane și artă egipteană. Un foarte talentat artizan și sculptor în lemn, Brâncuși inovează, de asemenea, o nouă metodă de a crea sculpturi: le sculpează direct în lemn sau în piatră, spre deosebire de modelarea din lut sau ipsos pe care o practicau la acea vreme mentorul său Auguste Rodin și mulți dintre urmașii acestuia. Cel mai probabil, numit în mod voit după *Sărutul* lui Rodin (1908), a doua sculptură importantă a lui Brâncuși (cu același nume) șterge realismul îndrăgostiților care se se îmbrățișează formând un singur monolit rotund, armonios: literalmente un monument dedicat dragostei. După ani de zile, cu *Pasăre măiastră* (1928), artistul transmite mai degrabă mișcare, altitudine, aerodinamică și zbor, decât caracteristici externe ale păsării în sine. Apogeul carierei sale și concluzia logică a modului în care surprinde sentimente și concepte prin intermediul formelor esențiale, *Coloana fără Sfârșit* (1938) reprezintă spiritul escaladării și eroismul civililor români care au luptat împotriva invaziei germane în Primul Război Mondial. Este un monument pentru care, întâmplător, Brâncuși a refuzat să accepte plata. Unul dintre aspectele cele mai inovatoare ale artei lui Brâncuși este acela că

Brâncuși în atelier

sculpturile sale surprind mai degrabă esența decât forma obiectelor. Bazându-se pe definițiile lui Platon și Aristotel privind forma, artistul distinge minimalismul de abstractizare. Brâncuși protestează: „Sunt unii idioți care îmi definesc arta ca fiind abstractă; totuși ceea ce ei numesc abstract este cel mai realist lucru. Nu aspectul este cel real, ci ideea, esența lucrurilor”. Pentru Platon, Formele reprezintă modelele originale, esențiale, perfecte – cum ar fi bunătatea, virtutea sau omenia – pentru concepte și obiecte. Aristotel a transformat această noțiune platoniciană a Formelor, făcând o distincție între *esențial* și *întâmplător*, sau între *esență* și *accident*. Esența obiectului definește ce este acesta, indiferent cât de mult își modifică aspectul sau starea. Bazându-se pe acest concept aristotelic, Brâncuși a fost unul dintre primii și cei mai cunoscuți artiști moderniști care au încercat să

surprindă esența emoțiilor și obiectelor pe care le-au transmis: fie că este vorba de dragoste și senzualitate sau de eroism și curaj.

b) Caracterul exemplar al lui Brâncuși

Însă originalitatea – în sensul de a produce un artefact fără a imita alte artefacte și fără a învăța cum să producă arta – nu este suficientă pentru face dintr-un artist un geniu (sau un artist talentat). Un artist poate crea, așa cum spune Kant, „proști originale” de care nu îi pasă nimănui și pe care nu le apreciază nimeni. Luând în considerare această posibilitate, Kant afirmă că, în al doilea rând, obiectele artistice trebuie să fie de asemenea „exemplare”; și, în consecință, deși nu derivă din imitație, ele trebuie să slujească acestui scop pentru alții, adică să constituie standardul sau regula de estimare” (*Critica facultății de judecată*, 225). Când cineva produce lucrări artistice cu adevărat inovatoare, alți artiști au tendința să-i urmeze exemplul. Brâncuși a stabilit standardul în sculptura modernistă, influențând zeci de mii – dacă nu milioane – de artiști, dintre care mulți îi continuă tradiția și astăzi.

c) Caracterul inimitabil al lui Brâncuși

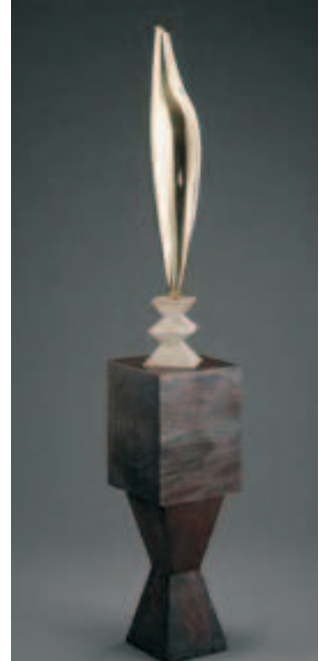
Și totuși, există un singur Brâncuși. Așa cum un critic de artă anonim, care scrie pentru website-ul de artă Brain-Juice.com, afirmă pe bună dreptate: „Sculpturile lui Constantin Brâncuși amestecă simplitatea și rafinamentul într-un mod atât de unic, încât par să sfideze imitația. Și totuși, este imposibil să mă gândesc la un alt artist care să fi fost mai influent decât el în secolul XX. Aproape de unul singur, Brâncuși a revoluționat sculptura, a inventat modernismul și a modelat formele și conceptele designului industrial așa cum îl știm noi astăzi” (Brain-Juice.com despre Brâncuși). Aceasta mă duce la cel de-al treilea criteriu privind valoarea estetică, pe care îl oferă Kant pentru a explica talentul artistic: caracterul inimitabil. Deși arta bună este exemplară – pentru că motivează alți artiști să o imite – ea este și dificil de copiat, deoarece fiecare artist talentat are propriul stil unic.

Brâncuși lasă o amprentă pe care o pot emula mulți, dar nimeni nu o poate reproduce.

Țara lui gazdă, Franța, i-a recunoscut de mult geniu și a pus bazele unui *Atelier Brâncuși* în cadrul centrului *Georges Pompidou*. Mulți dintre noi, cei care iubim arta monumentală a lui Brâncuși, suntem nerăbdători să vedem și un *Muzeu Brâncuși* în țara lui natală, România. Între timp, vom continua să ne bucurăm de sculpturile lui Brâncuși expuse în întreaga lume și de *Coloana fără Sfârșit* recent restaurată la Târgu-Jiu.

Claudia MOSCOVICI

Traducerea și adaptarea Anca Cristina Ilie

Pasărea măiastră

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XXXVII)

Breb – narațiuni confuze, mitologii difuze, eresuri (3)

După lovitură de maestru, aplicată haiducului Frunzală, popa Bologa dispărea definitiv din Breb. Nu se știe pe unde a răstăcit, purtat de Moire, în cei cinci ani, până când apare în templul salvării sale: Parohia Apa. Judecând situația în care se găsea și raportând-o la contextul epocii, plecarea din Breb era iminentă. Dacă rămânea, nu una, ci două erau primejdiile care-l amenințau. Cel vândut ar fi putut să scape de sub escortă. Se întâmpla ades. Feciorii de țaran, trimiși să vâneze dușmani ai poporului, erau și ei oameni cu spaimă și angoase, fără experiență în capturarea și conținerea haiducilor. Pe vecinul meu, Văsălica Cherecheșului, aflat în armată, l-au adus acasă ambalat în sicriu sigilat. Abia la vremea studenției, am aflat adevărul despre năpraznica moarte. Fusese împușcat, undeva prin Țibleş, de „banditul” Gheorghe Pașca. (A se vedea și fuga de sub escortă a luptătorului Blidaru, a ofițerului anticomunist Gavriș, a lăpușeanului Nicolae Pop care scapă dintr-o ambuscadă ș.a.). În al doilea rând, pe cel trădat îl puteau răzbuca rudele ori camarazii rămași în pădure. Iată ce mărturisește un băieș, probabil mai tânăr coleg de șut cu Frunzală în abatajele sinistre ale minei Cavnic: „L-am cunoscut pe dl Frunzilă, fiind consătean cu dânsul. Era un om extrem de puternic. Comuniștii au lansat zvonul că popa ce l-a trădat ar fi murit, căci, altfel, i-ar fi suct gâtul ca unui pui de găină (așa s-a exprimat pe duba (!) cu care făcea naveta la mina din Cavnic!). Pe urmă, am aflat că popa nu a murit, ci l-a luat Aghiuză mai târziu și va da socoteală pentru prealumeștile păcate făcute față de niște dreptcredincioși cinstiți! Dumnezeu să-l odihnească în pace pe eroul Frunzilă!” În zonă erau și alți fugiți de binele ce rumenise zorii victoriilor proletare ale anilor '50. Aceștia, atâția câți mai rămăseseră în viață, puteau, în orice clipă, să pedepsească exemplar un iudă, oricine ar fi fost el, dar mai ales un slujitor al Domnului, care, în loc să-și ajute aproapele, l-a trimis în temnițe ori la moarte. În împrejurimile văii Cosăului, rezistența anticomunistă n-a putut fi ușor anihilată. Printre cei mai temuți de noul regim, se numărau Vasăle Duncă și a lui ceată. Când prindeau comuniști, îi obligau să-și mănânce hârtiile din pothart. Până la ultima filă. O defulare izvorâtă din ura aproape fizică față de propaganda mincinoasă practică de noii stăpâni, prietenii din Răsărit. Cercetătorii în istorie recentă îl includ și pe Frunzală în așa-zisa „bandă a ciobanilor” : „Din lotul Budești a făcut parte și «haiducul Frunzilă». Când s-a instaurat teroarea, ciobanul Dunca Vasile era prezent în lupta protestatară, făcându-și dreptate în felul lui. Originar din comuna Budești, Vasile Dunca își crease un mic nucleu de rezistență, cutreierând satele, pentru a plăti celor ce comiteau nedreptăți. Puterile puse pe urmele lui au reușit să-l prindă, tot prin trădare, ca de obicei. Arestarea a avut loc la moara Băcului, din comuna Călinești, de pe malul pârâului Cosău, afluent al Mării. Odată cu el a căzut și Păsărau în mâinile Securității. Despre cei doi se spune că au fost împușcați de plutonierul Coza din Săpânța. În una din ciocniri a fost rănit în mână și pădurarul Șerban Vasile-Simion, din comuna Călinești, care ducea alimente partizanilor. Condamnat, acesta a murit în închisoarea Gherla, în anul 1961, lăsând orfani cinci copii. Tot atunci au mai fost arestați cei doi frați Gherman din comuna Sârbi (unul avea prenumele Vasile), Frunză Ion, tot din comuna Sârbi, doi frați Șandor din Budești (unul dintre ei, Puiu, era învățator în comună), Andreea Ion din comuna Călinești, Tomoiogă Vasile, Gheorghe Duncă din Borșa și alții” (după D. Dobrinu).

Instalat la Apa, în ținutul Sătmarului, preotul și-ar fi dorit nespus să scape de păgâna iavașă care-l împinsese la păcatul apăsător. Dar n-a fost posibil. Și aici, activitatea îi era supravegheată permanent de instructori de rută de la Secu' și de împuterniciții de la Departamentul Cultelor (Direcție obscură, în spatele căreia se ascundea, de fapt, o officină a Securității). Pe trei dintre controlorii vieții spiritual-duhovnicești ai Apei i-am întâlnit cel puțin o dată în viață. Unul e locotenent-colonel Viorel Pop, truvabil în galeria de securiști sătmăreni prezentați în amonte (vezi primele pagini ale „Etnologului.”). Al doilea: împuternicitul cultelor, Mircea Dragoș («Beltiuganu»). M-a căutat, la Cultură, în Palatul Administrativ, ca să-și exprime disponibilitatea de a fi colaborator al legii celei noi. Era imediat după 1989, când, adus de val, mă instalasem consilier-inspector în biroul fostului prim-vice Vasile Carolică, la etajul I, vizavi de noua instituție rebotezată ca-n timpurile vechi: Prefectură. O perioadă de dulce amăgire post-revoluționară care n-a ținut mult. A fost prima și ultima oară când ne-am văzut. Al treilea este Dumitru Iura. L-am avut, prin '91-'92-'93, coleg, cadru asociat, la secțiile din Satu Mare („Birotică” și „Drept

administrativ”) ale universității băimărene. Despre activitatea patriotic-ateist-securistă a domniilor lor, până de curând, se știau puține. Lucrurile au început să se limpezească odată cu timida scotocire a Arhivelor C.N.S.A.S. Printre altele, s-a găsit o pagină edificatoare. E semnată de preotul Vasile Ghițiu, din Supur. Îl știu. L-am vizitat în mai multe rânduri, în campaniile mele de cercetare a produselor folclorice din margine de Codru. (Supuranii erau oameni cu un pronunțat simț al umorului. De la ei am auzit rimbaldiana formulare «Mărsu-mn'i-o hiriu-n Supur / Că mn'i-s spartă ciucurii-n cur». Un fel de «Mon unique culotte avait un large trou». Echivalente româno-franceze extrapolând, printr-un distih deșcheat, concepția levistraussiană privind poligeneza formelor de cultură : «Il n'y a que des variants!» concluzionase savantul). O suplică, adresată de Ghițiu prim-secretarei Maria Bradea, rotunjește portretul vulpoiului așezat de Partid peste toate cultele din județ : „Îl cunosc pe împuternicitul cultelor din anul 1975, de când sunt preot. De atunci Dragoș Mircea m-a vizitat de mai multe ori, atât la Medișa, cât și la Supur. De fiecare dată, dădea aproape-ul că o duce greu și are trei copii, având nevoie de diferite agroalimentare. Astfel, cu aceste prilejuri, pune în geantă sau în portbagaj țuică, 1-2 litri, slănină, prescuri și altele. Atunci când s-a pus problema transferului meu, nu cunoșteam din ce cauză nu am primit numirea de la Departament. L-am căutat pe dl. inspector Dragoș la birou, la Satu Mare, unde am aflat că de fapt dosarul meu nici nu a fost înaintat. Am tras concluzia că trebuie «să-l stimulez», mai ales atunci când mi-a spus să vin dimineața la el acasă pentru a se discuta. Am înțeles despre ce este vorba și în două săptămâni i-am făcut două vizite cu geanta plină, cu un litru de țuică, 2-3 kg de slănină, smântână, dulceată. După aprobarea transferului a mai venit la mine, la Supur și, cunoscând tradiția, i-am dat bani de benzină. La sfințirea bisericii, în data de 19 iulie 1981, după masă, mi-a spus să-i pun un pachet pentru că diseară va merge la pivniță, la Beltiug. I-am pregătit un pachet cu de toate, dar nefiind mulțumit a adunat de pe masă în văzul oamenilor, într-o pungă de un leu, 2-3 kg grătare, iar mie mi-a venit să intru în pământ de rușine. În toamnă, prin noiembrie, văzând că, la cules, fiind în trecere, este ceva porumb, mi-a adus un sac mare ca să-l umplu, să-l ducă la oi. Atunci, când eram preot la Medișa, aveam mari probleme cu sectanții (penticostali). Aceștia au căutat sprijinul lui Dragoș, sens în care i-au făcut o colecție în alimente și bani, pentru a nu le crea greutăți, deoarece nu aveau autorizație de funcționare, numai acordul său tacit. Am auzit de la un coleg că, în fața protopopului și a mai multor preoți, preotul de la Gherța Mică l-a apostrofat în fel și chip pentru că a dispus – fără să-l consulte – ca sectanții să fie îngropați în cimitirul ortodox” 53. (v.f.112-112 verso, în Arhiva CNSAS, FD/București, dosar nr. 11206, vol. 9. Alți slujitori ai bisericii reclamau că cel care stătea ierarhic deasupra lor „ridică din bibliotecile parohiale și personale ale preoților o serie de cărți de valoare pe care le ține în biblioteca sa de acasă. Cere bani împrumut de la unii preoți mai tineri pe care nu-i mai înapoiază. [...] În legătură cu cultele neoprotestante aprobă diferite devize pentru lucrări, iar pentru ortodocși mai puține, pe motivul că ei îl plătesc mai bine” Ibid., f. 109-109 v. Rapoartele conturează imaginea unei slugi fără scrupule, coruptă până-n măduva oaselor. Înțelegem totodată afirmația părintelui Bologa când, admirându-i biblioteca bogată, l-am întrebat de unde achiziționase raritățile. Relevarea apucăturilor satrapului duce la înlăturarea acestuia din postul mănăs pe care, după cum am văzut, îl valoriza prin toate mijloacele. A fost schimbat cu Dumitru Iura, originar din Nănești, născut și crescut în ultima casă, la ieșirea peste hotar către Bărsana. Deci aproape consătean al parohului din Apa. Despre acest Iura, datele înregistrate de Securitate sunt clare ca lacrima. Dumnealui a fost securist cu patalama. Iată-l, încadrat la loc de onoare, între ceilalți slujitori ai Tartarului: „la 6 ianuarie 1984, maiorul-securist Aurel Zapodean, șeful împuterniciților, consemna că, dintre 26 de subordonați, «unul este folosit ca rezident» (Popa Ion, jud. Vaslui), iar «12 ca surse cu aprobare», deoarece erau membri PCR (David Gheorghe, Aurel Mocanu, Eugen Duldner, Mihai Dănescu, Petru Bărdașu, Dumitru Iura, Gheorghe Hâncu, Mihai Muscă, Ioan Lepădat, Țepeș Hoinărescu, Mihai Țeperdel, Petrișor Cioroaba)”. Dumitru Iura era totuși slab pregătit pentru munca de Securitate. Sa întâmplat că, invitat la masă, de profesori, foști colegi de școală sau cunoscuți, să încerce a pleda cu habotnicie cauza la care se inhămasse volintir și mândru de preocupările sale. După perorația

patriotică, s-a întâmplat ca, în punctul culminant al tentativei de racolare, cel ce părea câștigat de partea cauzei, să-l trateze cu refuz categoric, atunci când i se propunea să ia cu el, în biserică, și un sensibil microfonel, un reportofonaș, ceva care să înregistreze cuvintele rostite, din amvon, de preotul suspectat, inspirat de pericopa evanghelică a duminicii a nuștiucătea după Rusalii. În astfel de nereușite profesionale, se retrăgea rușinat, rugându-l pe omul demn din față să nu-l deconspire. Pentru fundatele sale, creștinești cât încape, Posteritatea îl cinstește astăzi cum pe puțini preoți greco-catolici, cu ani grei, în spate, de pușcărie, i-a celebrat. Dumnealui are o sală, un Amfiteatru omonim, inaugurat cu sfeștani și pioșenie în clădirea Colegiului Gheorghe Dragoș, unde a funcționat ca profesor. Și, trebuie s-o recunoaștem, nu unul prost, dar nici prea sfânt. Emoțiile trăite, la eveniment, de patriotica lui soție s-au terminat în lacrimi. Și nu numai în amintirea vrednicului bărbat, ci și pentru fosta înaltă a dumnealui funcție: secretar municipal la Comitetul Municipal de Partid. Presa potsocialistă, cu acest prilej înălțător, a trâmbiat găunos: „O inițiativă emblematică, onorantă, s-a realizat ieri la Grupul Școlar Economic Gheorghe Dragoș din Satu Mare, unde a avut loc o festivitate comemorativă: inaugurarea unui spațiu memorial-multicultural, dedicat profesorului Dumitru Iura, fost dascăl al acestei școli. Dumitru Iura are un itinerar profesional foarte întins, exemplar”. Se zvonește că, odată cu respingerea *pour toujours* a Legii Lustratiei, se va trece la o nouă re-nominare a străzilor, fundăturilor, cartierelor mai arătoase, din urbe. Numele foștilor informatori, colaboratori, lucrători din structuri, vor străluci în intersecții, pe plăcuțe comemorative frumos emailate și scrise cu litere de argint. Cum, pe fiecare metru pătrat, intravilan, au turnat mai mulți, se va numi o Comisie Parlamentară, care, printr-o analiză atentă, îl va desemna pe cel mai merituos. Așteptăm cu interes. Vom putea în sfârșit să ne cunoaștem eroii. Trecătorii – se va legifera! – vor fi obligați ca, pe acele străzi, să meargă descoperiți. Scuiatul va fi interzis. Cei prinși fără batistă vor fi aspru pedepsiți. C.N.S.A.S.-ul va organiza stagii de reeducare cu indisciplinații căzuți în recidivă. Cursurile se vor ține în sala de conferințe, pe Matei Basarab nr. 57. Tema – una profund umană: „Să ne iubim ca frații!” Ministerul de Interne va asigura logistica. Lectorii vor fi „eroii neamului”, cei mai înflăcărați patrioți din cadrul A. C. M. R. R. – SRI. Vor fi interzise liederurile subversive de tipul „J'ai perdu hier mon mouchoir / Et grand-père me gronde”. Justificare: „grand-père” e un fost... pe la Aiud, pe la Gherla, pe la Periprava... pe la Ristea Priboi...

Viorel ROGOZ

P.S. Cineva mă întreabă cum ar fi putut supraviețui redutabilul istoric Radosav, dacă n-ar fi colaborat cu regimul lozincard și duplicitar. Răspunsul e simplu: prin muncă. Exemplu elocvent: George Achim, strălucit absolvent al Universității din București. Nu l-au putut marginaliza, oricât ar fi dorit mahării comuniști din județ. Nu a fost nici măcar membru de Partid. Ajuns în Satu Mare, printr-un transfer de la o școală ajutoare careiană, aprobat și acela doar la intervenția unor reputați mentori de-ai săi, în câțiva ani de muncă tenace, a împodobit Sătmarul cu premii, nesperate până atunci, la Olimpiadele Naționale. Elevii pe care i-a învățat sunt azi intelectuali de marcă, unii chiar profesori universitari. Îmi amintesc că m-a invitat să țin o conferință în fața membrilor Cercului Științific pe care îl conducea. Mă așteptam ca auditoriul să dea semne de oboseală după cel mult un ceas și apoi să merg la o bere cu tânărul coleg. Dar n-a fost așa. M-am trezit în fața unui public avizat, stăpân pe instrumentele de lucru, fără dificultăți în a înțelege frazele pe care, la început, mă străduiam să le formulez școlărește, cât mai pe-nțeles. Erau tineri cu lecturi serioase. Întrebările – pertinente, comentariile – la subiect („Între filologie și folclor”). Întâlnirea cu ucenicii lui Achim a început la ora 16 și, după aproape patru ceasuri, mă urmăreau cu același interes. Ba mi-au spus că ar mai sta, dar, de la opt, au bilete la Teatru.

„Arta degenerată”, degenerarea artei (II)

„Vom purta din acest moment un neîndurător război de epurare!”

Adolf Hitler

Nimic nu a fost primit cu mai multă ostilitate de către vulg și de către oficialitățile de pretutindeni decât inovația în arta modernă. În fața „Olympiei” lui Manet s-a răs și s-au făcut cele mai deocheate remarci, iar pictorii impresionisti au fost acuzați de cecitate și au fost trimiși la oftalmologie. Despre Picasso, după ce pictase „Domnișoarele de la Avignon” / Avinyo, se zvonise că nu era în toate mințile drept care colecționarul rus Morozov a întrebat într-o scrisoare: „E adevărat că Picasso a innebunit?” Conservatorismul, această lene intelectuală endemică în rândul publicului și al criticii oficiale de artă i-a molipsit și pe mai marii lumii. În loc de orice argument estetic, Napoleon al III-lea a cravașat în public „Atelierul” lui Courbet. Mai rău încă, Stalin a dat dispoziție ca artistul care, într-o pornire realistă, dar nu și socialistă, îi pictase mâna stângă schiloadă să fie împușcat. Indiferent de ideologie și orientare politică, dictatorii reclamă de la artiști o artă „realistă” ajustată estetic în sensul înfrumusețării și falsificării, adică un fel de ideologie totalitară ilustrată. Mărunt de statură – la tribuna oficială i se punea întotdeauna sub picioare un podium care să-l înalțe – Stalin era reprezentat de tablourile epocii la scară monumentală: Marele Stalin! Omologul său chinez, Mao-Tze-Dong, aflat în stare de decrepitudine spre sfârșitul vieții, apărea în portretele oficiale întinerit și zămbitor. Dintr-o trăsătură de pensulă, conducătorului comunist nord-coreean Kim-Ir Sen, i-a dispărut imensa tumoră adipoasă care-i cuprinsese ceafa. Bătrânul și strepezitul cuplu Ceaușescu, bine îmbibat în azur celest de către Sabin Bălașa, plutea în tablouri cu un surâs serafic pe față, gata-gata să-și ia zborul. Până și reformistului Gorbaciov, în portretele oficiale i-a fost înlăturată de pe frunte acea „tache de vin” pe care o are din naștere. Ce să mai zicem de ridicolul reprezentării lui Lenin călare pe patru elefanți, a lui Hitler în armură medievală și a lui Mussolini gol pușcă, precum atleții antici.

Propaganda, în regimurile totalitare, se bazează pe lipsa educației artistice și gustul îndoielnic al publicului care înghite fără nicio reacție de împotrivire ceea ce ea îi oferă în numele realismului. Trebuie amintit că bolșevicii supuneau creațiile artistice comisiilor ideologice și plebiscitului. Neinstruiți, muncitorii, colhoznicii, cazangiii și țesătoarele din fabrici votau acele tablouri la limita amatorismului pe motiv că erau „realiste”. Dacă n-au reacționat în niciun fel împotriva falsificării adevărului crudei realități, în schimb s-au arătat indignați de adevărata artă. Își poate, oare, cineva imagina o replică cubistă, în maniera lui Osip Zadkin a „Muncitorului și colhozniciei”? Dar un portret al lui Hitler în manieră expresionistă? Însuși Picasso, veșnicul inovator al artei, în perioada lui comunistă, la moartea Tătuțului a făcut un portret conformist al acestuia respectând dezideratul comunist al întineririi septuagenarului tiran.

Realitatea oficială sub regimurile dictatoriale înseamnă altceva decât realitatea brută. În timpul marii foamete din Ucraina din anii 1932-1933, provocată de ordinul satrapului Stalin, care spera astfel să înfrângă rezistența naționaliștilor ucraineni, când numărul morților, conform celor mai prudente evaluări atinsese cifra de 2.600.000, iar după cele ale specialiștilor autohtoni, ajunsese la patru sau chiar cinci milioane, colhoznici dolofani zâmbeau din tablourile executate de comandă. Se crăpa pe capete de foame și extenuare în lagărele de muncă forțată pentru ridicarea faraonicelor construcții visate de Stalin? Din picturile comandate, constructori plini de forță și energie privesc mândri spre zorile viitorului comunist. Nici pentru pictorii agreeți de regimul nazist, cumplita realitate de după Primul Război Mondial nu exista: nici criza, nici foamea, nici soldații mutilați de război care cerșeau pe străzile Berlinului și ale marilor orașe germane, nici șomajul. Nici mizeria, nici chipurile macerate de suferință și disperare nu existau, nu existau decât trupurile ariene perfecte și fețele încrezătoare care îi surădeau Führer-ului și scrutați și ele în zare viitorul Reich-ului de o mie de ani. Și într-un caz și în celălalt, „viitorul luminos” era o cacealma politică servită poporului ca să-l îmbrobodească. Toți ceilalți artiști care îndrăzneau să arate realitatea crudă și sordidă deveneau automat inamicii regimului nazist: erau „iudeo-bolșevici”. Toți pictorii care aveau o viziune modernă, indiferent de neam și de epocă, de la impresionisti încoace erau declarați „degenerați”. Iar dacă pe deasupra mai erau și evrei, „degenerarea” atingea apogeul.

Expresioniștii deveniseră ținta predilectă a culturnicilor naștiți. Critica socială fără menajamente în pictură și mai ales în grafică, revolta care răzbătea din operele lor îi făcea inamic

ai regimului. În loc ca arta lor să promoveze „renașterea idealului antic de frumusețe” și să fie pe înțelesul „poporului primitiv”, simplu; în loc să fie în consonanță cu „forțele organice ale istoriei, așa cum cerea Hitler, arta lor emana disperare și mizerie. Totul era deformat, urâț și hidos în picturile și grafica expresionistă. Culoarele erau stridente, iar linia, seacă și acidă. Nimic frumos, nimic plăcut sau barem „drăguț”, totul pare că scărănește și țipă. Efectul acestui gen de pictură asupra privitorului echivala cu o lovitură de măciucă în moalele capului. Impactul graficii asupra amatorului de lucrări agreabile nu era cu nimic mai prejos, el era asemeni unei cărpe ude și murdare azvârlite direct în față. Pentru naștiți, genul acesta de artă însemna o insultă care se cerea în mod necesar și imediat răzbunată, mai cu seamă că mulți dintre expresioniști erau de stânga ori de-a dreptul comuniști clociți la începuturile Republicii de la Weimar. Trebuiau luate măsuri urgente de curățare a muzeelor, galeriilor și chiar a colecțiilor particulare de otrava artistică „iudeo-bolșevică”. Anterior „soluției finale” aplicate evreilor, țiganilor și slavilor, în lagărele de concentrare începând cu 1942, a existat pe cât se vede o „soluție finală” ce prevedea arta, percepută și ea ca un pericol de către autorități. Imaginea mută spunea ceea ce prin viu grai nu putea fi rostit, ea despuia adevărul de trențele propagandistice care încercau să-l ascundă.

La fel de iritante, de nu cumva încă și mai mult decât lucrările cu caracter critic social, erau cele pe tema dezastrelor războiului. Ele intrau în conflict cu naționalismul combatant al Germaniei naziste, cu intensele pregătiri de război – „Tunuri în loc de unt”, cerea Göring – și cu viziunea agresiv-eroică a propagandei naziste. Nu era pentru prima dată când pictorii de conștiință atacau astfel de subiecte. Predecesori celebri precum Bruegel cu al său „Triumf al morții”, Jaques Callot în „Mizeriile războiului” sau Goya în seria „Dezastrelor” dezvăluiseră ororile războiului. Otto Dix și Max Beckmann, participanți direcți și martori ai realității crude și absurde a Primului Război Mondial au redat fără menajamente ororile acestuia. N-au fost singurii, Ernst Barlach și Kathe Kolwitz i-au secundat. Adăugate lucrările cu caracter critic social, în care era redată mizeria umană postbelică, ele s-au constituit într-un protest vehement contra noului regim care făcuse din război o cauză națională, rasistă și anticomunistă.

De cenzura politico-ideologică n-au trecut nici artiștii de alte naționalități. A. de Saint-Exupery, care a vizitat Germania în 1939, a consemnat în notele sale de călătorie acest lucru: „Muncitorii din Ruhr sunt obligați să defileze pe dinaintea unui Van Gogh, a unui Cezanne și a unei cromolitografii. Bineînțeles vor vota cromolitografia. Sunt închiși într-un lagăr de concentrare toți votanții lui Cezanne, toți admiratorii lui Van Gogh, toți marii nonconformiști și se îndoapă cu cromolitografia turme supusă” (apud L. Richard). Imaginea reținută de Exupery pare trasă la indigo după una similară sovietică, ceea ce demonstrează încă o dată că nazismul n-a fost decât o imitație a metodelor leninist-staliniste în toate. Ce-i deosebește pe naștiți de bolșevici este doar spiritul mai metodic și mai buna organizare a CRIMEI.

Continui să am credința că, în fața Tribunalului Internațional de la Nürnberg, alături de căpeteniile naziste, ar fi trebuit să compară și cele staliniste, la fel de odioase și de criminale. Din păcate, autoritatea tribunalului a fost restrânsă doar la perioada războiului, iar în calitate de aliat, URSS era exclus din cauză. În cuvântarea de deschidere a lucrărilor Tribunalului Internațional, acuzatorul american Robert M. Jackson a spus că legea nu trebuie să se oprească la „pedepsirea crimelor minore”, ci că „trebuie să-i atingă și pe cei care au acaparat o mare putere și se folosesc de ea în mod deliberat cu intenția comună de a provoca o catastrofă care nu va ocoli niciun cămin”. După care a adăugat un text care s-a oprit la jumătatea intenției și care a limitat efectul legii doar la cazurile de război: „Această lege va fi aplicată mai întâi aici împotriva agresorilor germani, dar ea include și, dacă se vrea utilă, trebuie să condamnă orice atac împotriva altei națiuni și nu numai pe cele aduse aici în fața justiției.” Despre agresivitatea de tot felul și crimele împotriva propriului popor, așa cum a fost cazul URSS-ului, unde din ordinul lui Stalin au fost asasinate 20 de milioane de cetățeni, nici pomeneală.

În timpul procesului de la Nürnberg, academicianul sovietic Orbeli a pus în discuție problema distrugerii de către armata germană a bunurilor patrimoniale artistice rusești: bombardarea și distrugerile provocate Muzeului Ermitaj, jaful și ruinarea palatului Petrodvoreț precum și altele. La rândul său, colonelul american Storey a adus în discuție problema jafului sistematic de opere de artă din teritoriile ocupate, însă niciodată pe tot parcursul procesului n-au fost puse în discuție acțiunile criminale împotriva culturii și artei germane comise de naștiți. Nu s-a spus niciun cuvânt despre rugul cărților de la 10 mai 1933 din Piața Operei (și nu doar de acolo!), când într-un ritual barbar ostentativ au fost aruncate în flăcări peste

30.000 de volume ale scriitorilor și gânditorilor aflați pe lista neagră a regimului. Nu s-a spus barem un cuvânt despre autodafeul artei din 20 martie 1939 din curtea cazarmii pompierilor de la Berlin, în care au fost arse 1.004 picturi, 3.825 de acuarele și desene, pe motiv că ar fi „artă degenerată”, „iudeo-bolșevică”. Tragedia spiritualității germane nu a interesat completul de judecată de la Nürnberg. E adevărat că față de atrocitățile din lagărele de concentrare și de crimele din teritoriile ocupate, subiectul pălea, deși el afectase însăși ființa poporului german. Conform informațiilor pe care le dețin, din păcate incomplete, numai în perioada 1937-1938 au fost confiscate tablouri, gravuri și desene „degenerate”, după cum urmează: lui Otto Dix – 260 de lucrări; lui G. Grosz – 285; lui K. Felix Müller – 151; lui L. Kirchner – 649; lui P. Klee – 102; lui O. Kokoshka – 417; lui E. Nolde – 1.052; lui K. Schmidt-Rottluf – 608. Câte alte lucrări le-au fost confiscate lui E. Barlach, K. Kolwitz, M. Pechstein, C. Rohlf, M. Wilhelm, M. Ludwig, lui Lembruch, discipolul lui Brâncuși, și ale încă multor altora nu am informații exacte. Însă acte samavolnice precum interdicția de a mai lucra aplicată unor artiști precum E. Barlach sau Nolde, dar și altora, interzicerea expozițiilor de artă modernă, darea afară din academiile și școlile de artă a unor pictori precum O. Dix, P. Klee, închiderea Bauhaus și altele asemenea nu lasă loc de îndoeli privind agresivitatea regimului la adresa artei expresioniste. Și a celei moderne în general. Chit că acțiunea „arta degenerată” a început oficial abia la 30 iunie 1938, ca urmare a unei scrisori adresate de Goebbels lui Adolf Zigler, președintele Camerei de cultură a Reich-ului, așa cum s-a văzut, războiul împotriva artei fusese inițiat de ideologul mișcării naziste, Rosenberg încă din 1928.

Hitler a procedat în materie de artă și cultură exact ca Lenin. Abia instalat la putere a pornit cruciada împotriva a tot ce era modern, a tot ce gustul său limitat nu accepta, a tot ce avea un iz de revoltă și critică socială sau antimilitaristă. Göring, la rândul său, a ordonat confiscarea operelor de artă străine aflate în muzeele și galeriile de artă germane. Din dispoziția lui au fost puse sub cheie picturi de Manet, Van Gogh, Cezanne – marele acuzat și de sovietici și de naștiți –, Signac, Gauguin, Braque, Chagal, Derain – chit că acesta se arătase simpatizant al noului regim –, Vlaminck – alt simpatizant pronazist –, Marees, Munch sau L. Feininger – încă un simpatizant al regimului –, Hodler, Ensor, Hoffer. Cum s-ar zice, crema artei moderne, străine și germane era pe lista neagră. Agreeți erau doar artiștii obedienți, submediocri și minori, ale căror nume nu mai stârnesc azi niciun interes. Din „operele” lor lipsește întâia calitate a artei – originalitatea. Cine mai are astăzi habar de P. Mathias Padeea, al cărui tablou, „Leda cu lebăda” îl încântase pe Hitler? Sau de S. Hilz, de A. Eissel, H.F. Linde – Walther, J. Pieper, R. Heymann, H. Happ, I. Saliger, Daucher, R. Bottiger, V. Gorgon, A. Kampf, W. Hartmann, E. Eichorst, H. Lanzigger – autorul ridicolului portret al lui Hitler în armură medievală, W. Peinner, Th. Matejko, H. Kiska, G. Hans – promotorul „nordismului” în artă, P. Schultze-Naumburg, pictor și critic de artă care susține organicitatea dintre rasă și artă, W. Wolfgang – pictor combatant împotriva „artei degenerate” și organizator împreună cu A. Zigler, și el pictor, al infamei expoziții de „Artă degenerată” de la München, din 19 iulie 1937, precum și încă mulți alții. În total, Kunstkammer / Camera artei, oploșise 42.000 de nuliți, pictori amatori, profesorași de desen, negustori de tablouri de mână a doua, editori ai publicațiilor de artă oficiale, fel de fel de oportuniști care habar n-aveau de altceva decât de ideologia pe care o slujeau. Dramaturgul Hans Johst, autorul celebrei replici „Când aud de cultură, îmi scot pistolul”, îi numea pompos pe toți aceștia „soldații culturali ai lui Adolf Hitler”. Cine nu făcea parte din Kunstkammer, pur și simplu nu exista.

În timp ce adevărații pictori, sculptori și graficieni erau epurați de pretutindeni, li se interzicea să lucreze, erau anchetați, dați afară din învățământul artistic, li se închideau expozițiile și, de disperare, când nu se sinucideau – vezi cazul Kirchner, mureau extenuați de presiunile de tot felul exercitate asupra lor – vezi cazul Barlach, nulițiile agreeate de regim erau promovate în reviste de artă editate în condiții excepționale chiar în timpul războiului. Întâmplarea a făcut să pun mâna pe un volum dedicat sculpturii în cel de-al Treilea Reich intitulat „Junge Bilhauer Unserer Zeit” / 1940 și pe două numere din revista „Kunst im Deutschen Reich” / septembrie 1943 și martie 1944. Nimic din grozăviile războiului nu răzbate din ilustrațiile de o seninătate tâmpă publicate, însă e la fel de adevărat și faptul că niciun artist adevărat nu figurează în paginile oficioaselor artistice naziste. La urma-urmelor, istoria ne învață că sunt timpuri când prigoana sau excluderea valorează cât recunoașterea celor mai înalte calități spirituale și morale. A fost cazul tuturor epurațiilor din cultura și arta din regimurile totalitare.

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

Texte fără nume

Regatul Unit Al Spaimei

Pamflet de Florica Bud

Dacă ar fi să fiu chestionată pe stradă în legătură cu numele țării, de vreun reporter măsurător al pulsului stradal, i-aș răspunde: *Da... se necesită o schimbare*, propunându-i darnic variantele mele. Nimic nu mi se pare mai intelectual spre... trendy decât întrebările pline de capcane adresate, de către reporterii de teren, unei mulțimi grăbite să prindă autobuzul, vreo coadă la plata impozitelor, la plata facturii RDS, EON-Gaz, Romtelecom, Orange, Cosmote și Vodafone. De întrebări stupide se bucură și semenii așezați răbdători la o coadă răsucită la plăcintă, la una potrivit de lungă din fața tonetei cu înghețată sau cei doritori de covrigi cercetași sau gogoșe infuriate. Toate aceste întrebări încrucișate vor să demonstreze precaritatea nivelului cultural al românilor. Ele curg spre mulțimea pestriță dinspre niște mass-media câteodată nedrept de disprețuitoare, care se cred uneori deasupra a tot și a toate. Tocmai de aceea protestez înșirând temerarului reprezentant al presei scrise sau vorbite măcar trei variante: *Regatul Unit Al Spaimei*, *Regatul Unit Al Televiziunii și Regatul Unit Al Operațiilor Estetice*.

De ce Regat? Pentru că, insinuant, își face loc în opinia publică românească ideea că nu ne-ar strica să renunțăm la statutul de Republică pentru a redeveni Regat. *De ce nu?* Răspund nepoliticos, cu o întrebare. *De ce da?* Veți întreba *Sastisiși și Invulnerabili Robroyi La Minut*. Tocmai acum când experimentăm un nou concept de țară care să ne dea dreptul să ne numim *Legatul Reunit Al Democrației Postoriginale?* *De ce să renunțăm la statutul de Republică*, vom întreba în cor? Dacă acest statut ne permite să avem și Președinte și vreo doi-trei Regi, bașca un Împărat. Ne lipsește doar un Sultan și am deveni țara cea mai liberală de pe glob. Scuze, am uitat că din când în când avem printre noi și un prinț, de data aceasta autentic. Este vorba despre Prințul Charles. Am uitat, fie-mi iertat, armată de Baroni și Prințșori. Suntem un popor eminentamente nobil, ce mai tura-vura! Așa se explică și disprețul față de muncă. Doar cei care nu au sânge albastru să muncească, în cazul nostru sângele albastru fiind... cafeaua.

Dacă aș fi din nou victima unui chestionar stradal, de genul amintit mai sus, aș răspunde, *Da... vreau Monarhie!* Dar cu o condiție, viitorul rege să fie chiar... Prințul Charles. Mai mult ca sigur că Alteța Sa Regală este printre puținii oameni de seamă ai Terrei care ne iubește necondiționat, deși nu are vreun motiv și nici compensații, ca să o facă.

Nu am nimic cu Măria Sa Regele, mai ales că are un loc fruntaș pe tărâmul nostru, cel al fanteziei, fiind cetățean de seamă al *Onor Personajelor din Împărăția Fără Vârstă A Basmelor*, adică a plecat copil, s-a întors copil și ne este cu neputință să aflăm dacă a fost vreodată adult. De ce mi-am permis, încălcând regulile Curtii, să spun despre Măria Sa că este de-al nostru, veți vedea în timp, *Cumplit Agitațiilor Păuniacarieni Prizarnici De Tutun!*

De ce *Regatul Unit Al Spaimei?* Simplu, deoarece venim pe lume înspăimântați de ce ni se întâmplă și de-a lungul vieții suntem veșnic culegători de spaime de tot felul. De exemplu, eu, de când am dat în patima scrisului, trăiesc sub semnul fricii că aș putea să-mi pierd *inspirațiunea*, ea părându-mă nepăsătoare, fără scrupule, pe marginea unui drum de țară ai cărui plopici au fost tăiați de către drumarii îngroziți că acești falnici copaci vor cădea peste niște automobile nevinovate pe care hazardul le-ar aduce chiar în acel moment pe acel drum.

Apoi, trăiesc spaimă cumplită că voi face greșeli de ortografie, eu nefiind decât un biet inginer nep practicant, izgonit din lumea minunată a gramaticii limbii române din fragedă pruncie, adică de la sfârșitul clasei a opta. Acum, *Gestionari Ai Greșelilor Noastre Diurne*, veți exclama: Fragedă, fragedă, dar nici chiar așa, erai ditamai adolescenta. Aș, nici pomeneală! Vă voi spune un secret, de pe atunci eram un vajnic luptător anticomunist... refuzând să devin comunist-adult practicant, rămânând veșnic pionier pus pe șotii, după cum bine vedeți, *Antreprenori Gestanți Pe Alocuri*, că m-am păstrat până în ziua de azi.

De ce să fi devenit adult când nimeni nu-mi răspunde la întrebarea atât de insidioasă și crudă: Ce se întâmplă cu inteligența reală a copiilor? Unde pleacă ea, sau unde se ascunde atunci când ei ajung ditamai maturii. Din păcate... mulți dintre ei devin adulți bătuti în cap cu leuca. Dacă am avut vreo dorință arzătoare spusă peștisorului de aur, aceea a fost... să mă păstrez mereu copil, refuzând să mă maturizez, opunând rezistență

Proza, presa și viața privată

Numărul din săptămâna 7 - 13 martie 2013 al săptămânalului francez „Le Nouvel Observateur” are pe copertă, în locul celebrei fotografii și a titlurilor celor mai importante, textul unui comunicat, într-o ținută grafică foarte apropiată de cea a anunșurilor funebre: „Prin ordonanța din 26 februarie 2013, tribunalul

înaltei instanțe din Paris a condamnat societatea „Le Nouvel Observateur du monde”, pentru atingerea adusă vieții private a lui Dominique Strauss-Kahn în ediția revistei datată 21-27 februarie 2013”. Așadar, la 5 zile după apariția pe piață a publicației tribunalul a și formulat sentința. Să vedem însă care sunt atingerile la viața privată a lui Dominique Strauss-Kahn, atât de grave încât să ducă la condamnarea publicației.

Pe coperta ediției date 21-27 februarie (despre care se face referire în sentință) partea din stânga este ocupată de o fotografie mare, din profil, a fostului candidat socialist la președinția Franței în vreme ce în colțul din dreapta apare fotografia mult mai mică, din față, a unei doamne. Între cele două poze, un titlu *Aventura mea cu DSK* (DSK este scris cu litere capitale, roșii) și subtitlul explicativ „Relatarea explozivă a scriitoarei Marcela Iacub”. În interior este publicat un amplu interviu cu scriitoarea Marcela Iacub, autoarea volumului *Belle et Bête/Frumoasă și Bestie*, apărut la editura Stock și prezent în librării din data de 27 februarie, urmat de reproducerea unor fragmente semnificative din carte. Să mai spun că Marcela Iacub este o argentiniancă de 48 de ani, stabilită în Franța din 1989. Din 2010 este directoarea programelor de cercetare din CNRS și deținătoarea unei cronici în ziarul „Libération”. După cum se vede, întregul scandal se află bine delimitat în interiorul stângii politice franceze: și „Le Nouvel Observateur” și „Libération” sunt binecunoscute publicații de stânga apropiate de

Partidul Socialist, iar Dominique Strauss-Kahn a fost, până la un moment dat, candidatul aceluiași partid în alegerile prezidențiale. De aici, poate, încrâncenarea lui Dominique Strauss-Kahn, care și-a dus până la capăt acțiunea în instanță. De altfel, fostul director al FMI a deschis acțiunii în instanță și împotriva editurii Stock și a autoarei Marcela Iacub, rămase, se pare, cel puțin deocamdată, fără succes.

Întrebarea care se pune este de ce a fost condamnată revista care a reprodus un fragment din carte și a purtat o discuție lămuritoare cu autoarea ei, din moment ce editura care a publicat cartea și Marcela Iacub, autoarea aserțiunilor sunt, cel puțin deocamdată, considerate nevinovate? La prima vedere este un nonsens. Toată presa mondială a scris despre scandalul sexual în care a fost implicat fostul candidat la președinția Franței, dizgrațiosului episod Sofitel New York i-a urmat cel legat de rețeaua de prostituție de la hotelul Carlton din Lille, caricaturi și chiar bancuri despre viața sexuală a lui Dominique Strauss-Kahn au umplut internetul și au devenit ținte ale umorului din show-urile de televiziune de pe toate continentele. În plus, „Le Nouvel Observateur” nu a adus nici măcar o informație sau interpretare nouă în aceste chestiuni. Fragmentele reproduse din cartea Marcela Iacub se află undeva la confluența dintre observație directă, psihologie și filosofie. Ele nu se remarcă prin ceea ce s-ar putea numi „descrieri fără perdea” ci printr-o evidentă tendință analitică. Scriitoarea își

celor care doreau să mă târască în masă amorfă care... uneori are doar un singur chip, poate cel cioplit sau poate chipul acoperit cu o mască.

Mă opun și acum cu aceeași feroare fenomenului firesc de adultizare forțată, invocând *Primul Amendament Al Ardelenilor: Ce atâta grabă?* Opu formulă „Rezistența prin cultură”, formula propusă de alții înaintea mea în diferite momente de răscruce, „Rezistența prin umor” în fața hoardelor mature, sărace cu duhul. Vai mie! citesc indignare pe chipurile voastre *Stalactari și Stalagmari Modelați În Ceară*. Doresc degrabă să vă îmbun, rectificând că nu vor fi fiind toți adulții chiar așa negri cum mi-au reușit mie de data aceasta.

Vor mai fi fiind unii adulți, prin colțurile împărăției bucatelor fără sare, a celor doi litri de apă și a zahărului interzis cu alcool, cărora circumvoluțiunile le-au rezistat miilor de factori... mutații.

Și apoi, *Oameni Opaci Ai Secolului Parcă Interzis Binelui*, mă pasc multe spaime nobile dar... nu le voi deconspira astăzi chiar pe toate.... Nu vreau să mă transform într-o stană de piatră secătuită de conținut.

urmărește cu atenție științifică personajul, încearcă să îl înțeleagă și, prin el, să se înțeleagă. Firește, concluziile la care ajunge nu sunt deloc flatante pentru Dominique Strauss-Kahn, dar este destul de complicat de înțeles de ce pentru justiția din Franța ar fi interzis să se reproducă într-o publicație ceea ce este permis să se scrie într-o carte. Iată, spre exemplificare, un scurt fragment din *Belle et Bête*: „Tu erai bătrân, gras, scund și urât. Tu erai machist, vulgar, insensibil și meschin. Tu erai egoist, brutal și incult. Iar eu eram înnebunită după tine. Nu că ar fi existat vreun raport cauză-efect între defectele tale și sentimentele abisale pe care le încercam. Este doar o curioasă coincidență. Chiar și în vremea în care pasiunea mea era atât de fastuoasă încât aș fi fost în stare să-mi schimb destinul pentru o oră în brațele tale, nu am încetat o clipă să văd în tine altceva decât erai: un porc! Compasiunea mea pentru aceste animale atât de denigrate mi-a trezit interesul pentru tine. Erai marele persecutat, țapul ispășitor. M-am simțit obligată să te apăr prin a zice: «Porcii au dreptul să fie porci. O societate care trimite aceste creaturi în închisoare pentru singurele motive că au gusturi specifice speciei lor nu este o societate liberă și corectă.»”

Verdictul este fără echivoc, dar lucrurile sunt ceva mai complicate. Marcela Iacub are o teorie interesantă potrivit căreia fiecare ființă umană conține, în structura ei, o latură de porc, mai mult sau mai puțin dezvoltată. La Dominique Strauss-Kahn această latură este covârșitoare. Dar nu toate caracteristicile ei sunt de blamat. Explică scriitoarea în interviul acordat revistei: „Porcul este existența care vrea să se impună

fără nicio morală, care apucă fără să se întrebe sau să calculeze, fără să-și facă griji de consecințe. Porcul nu caută complimente, nu are sensul proprietății. Nu este narcisist, nu suportă niciun stăpân și nu are gustul ierarhiilor sociale. Porcul este sinonim cu prezentul, plăcerea, imediatul, este partea cea mai frumoasă din om. În același timp, porcul este o ființă dezgustătoare, incapabilă de orice formă de morală, de parolism, de sociabilitate. Nu poate decât să mintă și să abuzeze. Nu se poate face o societate din porci, însă dacă ei nu ar fi prezenți, viața nu ne-ar mai curge prin vene. Singurul proiect

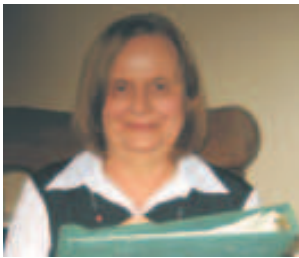
politic al porcului este comunismul! Pentru că idealul porcului este sexul în grup: fiecare poate interveni când vrea, nimeni nu este exclus de la sărbătoare, nici bătrânii, nici urâții, nici scunzii. Partuza generalizată este o promisiune: nu vom aparține niciodată unui om, vom aparține tuturor oamenilor. În timp ce DSK părea să fie mai degrabă un om de dreapta, acest comunism sexual la care aspira prin condiția sa de porc, mă binedispunea.”

La nivelul literaturii, cartea Marcela Iacub se încadrează în ceea ce Serge Doubrovsky numește autoficțiune. Dacă principiul protejării vieții intime, așa cum acționează/ar trebui să acționeze el în *mass-media* ar acționa și în literatură, probabil că o bună parte din literatura lumii ar trebui pusă sub interdicție. Aproape fiecare scriitor folosește modele din viața reală, transparente sau camuflete care, la rigoare, s-ar putea recunoaște și ar putea intenta procese, precum Dominique Strauss-Kahn. Iar atunci când este vorba de autoficțiune, fiecare contact al personajului poate fi interpretat și ca o imixtiune în viața cuiva. De aceea, acțiunea sa în instanță, intentată editurii și autoarei, nici nu a avut succes. Cel puțin deocamdată.

Scandalul provocat de promovarea cărții Marcela Iacub în paginile revistei „Le Nouvel Observateur” ar trebui să dea de gândit și celor care dirijează *mass-media* românești. La noi, imixtiunile în viața privată a persoanelor nu mai țin cont de nicio regulă. Oamenii mai mult sau mai puțin celebri sunt vânați pe stradă de paparazzi, nunțile și înmormântările sunt spectacole la ordinea zilei, scandalurile în familiile din show-biz, amantele și amantele unor celebrități, accidentele vestimentare și declarațiile la limita calomniei (și, de foarte multe ori dincolo de ea) sunt sarea și piperul unor emisiuni de o vulgaritate greu de descris în cuvinte. O adevărată prăpastie de viziune asupra dreptului persoanei la intimitate se cascadează între condamnarea revistei „Le Nouvel Observateur” (una cu o ținută stilistică și o seriozitate remarcabile) pentru vina de a fi publicat un interviu cu autoarea unei cărți controversate, dar care poate fi cumpărată din toate librăriile franceze și nesfârșitele scandaluri din presa românească (începând cu relațiile amoroase ale fotbalistilor, transmiterea în direct a momentelor în care familiile iau act de decesul unuia dintre membri, filmările de la înmormântări și nunți, filmarea unui premier dezbrăcat în vestiarul unei săli de fitness, poze cu vedete intrând sau ieșind din casa altor vedete căsătorite cu sugestia că între acestea ar exista o relație sexuală). Nu cumva ei exagerează, iar noi suntem prea libertini?

Tudorel URIAN

Voci pe mapamond: CHRISTINA COWLING

Este autoare canadiană de poezie (*Flexing my Muse; Soulground for Women*) și proză scurtă, ambele genuri fiind publicate în periodice și ziare precum: *Storyteller, New England Writers, Evangel, Purpose Magazine, Assemblies of God, Captains of Consciousness Journal, The Millbrook Times, The Herald and Valley News*. Este co-editor al unor antologii publicate de *Canadian Author's Association*, în care au fost incluse și câteva dintre poemele ei. Vreme de câțiva ani a susținut editarea unei publicații pentru biserică. Este o aprigă susținătoare a luptei contra violenței care afectează femeile și copiii.

Locuiește în Peterborough.

care nu plâng la naștere,
născute fără suflare, ca să lumineze pe cer,
prea scânteietoare pentru o lume așa de
întunecată,
prea argintii ca să rămână aici,
prea lângă inima Domnului;
dăruite nouă un timp
ca să ne amintească să privim în sus.

DUȘMĂNIE

Tată, în fața dușmăniei
când lacrimile îmi orbesc vederea
și sceptrul nu mai pot să Ți-l zăresc,

fă-mă să aud lovitura ușoară a toiagului Tău
și fără să tresar
am să știu
că ești Tu, Domnul.

DANSUL

Întipărit în mințile noastre,
scris în inimile noastre,
de-am fi crescut plăpândi,
neputincioși în ale rostirii,
dansul o va arăta
prin ochii noștri,
nu prin cuvinte,
iar soarta va fi
de partea noastră.

BINECUVÂNTATĂ ZIUA

Vremea culesului e luminată de ceruri.
Grâul scânteiază la răsăritul soarelui.
Mărăcinii și spinii sporesc argintul.
Crângurile uscate se subțiază, scânteiază.

Suflarea pământului îndoiaie
laptele cucului din lunci
unde vitele și mioarele se odihnesc.

Slăviți peștii care străbat apele calde,
păsările care își lasă cuiburile reci,
iepurii care sar din scorburile copacilor.

Sfințiți prezentul,
Sfințiți momentul,
Sfințiți ziua cea nouă cuprinsă de flăcări!

AMINTIRILE

Amintirile sunt călătorii
semănate în inimile noastre.
Sunt chipuri liniștite
alunecând în cadre alese
așezate pe mantii eterne
sau în filme mereu derulate
urmărite la întâmplare
în minți mereu vrăjindu-ne.

Amintirile ne aruncă în urmă
pe tărâmul strâns în cingătoare
sau ne duc înainte
către împlinire.

Amintirile înăbușite
se tem că roșu se preface în verde.
Amintirile la asfințit
călătoresc odată cu umbrele istovite.
Amintirile abia născute
atrag pașii ce au să vină
sau călătoriile noastre.

Traduceri:

Olimpia IACOB

RUGĂ PENTRU SURORILE MELE

Urmăriți frunza
cum coboară pe aripa fluturului
care cutreieră lumea întregă
și aflați că împreună
dragostea noastră
poate să ajungă la fel de departe.

LACRIMI

Așa cum mercurul se scurge
din termometrul spart,
și stăruie să rămână
acolo, unde a căzut,
lacrimile rămân credincioase obrazilor
înainte de a se rostogoli în pluriere
zâmbetelor noastre uitate...

STELE

Îmi place să cred că stelele sunt copile

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Despre patimile omului kalokagathic

că frații erau apreciați de localnici ca *buni la suflet* (boierul Gheorghe Bălăcioiu, viitorul tată al Ecaterinei, a avut chiar extravaganta idee de a-și împărți pământurile țăranilor, de aici trăgându-i-se porecla de „*boierul roșu*”); pe de altă parte, mulți săteni le erau fini, fapt care a făcut ca țăranii răsculați la 1907 să nu-i gonească și să nu le dea foc moșiilor. Ba, se cunosc chiar relatări despre zidul făcut în jurul moșiei de la Crușeț de țăranii lui Gheorghe Bălăcioiu, care și-au apărat astfel, recunoscători, boierul de furia răsculaților veniți la 1907 din satele dimprejur...

Poveștile întemeietoare de mituri de familie se vor transfera în tezaur de frumusețe morală și de românită, pe care copilul Monica Lovinescu îl va prelua și îl va duce mai departe. În fond, neamurile care i-au dat pe mama și pe tatăl ei, se luptaseră atât cu Imperiul Otoman, cât și cu Imperiul Slav de la Răsărit. Iar bătăliile purtate de aceștia au fost mereu pentru neatarnare și pentru libertate. Poate că aici trebuie să căutăm Omul cel Frumos, Omul Kalokagathic, pe care Monica Lovinescu, la fel ca și Ecaterina Bălăcioiu, îl întrușipează cu asupra de măsură. Omul kalokagathic a fost multă vreme omul întemeietor al idealurilor antice culturale europene. În ultima vreme, acest ideal se pierde și este, încetul cu încetul, înlocuit de alte standarde.

Deși acest tip de perfecțiune a însoțit timp de secole, în civilizația noastră, proiecțiile psihice și spirituale ale identității colective, astăzi, acest om – în care sunt armonizate virtuțile fizice cu acelea morale și afective –, devine, din păcate, una din proiecțiile de care ne îndepărtăm vertiginos.

Angela FURTUNĂ

15 martie 2013

Himera Școlii de la Păltiniș

Așa cum Heidegger gândea „uitarea ființei”, hermeneutica practică de Mircea Eliade ar dezvălui prezența, amintirea și chiar „uitarea sacrului” (Constantin Noica). De aici ar rezulta capacitatea fenomenologiei eliadești de a face să renască ființa, reinvestind viața spirituală a omului cu o extraordinară plinătate: „În ultimii două sute de ani ai Europei, toate s-au dizolvat în fața lucidității (...); astăzi s-ar spune că nimic nu mai înseamnă nimic. Eliade declară, în numele altei forme de luciditate: fiecare lucru și gest al omului au însemnat ceva (...). Puțini oameni de cultură au deschis, ca Eliade, zările către o nouă spiritualitate, probabil cea a veacului XXI” (*Istoricitate și eternitate*, 1990, p. 219).

Isabela VASILIU-SCRABA

Note

¹ nota din vol. *Eliade în arhiva Securității*, Ed. Mica Valahie, 2008, p. 230-233.

² vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ultima revelație a filosofului Al. Dragomir: „A nu te vinde comportă nebănuite riscuri”*, în rev. Argeș, An V (XLI), nr 10 (292), p.19; http://www.centrul-cultural-pitesti.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=248&Itemid=112; și Isabela Vasiliu-Scraba, *Falsificări la publicarea în „Observatorul cultural” a ultimului interviu al filosofului Alexandru Dragomir*, în rev. Argeș, An X (XLV), nr 5 (335), p.22-23, http://www.centrul-cultural-pitesti.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=2871:polemie&catid=286:revista-arges-mai-2010&Itemid=112; precum și Isabela Vasiliu-Scraba, *Al. Dragomir nu este o invenție a lui Liiceanu întrucât oamenii mici nu-i pot inventa pe oamenii mari*, în rev. Acolada, nr.3/2012, p.19, <http://www.isabelavs.ro/Articole/IsabelaVS-Dragomir-inventat.htm>.

³ Despre I. P. Culiuanu vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *O nouă ipoteză privind asasinatul de la Chicago*, în rev. „Acolada”, 11/2011,

p.19 și p.26 ; <http://www.isabelavs.ro/Articole/IsabelaVS-Ipoteza7AsasinareaCulianu.htm>.

⁴ vezi M. Eliade, *Jurnalul Portughez*, 2010, ediția a doua.

⁵ vezi C-tin Noica, *Epilog*, ian.1986, în vol. *Epistolar*, 1987.

⁶ vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *My Comp și moștenirea comunismului în wikipedia.ro*, în rev. Acolada, nr. 1/2012, p.19 ; <http://www.isabelavs.ro/Articole/IsabelaVS-6wikiMyComp.htm>

⁷ Pentru Kant, „inteligibil” era cu necesitate „ceva”, fie ca „realitate” postulat din nevoile rațiunii (ca *ens rationis*), fie „ceva” postulat sau existent în lumea simțurilor (v.Isabela Vasiliu-Scraba, *L'Echafaudage dans l'edifice de la Topique Transcendentale de Immanuel Kant*, în vol. I. Vasiliu-Scraba, *Inefabila metafizică*, p. 207-218, http://www.isabelavs.ro/Articole/CAP12_1.html).

Scriitorul în impas

artificial, le face să cadă, fabricînd *ex nihilo* și amplificînd peste măsură un scandal. Totul – fals, alterat, gol și nesigur ca un miraj într-un deșert, nimic real, autentic, durabil, care să binevoiască să supraviețuiască un minut atunci cînd închizi ochii. Mai bine stingi televizorul”.

Gheorghe GRIGURCU

Schengenul sau mintea europeanului cea de pe urmă

obrazuri și s-au lămurit că nu trebuia să se amestece cu asemenea țări, poate nu neapărat din vina țărilor/popoarelor, ci a celor ce le conduc, dar care, totuși, de cine au fost aduși la putere, mă rog?

Deși rubrica asta se cheamă „paranteze”, cazul e grav, mult mai grav decît o simplă paranteză și ar trebui să ne dăm seama că trăim un moment de răscruce al istoriei noastre, după care s-ar putea să ni se întâmple ceva foarte rău.

Nicolae PRELIPCEANU

Scriitorul în impas

Nădăduiesc că nu va surprinde pe nimeni mărturisirea că, în urma evenimentelor din decembrie 1989, unul din marile mele visuri (mai mult decât sigur nu doar al subsemnatului) era acela potrivit căruia cultura noastră va intra în condiții de normalitate. Apăsată pe întreg parcursul regimului comunist de obligația ideologică însoțită de cenzură și autocenzură, ofensată, prigonită, mistificată, ea avea dreptul – astfel speram în marea noastră naivitate – la o revanșă ce ar fi constat în conexarea sa cu normele democrației. Dar n-a fost să fie. Paralel cu nebuloasa politică avînd o tentă perfid restauraționistă ce-a succedat căderii dictatorului, fenomenul cultural s-a văzut scos de pe lista de priorități, împins iarăși în margine. Foarte probabil fugosul nou președinte al Uniunii Scriitorilor, Mircea Dinescu, a făcut o greșală scoțînd Uniunea din subordinea Ministerului Culturii. Gestul d-sale de orgolioasă independență a fost în scurtă vreme urmat de dificultățile financiare ce-au izbit obștea scriitoricească, amplificate pînă-n ziua de azi aidoma unui bulgăre care dezlănțuie o avalanșă. Fondul acestor dificultăți – să nu ne ascundem după deget! – rămîne o masivă indiferență (cel puțin) a unei oligarhii politicianist-afaceriste față de sfera intelectualității, de valorile creației, orientată precum de o stea polară de factorul economic. Așa cum s-a spus nu o dată, inclusiv în scrierile disidenților ruși, comunismul și societatea „capitalistă” au un numitor comun desemnat de numitul factor. Ceea ce sub totalitarismul de stînga era o despiritualizare care încerca a se masca sub cerințele doctrinei marxist-leniniste aseasonate cu pretențiile fluctuantei „linii” a partidului unic, în societatea „pieții libere” e o expresie directă a primitiviei sale aspirații către facerea de bani, către puterea derivată din succesul unei atari operații care tinde la un exclusivism demoralizant. Trăim o eră a economicului ce se absolutizează...

Ce s-a întîmplat cu viața literară? Cu Uniunea Scriitorilor care n-a izbutit să se mențină financiar pe picioarele proprii? Susținînd o structură administrativă, editînd, în Capitală și în țară, nouă publicații, plătînd pensii membrilor săi, Uniunea a închiriat propriul sediu și a tentat edificarea unui hotel (soluții ale sărăciei!), de asemenea a crezut că ar putea beneficia de pe urma așa zisei taxe de timbru pe care urma s-o primească de la editori. Dar lucrurile n-au mers conform așteptărilor. Firma care a luat în folosință Casa Vernescu s-a declarat falimentară, aruncînd în brațele Uniunii datorii enorme pe care aceasta a trebuit să le accepte pentru a dispune în continuare de acel spațiu impozant, împrejurare ce a generat o serie de procese anevoioase în justiție. Cît privește taxa de timbru, ea a fost ignorată de către marea majoritate a editorilor (în treacă fie zis, o comportare nu tocmai surprinzătoare într-un mediu cu năravuri balcanice peste care s-a depus glazura poltroneriei comuniste!). Revistele sprijinite de Uniunea Scriitorilor au ajuns și ele la ananghie. Pentru că o criză de acest gen are parte frecvent de ramificații mai puțin predictibile, n-au întîrziat să apară opinii veninoase la adresa Uniunii (de parcă ea ar fi de vină pentru necazurile ce au copleșit-o), cum că am avea a face cu o adunătură de veleitari, de profitori fără scrupule, a căror instituție s-ar conveni desființată. E „ajutorul” pe care ni-l oferă ca și inevitabilii pescuitori în apă tulbure. Ca și cum orice organizație de breaslă, ca să nu zicem orice organizație civică, ar cuprinde doar elite, ca și cum ar fi pretins cineva că apartenența la alcătuirea sa ar fi echivalat cu un certificat de genialitate!

Nu-mi pot da seama, la distanța la care mă aflu, dacă s-ar putea stabili vreo culpă în cadrul conducerii Uniunii Scriitorilor (care-l conține totuși și pe Varujan Vosganian, în calitate de vicepreședinte, scriitor, finanțist de notorietate, fost și prezent ministru). Nu-mi dau seama nici dacă un alt președinte cu o arie mai restrînsă de activități sau un alt consiliu director mai „dezghețat” ar fi putut acționa cu mai mare eficiență. Mă limitez a cita o confesiune a lui Gabriel Chifu: „2012 a fost un an negru: mărturisesc, încercările prin care am trecut m-au istovit și mi-au creat insomnii. Apreciez că am fost în situația unui echipaj de avion, care rămîne cu aparatul în aer la mare înălțime, însă fără motoare și reușește totuși să evite prăbușirea inevitabilă și să aducă avionul cu bine la sol”. Va fi oare 2013 un an mai bun? Cine știe! Dar soluția n-ar putea fi, dacă privim lucrurile în chip realist, decît una singură: intervenția Ministerului Culturii, care să echivaleze revistele susținute de Uniunea Scriitorilor cu celelalte instituții pe care le subvenționează, precum bibliotecile, teatrele, muzeele, casele de cultură. Așadar să revenim în situația la care a renunțat odinioară Mircea Dinescu, acceptînd „vasalitatea” bugetară a statului, care, recunoscînd relevanța deosebită în viața culturală românească a acestor periodice, să le îngăduie supraviețuirea. Suma trebuitoare ar fi „derizorie”, în aprecierea lui Gabriel Chifu: 2.500.000 lei pe an. Într-adevăr „derizorie” în raport cu valoarea măcar a unora dintre periodicele în cauză, dar și cu sumele pe care le vehiculează, în diverse domenii, bugetul de stat. Ceea ce mă face să mă întorc la observațiile de la începutul textului de față. Această solicitare prin care invocăm necesitatea unei sume „derizorii” în vederea salvării unor reviste cu impact istoric nu constituie oare o umilîntă? Nu e o implicată dovadă a stării de acuzată inferioritate în care se găsește scriitorul român? Fără menajamente spus, economicul expansionist al ambiției n-are nevoie de noi. Dacă accede abia să ne tolereze! Ne aflăm în cîmpul de forță al acelei ascensiuni a unei burghezii averse de bani pe care a descris-o Balzac și pe care a încurajat-o, în formulă celebră, Guizot, burghezie mai așezată acum în Occident decît la noi, unde are de recuperat perioada comunistă printr-un surplus de energie frustră. Agresivitatea noilor noștri „oameni de afaceri”, legată de un dispreț neascuns față de oamenii de carte și de artă, a făcut cu puțință apariția conceptului de „capitalism sălbatic”. Își face loc și reflexul unui aspect al lui *homo americanus*, cel fascinat de mirajul unei fabuloase îmbogățiri peste noapte (un episod din *O mie și una de nopți* într-un decor de zgîrie-nori), în euforia căreia valorile culturii pur și simplu nu există. La ce bun să ne plîngem de soarta noastră în fața plutocrațiilor de azi? Ce s-ar mai putea schimba cu adevărat? Chiar cu această „derizorie” sumă pe care o dorim pentru reviste, veniturile scriitorilor noștri rămîn „derizorii”, fie că e vorba de salarii redacționale, fie că e vorba de „onorarii” (evident, atunci cînd ele nu sînt pur și simplu suspendate din capul locului, în practica unor periodice). Toate la un loc, nu o dată sub treapta salariului mediu oficial stabilit. Toate la un loc, sub banii pe care-i dă un interlop drept bacșiș lăutarului sau chelnerului la un chef. Mulți dintre noi, marea majoritate, cu greu izbutesc a-și achita obligațiile de viață curente...

Gheorghe GRIGURCU

P.S. *Pour la bonne bouche*, reproduc aici cuvintele lui Vladimir Bukovski, din volumul său *Judecată la Moscova*, pe care se întîmplă să-l citesc acum, cuvinte ce vor fi avînd o oarecare legătură cu cele de mai sus: „Cît despre bogăție, ea este singurul criteriu al succesului, iar cel care «made it in America» (strania expresie: *made what?*) se grăbește să cumpere o limuzină lungă cît o fațadă; în ceea ce-l privește pe acela care a făcut acest lucru în mare («made it big»), acesta își oferă un zgîrie-nori. Mass-media americană, destinată mulțimii celei mai joase, plebee, începe să fabrice celebrități pe care le scoate din neant pentru a le umfla mai bine, apoi într-un mod la fel de

(Continuare în pag. 23)

Schengenul sau mintea europeanului cea de pe urmă

Deși n-aș mai fi vrut să mă mai refer la vreun subiect politic, nu mă pot abține pînă la capăt. Povestea cu Schengenul e scandalosă, dar nu în felul în care o prezintă cei de la putere. Când îl aud pe amicul Diaconu cu „să plece Carrefoururile și când or avea nevoie de noi să ne sune”, mi-e greu să nu-i reamintesc că noi i-am sunat pe ei pînă n-au mai putut și, e drept, mai avînd și ei interese, ne-au primit în Uniunea Europeană. Pe la începutul deceniului trecut, practica mai toți politicienii noștri „salutul românesc”, vorba francezilor cei răi, de se săturaseră, cred, și ei.

Dar așa se întîmplă întotdeauna la noi. Întîi ne rugăm, umili, să ne primească și pe urmă ne – vorba aia – arătăm mușchii. Și dăi cu Europa cu două viteze, și dăi cu țări de rangul întîi și țări de rangul doi, și dăi cu suveranitatea națională! Dar, mai există un dar. Când ne-au primit, nu ne-au pus nici o condiție? Mă tem că da. Mă tem că ne-au spus-o destul de verde în față că o să trebuiască să fim ca ei, adică stat de drept. Știți ce e aia, nu ca aceia care ajung la putere și uită imediat tot ce se făceau că știu înainte, cînd trebuia să-i critice în numele acestei noțiuni pe cei față de care erau în opoziție. Cum ar zice un copil, „statul de drept este atunci cînd...” puterile sunt separate, justiția nu e atinsă nici c-o floare de puterea politică și tot așa și celelalte instituții libere.

Dar la noi, doamna asta bolovănoasă care e ministrul Justiției nu pare a prea avea habar de statul de drept. Când era încă nu știu ce pe la magistrați, îi tot dădea cu „la noi în republică”, de credeam că e de dincolo de Prut, acum se face că nu înțelege ce-i spune madam Reding la Bruxelles. Sau poate chiar nu înțelege, pentru că între cele două doamne se ridică bariera unor limbi diferite, nu româna și engleza, ci în celălalt sens, limbi juridice diferite.

Mirarea tuturor că se ține seama de MCV în decizia legată de spațiul Schengen, după ce pînă acum nu se ținu seama, nu e greu de explicat. Se ținu seama numai de performanțele tehnice în cazul statelor care, prin reprezentanții lor legali și legitimi, știau ce e aia stat de drept, țări care aveau bine puse la punct mecanismele prin care se stopa pe cât posibil amestecul politicului în justiție, țări care, în fine, rezolvaseră problema corupției cu câteva generații în urmă, iar cînd mai apărea vreun caz, era repede sancționat legal. Țări în care, cînd vreun ministru era dovedit plagiat în vreo teză de-a sa, își dădea repede demisia. Apropo, dl Severin, fost ministru de externe în România postcomunistă, mai e în parlamentul European, pentru că nici unul dintre colegii săi cu care a fost prins deodată că încerca să câștige bani din poziția pe care o deținea nu mai e, încă din momentul cînd au fost descoperiți?

Revenind la dna de la Justiție, dumneaei se miră în zadar că se tot adaugă condiții neașteptate la primirea noastră în Schengen și în zadar declară că nu știe la ce să se mai aștepte. Păi e simplu: pentru cineva de la noi tot ce li se spune acolo, la Bruxelles, este nou și neașteptat tocmai pentru că noi nu ne comportăm european, ci parcă am fi din altă parte a lumii, pe care nu vreau s-o numesc. Alți miniștri, de pildă cei din Finlanda, Germania, Danemarca și Olanda, dacă, Doamne ferește, ar fi în situația noastră, adică de a intra în Schengen, nu ar aștepta să li se spună să protejeze justiția, să nu numească șefi acolo pe criterii politice sau clientelare, să nu aibă miniștri pasibili de procese penale și atâtea altele. A noastră de unde să știe? De la Moscova nu i se spune asta. De la fostul Muzeu Toma Stelian de pe Kiseleff iar nu i se spune. Cât despre sediul PNL, nici de acolo nu emană nimic altceva decît obrăznicii către dna Merkel și alții de aceeași talie. Și atunci, ce vreți de la ea, domnilor și doamnelor? De unde să știe ea sau dumneaei că nu trebuie să pui procurori șefi care să-i protejeze protectorul, de unde să știe că nu trebuie să te bagi în treburile CSM, de unde, vă rog frumos?!

Cu alte cuvinte, noi suntem, ca de atâtea alte ori, din alt banc. Și ne mai mirăm și ne mai dăm loviți cînd ni se vorbește de statul de drept care nu e respectat aici. Și îi anunțăm să ne sune cînd mai au nevoie de noi, că noi nu mai avem nevoie de ei. Poate ei, cei de sus, cei care declară asta, nu mai au nevoie de Schengen și de Uniunea Europeană, dar ceilalți, toți cei care speră să poată călători, și nu pentru ca să vadă, ci ca să câștige prin muncă (și cerșit și furt, ce-i drept) ce nu pot câștiga aici, unde alții fură mai cu spor, din poziții mai avantajoase, înalte, deh, aștia, ceilalți vreau să zic, au mare nevoie de Schengen. Și amicul Diaconu își ia libertăți prea mari anunțându-i pe europeni să ne sune altădată.

De fapt, știți ce cred eu? (...Să vedem, dar ce crede dl Farfuridi, mi-ar răspunde pe bună dreptate un Cațavencu al vremurilor noi...) Că Uniunea Europeană, cea cu adevărat așa, deci din Vest, s-a cam lămurit cu noi, cei care provenim din lagărul sovietic, de unde încă nu ne-am extras de tot. Dacă pînă și Ungaria, țară cu pretenții mult mai europene pînă mai deunăzi, a luat-o razna, spre dirijismul și autoritarismul de tip sovietic, ce să te mai aștepți de la România, țară care, oricum, a fost cufundată mult mai adînc în haznaua socialismului victorios decît „cea mai veselă baracă din lagăr”, cum se autoporeclise vecina noastră dinspre vest?

Ceea ce ni se întîmplă acum, cu Schengenul ăsta, nu e decît o reacție târzie față de o greșală comisă, atunci, demult deja, în deceniul unu al secolului XXI, cînd ne-au dat deschis poarta UE, prea în grabă și prea încrezători că au de-a face cu europeni, iar nu cu postsovietici prost deghizați. A căzut fardul de pe

Nicolae PRELIPCEANU

(Continuare în p. 23)